

Naisparien kotityönjako ja sen koettu reiluus

Veera Maire Margareta Adolfsen

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2020

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Koulutusohjelma – Utbildningsprogram – Degree Programme Sosiaalitieteiden maisteriohjelma	
Tekijä – Författare – Author Veera Maire Margareta Adolfsen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Naisparien kotityönjako ja sen koettu reiluus			
Oppiaine/Opintosuunta – Läroämne/Studieinriktning – Subject/Study track Sosiologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Huhtikuu 2020	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 80
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Kotitöiden jakaminen on monin tavoin sidoksissa sukupuoleen. Suomessa naiset tekevät tilastojen mukaan merkittävästi enemmän kotitöitä kuin miehet ja kokevat olevansa miehiä useammin liikaa vastuussa kotitöistä. Kotityönjakoa on Suomessa aiemmin tutkittu pääasiassa heteroparien perheissä. Tämän tutkielman tavoitteena on selvittää laadullisesti, kuinka naisparit jakavat kotitöitään, millaisia merkityksiä he liittävät työnjakoonsa ja mikä heidän mielestään tekee työnjaosta reilun. Analyysissä hyödynnetään Eeva Jokisen (2005) teoriaa kotityön sukupuolitapaisuudesta. Työnjaon koettua reiluutta analysoidaan jakavan oikeudenmukaisuuden viitekehityksessä.</p> <p>Tutkielman aineisto koostuu kymmenestä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Työtä varten haastateltiin viittä naisparia, puolisoita aina erillään toisistaan. Kaikilla pariskunnilla oli ainakin yksi yhteinen alaikäinen lapsi. Aineisto analysoitiin teoriaan perustuvan laadullisen analyysin menetelmin. Analyysin aluksi aineisto teemoiteltiin ja koodattiin teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmien mukaisesti. Lisäksi analyysin osana aineistoa tyypiteltiin sen tarkastelemiseksi, oliko eri tavoin kotitöitä jakavilla haastateltavilla erilaisia käsityksiä työnjaon reiluudesta.</p> <p>Tutkielman tuloksina esitetään, että naisparit pyrkivät jakamaan lastenhoitoa eri kotitöistä kaikkein tasaisimmin ja pitivät vanhemmuuden tasaista jakamista erityisen tärkeänä. Kotitöitä jaettiin perheissä määrällisesti tasaisesti, ellei toinen puoliso ollut töiden vuoksi paljon poissa. Kotityön sukupuolistuneisuus näkyy aineistossa siinä, että melkein kaikki haastateltavat tekivät päivittäin paljon erilaisia kotitaloustöitä, mutta monet pyrkivät välttelemään perinteisen miestapaisia kotitöitä, joiden tekemistä he vierastivat. Haastateltavat pitivät työnjakoaan yleensä ottaen reiluna ja perustelivat reiluutta yleisimmin sillä, että molemmat kumppanit ovat tyytyväisiä työnjakoon. Työnjaon reiluutta oikeutettiin myös suoraan työnjaon tasaisuudella. Haastateltavat, joiden työnjako oli selkeästi epätasainen, perustelivat reiluutta monipuolisemmin kuin haastateltavat, jotka jakoivat kotitöitä tasaisesti. Epätasaisemman kotityönjaon perheissä korostettiin reilua sopimista ja kotityönjaon neuvoteltavuutta: haastateltavat korostivat, että työnjaosta voitaisiin sopia uudestaankin ja että sitä voitaisiin järjestää tarvittaessa toisin.</p> <p>Johtopäätöksinä todetaan, että naisparit vaikuttavat pyrkivän työnjakoon, johon molemmat puoliset ovat tyytyväisiä. Reiluun kotityönjakoon kuuluu olennaisesti myös se, että vanhemmuutta jaetaan tasa-arvoisesti. Työnjaon reiluutta ei siis ole vain se, ettei kumpikaan joudu tekemään liikaa, vaan myös se, että molemmat voivat vanhemmoina tarpeeksi ja omalla tavallaan. Aineiston perheissä synnyttäneet vanhemmat olivat pitäneet selkeästi pidempiä perhevapaita kuin sosiaaliset vanhemmat, ja aineisto antaa viitteitä siitä, että jotkin kotityöt saattavat kasautua pidempiä vanhempainvapaita pitäneen puolison hoidettavaksi. Toisaalta aineistosta löytyy tukea aiemman tutkimuksen (Buschner 2014) havainnolle siitä, että naisparien perheissä työnjako vaikuttaa tasaantuvan lapsen syntymän jälkeen ajan kanssa.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords perhesosiologia, kotityö, kotityönjako, sukupuoli, sateenkaariperheet, perhe, arki, oikeudenmukaisuus			

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
2. SATEENKAARIPERHEET SUOMESSA.....	5
3. KOTITYÖ YHTEISKUNTATIEETEELLISESSÄ TUTKIMUKSESSA.....	7
3.1. Mitä kotityö on?.....	7
3.2. Kotityön jakautuminen heteroparien arjessa.....	9
3.3. Kotityönjako sateenkaariperheissä.....	12
3.4. Kotityön sukupuolitapaisuudet ja kotityö osana habitusta.....	15
4. JAKAVAN OIKEUDENMUKAISUUDEN VIITEKEHYS JA KOTITYÖNJAON KOETTU REILUUS.....	18
4.1. Työnjaolta toivotut asiat, oikeutukset ja vertailukohteet reilouden kokemusta selittämässä.....	19
4.2. Amerikkalaiset naisparit kokevat reiluksi työnjaon, josta on neuvoteltu.....	21
4.3. Tutkimuskysymykset.....	22
5. AINEISTO, MENETELMÄ JA TUTKIMUSETTISET KYSYMYKSET.....	24
5.1. Aineistona pariskuntien erilliset haastattelut.....	24
5.2. Metodi ja analyysin kulku.....	28
5.3. Tutkimuseettiset kysymykset.....	30
6. KOTITÖIDEN JAKAMINEN NAISPARIEN LAPSIPERHEISSÄ.....	33
7. KOTITYÖN JA LASTENHOIDON JAKAMISEN MERKITYKSET.....	43
7.1. Ihanteena jaettu vanhemmuus.....	43
7.2. Irrottautumista työnjaon heteronormatiivisista tulkinnoista.....	50
7.3. Naisvalitus ja kotityö kiistanaiheena.....	52
8. TYÖNJAON REILUUS.....	56
8.1. Toivotut tulokset: harmoninen parisuhde ja toimiva arki.....	57
8.2. Oikeutukset: tasainen työnjako on reilu, toisen aikaavievä ansiotyö ei yksin oikeuta epätasaisuutta.....	61
8.3. Vertailukohteina epätasaisesti vanhemmuutta jakavat heteroparit ja vähän kotitöitä tekevät heteromiehet.....	65
9. TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	69
LÄHTEET.....	74
LIITTEET.....	81

1. JOHDANTO

Kotityö on arkista, ja sitä tehdään pieninä palasina usein kuin huomaamatta: keitämme aamulla kahvia, kirjoitamme ostoslistan bussissa, pesemme illalla pyykit. Silti kotityö lohkaisee monien tavallisesta päivästä suuren siivun. Ajankäyttötutkimukset paljastavat, että suomalainen tekee keskimäärin kotitöitä hieman yli kolme tuntia päivässä (Pääkkönen & Hanifi 2011, 25–26). Joidenkin arjessa ruuanlaitto, siivoaminen, lasten hoitaminen ja kuljettaminen, remontoiminen ja laskujen maksaminen näyttelevät kuitenkin suurempaa roolia kuin toisten. Naisten ja miesten välillä on systemaattinen ero kotitöiden jakautumisessa, sillä naiset tekevät Suomessa päivittäin yli tunnin enemmän kotitöitä kuin miehet (mts). Kotitöiden jakautumista voikin luonnehtia sitkeäksi tasa-arvo-ongelmaksi.

Myös kotitöiden perinteinen jakautuminen ”miesten ja naisten töihin” näkyy ajankäytössä edelleen. Naiset käyttävät miehiä enemmän aikaa ruoanlaittoon, siivoukseen, lastenhoitoon ja vaatehuoltoon, miehet taas tekevät enemmän korjaus- ja huoltotöitä (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26). Lapsiperheissä vanhempien epätasa-arvoinen kotityönjako on yhteydessä epätasaiseen perhevapaiden jakamiseen. Naiset käyttävät vanhempainpäivärahopäivistä Suomessa 90 prosenttia, ja kotihoidon tuen saajista naisia on 93 prosenttia (Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2017, 13; 17). Lapsen syntymä lisää huomattavasti naisten työmäärää ja työnjaon sukupuolittuneisuutta (Lammi-Taskula 2007, 90), eikä työnjako palaa ennalleen perhevapaiden päätyttyä.

Kotityöt aiheuttavat monen arjessa ristiriitoja ja hankausta. Suomalaisilla pariskunnilla on selvästi enemmän kotitöihin kuin rahaan liittyviä erimielisyyksiä (Ervasti & Kaittila 2015, 113). Vaikka kotityönjako herättää tyytymättömyyttä, kotitöiden jakamisesta ei usein juuri keskustella, vaan työnjakoon ajaudutaan ilman varsinaista sopimista. Pariskunnat saattavat kuvata työnjakoaan niin, että ”kukin tekee sitä, mikä luontevalta tuntuu”. (Jokinen 2005, 47–48.)

Kotityönjako ja siihen liittyvät ongelmat ovat olleet viime vuosina pinnalla julkisessa keskustelussa. Usein työnjaon reiluus kehystetään (hetero)parisuhteen onnellisuuden

kannalta tärkeäksi kysymykseksi. Lasten- ja kodinhoitoon liittyvä organisointityö nousi laajaan keskusteluun 2010-luvun puolivälissä, kun toimittaja Jenny Lehtinen kirjoitti suunnittelutyön kuormittavuudesta kolumnin otsikolla *Metatyö räjäyttää äidin pään!* (Lehtinen 2015). Aihetta käsittelevän televisiokeskustelun juontanut toimittaja Marja Hintikka arvioi Iltalehden haastattelussa, että näkymätön työtaakka on monen avioeronkin takana (Saari 2015). Lokakuussa 2019 Helsingin Sanomissa taas kerrottiin pariskunnasta, joka oli ryhtynyt jakamaan kotitöitä tarkasti Excel-taulukon avulla. ”Excel on nostanut parisuhdetyytyväisyyttäni enemmän kuin kosinta”, juttuun haastateltu nainen kertoi. (Vihavainen 2019.)

Sateenkaariperheillä tarkoitetaan perheitä, joiden vanhemmista yksi tai useampi kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön (Kielitoimiston sanakirja). Erilaisissa sateenkaariperheissä on arvioitu elävän Suomessa noin 10 000 lasta, joista ainakin 2 000 elää samaa sukupuolta olevien vanhempien ydinperheissä (Aarnio et al. 2017, 12). Yleisessä keskustelussa kotityönjakoa on käsitelty pääasiassa kahden eri sukupuolta olevan vanhemman perheissä. Pro gradu -työni tuo kotityökeskusteluun sateenkaariperheiden tai tarkemmin ottaen naisparien lapsiperheiden näkökulman. Olen rajannut tutkielmani käsittelemään naispareja osin käytännön syistä. Esimerkiksi miesparien perheellistyminen on Suomessa lainsäädännöllisesti haastavaa (ks. luku 2), ja miesparin lapsiperheessä eläviä haastateltavia olisi todennäköisesti ollut vaikeaa löytää.

Sateenkaariperheiden työnjakoa ei ole Suomessa aiemmin empiirisesti tutkittu. Useiden kansainvälisten tutkimuksen perusteella naisparit jakavat pääasiassa kotityöt tasaisemmin kuin heteroparit (Bos et al. 2004; Buschner 2014). Vanhemmuuden tasa-arvoista jakamista on pidetty sateenkaariperheitä käsittelevissä teksteissä ihanteena, ja sosiaaliset äidit on tyypillisesti esitetty eräänlaisina 2000-luvun ihanneisinä: läsnäolevina ja tasa-arvoisesti vanhemmuutta ja vastuuta arjessa jakavina (Moring 2013, 147–149).

Tässä tutkielmassa kysyn, kuinka kotityöt jaetaan naisparien lapsiperheissä, millaisia merkityksiä naisparit liittävät kotityön ja lastenhoidon jakamiseen, ja millaisilla perusteilla työnjako koetaan reiluksi tai epäreiluksi. Tutkin näitä kysymyksiä viiden pariskunnan erillisten yksilöhaastattelujen kautta laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Hyödynnän analyysissäni Eeva Jokisen (2005) ajatusta kotityön sukupuolitapaisuudesta sekä jakavan oikeudenmukaisuuden teoriaa, jota amerikkalaistutkijat ovat aiemmin soveltaneet kotityönjaon koetun reilun tutkimiseen (Gager 1998; Esmail 2010).

Tutkielman toisessa luvussa kerron lyhyesti, mitä sateenkaariperheet ovat ja kuinka niiden oikeudellinen asema on kehittynyt Suomessa. Tämä valottaa sitä, millaisessa perhepoliittisessa tilanteessa tutkielman kohderyhmänä olevat naisparien lapsiperheet ovat syntyneet. Kolmannessa luvussa kerron aiemmasta kotityönjakoa käsittelevästä tutkimuksesta ja esittelen lyhyesti kotityönjaosta käytyä teoreettista keskustelua sekä tutkielmani tärkeimmät käsitteet. Kerron myös tutkielmani teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaisista heteronormatiivisuuden ja sukupuolitapaisuuden käsitteistä. Luvussa neljä kerron jakavan oikeudenmukaisuuden teoriasta sekä siitä, millaisten seikkojen on aiemmassa tutkimuksessa havaittu tästä viitekehystä tarkasteltuna määrittelevän sitä, pitävätkö pariskunnat kotityönjakoaan reiluna. Viidennessä luvussa esittelen haastatteluaineistoni ja analyysimetodini sekä reflektoin omaa rooliani haastattelijana ja muita tutkimuseettisiä näkökohtia.

Kuudennessa luvussa siirryn aineiston analyysiin. Kuvaan, kuinka haastateltavieni käsitykset työnjaosta vastaavat toisiaan, ja millaisia eroja puolisoitten vastauksissa on havaittavissa. Tämän jälkeen käsittelen kotitöiden ja metakotitöiden jakautumista aineiston perheissä. Tarkastelen myös sitä, eriytyvätkö perinteiset ”miesten työt” ja ”naisten työt” perheissä eri puolisoitten vastuulle, ja eriytyvätkö biologisten ja sosiaalisten äitien tekemät kotityöt aineistossa jollain tavoin.

Luvussa seitsemän kerron, mitä kotitöiden jakaminen haastateltaville merkitsee. Lastenhoitotyön jakaminen tasaisesti vaikuttaa olevan haastateltaville erityisen tärkeää, mitä selitän jaetun vanhemmuuden ihanteella. Kerron myös haastateltavien törmäyksistä heteronormatiivisen kulttuurin kanssa ja siitä, kuinka he pyrkivät irrottautumaan kotityönjakoonsa liittyvistä heteronormatiivisista tulkinnoista ja oletuksista. Lisäksi tarkastelen kotityöhön liittyviä kiistoja.

Kahdeksannessa luvussa katson jakavan oikeudenmukaisuuden teoreettista viitekehystä hyödyntäen lähemmin, millaiset asiat haastateltavien mukaan tekevät työnjaosta reilun.

Lopuksi pohdin tutkielman tuloksia suhteessa muuhun tutkimuskeskusteluun ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

2. SATEENKAARIPERHEET SUOMESSA

Tutkin kotitöiden jakautumista naisparien lapsiperheissä. Tässä luvussa kerron tutkielmani taustoittamiseksi lyhyesti sateenkaariperheiden aseman kehityksestä Suomessa viime vuosina. Perhelainsäädäntö on muovannut myös tutkielmani haastateltavien edellytyksiä jakaa vanhemmuutta ja kotitöitä, sillä kaikilla heistä ei ole esimerkiksi ollut oikeutta vanhempainvapaisiin.

Sateenkaariperheiksi kutsutaan perheitä, joiden vanhemmista yksi tai useampi kuuluu seksuaali- tai sukupuoli vähemmistöön (Kielitoimiston sanakirja). Tähän määritelmään sopii hyvin moninainen joukko ydin-, uus-, yksinhuoltaja- ja apilaperheitä. Sateenkaariperheet ry:n arvion mukaan erilaisissa sateenkaariperheissä elää Suomessa noin 10 000 lasta (Aarnio et al. 2017, 12).

1990-luvun puoliväliin asti suomalaiset sateenkaariperheet olivat pääasiassa uus- ja yksinhuoltajaperheitä, joissa lapset olivat saaneet alkunsa vanhemman aiemmassa heterosuhteessa (Jämsä 2007, 165). Nykyään naisparin ydinperhe on sateenkaariperheiden eri muodoista Suomessa yleisin (Sateenkaariperheet ry:n verkkosivut). Se on myös lainsäädännön käytännössä parhaiten mahdollistama, tunnustama ja turvaama sateenkaariperheen muoto. Perhelainsäädäntö ei tunnista useamman kuin kahden vanhemman perheitä eikä siis suojaa esimerkiksi lapsen kolmannen tai neljännen sosiaalisen vanhemman vanhemmuutta. Sen sijaan laki tunnistaa parhaiten perheet, jotka muistuttavat mahdollisimman läheisesti perinteistä ydinperhettä. (Moring 2007, 31.) Miesparien perheellistyminen on Suomessa huomattavasti vaikeampaa kuin naisparien, sillä laki mahdollistaa naisparien hedelmöityshoidot mutta kieltää sijaissyntyysjärjestelyt (emt., 18). Transihmisten perheellistymistä puolestaan vaikeuttaa se, että transsukupuolisilta vaaditaan sukupuolen vahvistamisen ehtona lisääntymiskyvyttömyyttä (Translaki 563/2002).

Lainsäädännön muutokset ovat 2000-luvun aikana helpottaneet sateenkaariperheiden asemaa (esim. Heikkilä 2013). Suomessa on tapahtunut myös kulttuurinen muutos, jonka seurauksena yhä useampi seksuaali- tai sukupuoli vähemmistöön kuuluva voi ja haluaa perustaa lapsiperheen (Jämsä 2007, 165–166). Vuosituhannen vaihteen jälkeen

sateenkaariperheiden määrä on kasvanut voimakkaasti. Vuoden 2018 lopussa Suomessa oli 822 samaa sukupuolta olevan avioparin tai rekisteröidyssä suhteessa olevan parin lapsiperhettä, kun vielä kahdeksan vuotta aiemmin tällaisia perheitä oli alle 300 (Suomen virallinen tilasto 2018; 2010). Muut kuin suhteensa virallistaneiden pariskuntien perheet tosin jäävät näkymättömiin tilastoissa, jotka eivät ota huomioon esimerkiksi samaa sukupuolta olevien avoparien lapsiperheitä tai perheitä, joissa lapset eivät ole virallisesti kirjoilla.

2000-luvun aikana sateenkaariperheitä koskettavaa lainsäädäntöä on uudistettu merkittävästi. Vuonna 2002 voimaan tullut parisuhdelaki mahdollisti parisuhteen rekisteröimisen ja siis juridisen siteen säätämisen samaa sukupuolta olevien puolisoitten välille. Hedelmöityshoitolaki taas vahvisti lailliseksi monilla klinikoilla jo aiemmin käytäntönä olleen mahdollisuuden tarjota hedelmöityshoitoja naispareille ja itsenäisille naisille. (Jämsä 2007, 170; Hedelmöityshoitolaki 1237/2006.) Ei-synnyttäneen vanhemman tuli mahdolliseksi adoptoida rekisteröidyn puolisonsa lapsi perheen sisäisen adoptioprosessin kautta lakimuutoksen myötä vasta vuonna 2009 (Parisuhdelaki 950/2001, 9 §). Ennen tätä sosiaalisen vanhemman vanhemmuudelle ei siis voinut saada juridista vahvistusta, jos vanhemmat olivat samaa sukupuolta, ja sosiaalisen vanhemman ja lapsen suhde olikin oikeudellisesti turvaton esimerkiksi erotilanteissa. Kun isyysrahan saaminen tuli mahdolliseksi synnyttäneen äidin rekisteröidylle puolisolalle vuonna 2011, naisparien ydinperheistä tuli perhelainsäädännön silmissä melko tasa-arvoisia heteroparien ydinperheiden kanssa (Moring 2013, 18). Maaliskuussa 2017 voimaan tullut avioliittolaki (Laki avioliittolain muuttamisesta 156/2015) asetti samaa sukupuolta olevien liitot oikeudellisesti samalle viivalle muiden avioliittojen kanssa. Huhtikuusta 2019 alkaen sosiaalisen äidin äitiys on voitu vahvistaa jo ennen lapsen syntymää (Äitiyslaki 253/2018), jolloin lapsi on voinut syntyä juridisesti kahden vanhemman lapsena.

3. KOTITYÖ YHTEISKUNTATIEETEELLISESSÄ TUTKIMUKSESSA

Tässä luvussa kerron tutkielmani keskeisistä käsitteistä ja siitä, kuinka kotityötä on aiemmin yhteiskuntatieteissä tutkittu ja teoretisoitu. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen sitä, mitä kotityö oikeastaan on. Toisessa alaluvussa kuvaan heteropariskuntien työnjaosta tehtyä aiempaa tutkimusta lyhyesti ja kolmannessa kerron kansainvälisestä tutkimuksesta, joka käsittelee sateenkaariperheiden kotityönjakoa. Neljännessä alaluvussa esittelen oman tutkielmani teoreettisen viitekehyksen muodostavia tapoja käsitteellistää kotityötä, sukupuolta ja arkea.

3.1. Mitä kotityö on?

Kotityötä on tutkittu ja teoretisoitu yhteiskuntatieteiden piirissä runsaasti. Kotityöhön liittyy kiinnostavia ristiriitaisuuksia. Se on välttämätöntä, jotta yhteiskunta voi toimia ja yksilöiden tarpeet voivat täyttyä, mutta samaan aikaan kotona tehtävä työ on pääasiassa palkatonta, mikä heijastelee sen vähäistä arvostusta (Carrington 1999, 69). Kotityö on arkista, toistuvaa ja feminisoitua, ja se nähdään usein tylsänä (Carrington 1999, 69–71; Miettinen 2008, 117). Toisaalta kotityön näkemistä yksipuolisesti pelkkänä taakkana on myös kritisoitu. Kotityöstä saatetaan ammentaa elämään iloa ja merkitystä, ja monet kotityöt voidaan kokea myös harrastuksina (ks. Pääkkönen 2019).

Anneli Miettisen mukaan suomalaisissa kotityönjakoa koskevissa tutkimuksissa kotityölle on usein määritelty ”ostokriteeri”: kotityötä ovat ”ne kotona tehdyt työt, joiden seurauksena syntyy tuotteita tai palveluja, jotka perhe voisi ainakin periaatteessa hankkia kotitalouden ulkopuolelta tai ulkopuolisen tuottamina” (Vihavainen 1995, tässä Miettinen 2008, 19). Tällaista työtä ovat esimerkiksi ruuanlaitto, siivous, pyykkihuolto sekä kaikenlaiset huolto- ja korjaustyöt. Ostokriteeri on kuitenkin ongelmallinen, jos halutaan tarkastella esimerkiksi kotona tehtävää organisointityötä (mts). Olen tässä tutkielmassa kiinnostunut laajemmin myös suunnittelu- ja organisointityön jakamisesta sekä vastuunjaon kokemuksista.

Vanhemmuita korostavassa kulttuurissa lasten kanssa vietetty aika nähdään eri tavalla arvostettavana työnä kuin moni muu kotityö (Miettinen 2008, 118). Lapsesta huolehtimista ei välttämättä edes koeta kotityöksi. Luen kotityöhön kuitenkin myös

lastenhoidon, lasten kuljettamisen paikasta toiseen sekä lapsen liittyvän suunnittelutyön, kuten vaatevaraston ylläpitämisen tai yhteydenpidon kouluun. Lapsen syntymä lisää työmäärää perheissä ja vahvistaa heteromuotoisissa perheissä työnjaon sukupuolittuneisuutta (Lammi-Taskula 2007, 90; Miettinen 2008, 50), joten lapsiin liittyvän työn jakamisen tarkastelu on mielestäni perusteltua.

Kotitöihin ja lastenhoitoon liittyy paljon suunnittelevaa, ennakoivaa ja koordinoivaa työtä. Ennen kuin varsinaisia kotitöitä voi tehdä, täytyy varautua siihen, mitä seuraavana päivänä tapahtuu, kuinka tehtävät asiat kannattaa aikatauluttaa, mitä hankintoja tai valmisteluja päivän tehtävien hoitaminen vaatii ja kuka hoitaa minkäkin asian. Erityisesti lapsiin liittyy paljon suunnittelu- ja organisointityötä. (Ks. Luukinen 2017.) Tällaista valmistelevaa, usein näkymätöntä kotityötä on aiemmassa tutkimuksessa kuvattu esimerkiksi päivittäissuunnitteluksi (Miettinen 2008, 94). Eeva Jokinen (2005, 56) on kuvannut suomalaisnaisia, joilla on päässään ”koordinoitukello” ja jotka kertovat huomaavansa mieskumppaneitaan nopeammin, kun esimerkiksi pyykkiä tarvitsee pestä. Arlie Hochschildin (2003, 8) tutkimat työssäkäyvät perheenäidit taas kokivat viime kädessä olevansa vastuussa kodista ja lapsista ja jakavansa jatkuvasti ajatuksiaan ja huomiotaan työn ja kodin välillä. He kokivat tästä syystä työn ja perheen yhteensovittamisen miehiä haastavammaksi (mts). Amerikkalaiset heteromuotoisissa liitoissa elävät naiset arvostivat erityisen paljon miesten osallistumista suunnittelu-, ennakointi- ja delegointityöhön, jota miehet kuitenkin tekivät vain vähän (Gager 1998, 633–634). Juuri arjessa alati läsnä oleva suunnittelutyö ja vastuunkanto koetaan erityisen kuormittavana, joten työnjaon koettua reiluutta tutkittaessa on mielestäni perusteltua olla kiinnostunut myös näistä kotityön ulottuvuuksista.

Sosiologian pro gradussaan Susanna Luukinen (2017, 42) nimittää näkymätöntä ja valmistelevaa kotityötä *metakotityöksi*, jonka osa-alueiksi hän erottelee kotityöhön liittyvän suunnittelun ja organisoinnin, laadunvalvonnan ja kokonaisvastuunkannon. Suunnittelu- ja organisointityön käsite kattaa sen ennakointi- ja organisointityön, jota tarvitaan ennen kuin varsinaista konkreettista kotityötä voidaan tehdä (emt., 44–45). Laadunvalvontaa on sen määrittely, kuinka usein ja millä tavalla eri kotityöt tulisi kodissa tehdä, sekä tämän standardin toteutumisen seuraaminen (emt., 51). Kokonaisvastuun kantaminen puolestaan on “vastuuta siitä, että kotona kaikki hoituu”: tietoa tarvittavista metakotitöistä, aloitteellisuutta tehdä tai delegoida kotityöt sekä

muiden perheenjäsenten muistuttelua niiden hoitamisesta (emt., 55–56). Käsittelen tässä tutkielmassa metakotityöstä kirjoittaessani pääasiassa suunnittelu- ja organisointityötä.

3.2. Kotityön jakautuminen heteroparien arjessa

Kun julkinen ja yksityinen elämä eriytyivät teollistumisen jälkeen, koti ja perhe alettiin ymmärtää naisten alueena ja julkinen elämä miesten (Smith 1987, 5; Jokinen 2005, 14). Sitten naiset ovat astuneet laajamittaisesti työelämään. Kulttuurinen muutos suuntaan, jossa koti ja perhe ymmärrettäisiin yhtä lailla miesten alueena, on kuitenkin ollut hidasta. Arlie Hochschild (2003, 11–12) on kirjoittanut ”pysähtyneestä vallankumouksesta”, kun Yhdysvalloissa yhä useampi nainen siirtyi 1900-luvun jälkipuoliskolla kotoa työelämään ja päätyi elämään hyvin erilaista elämää kuin äitinsä ja isoäitinsä. Työpaikkojen käytännöt ja avioliittoinstituutio eivät kuitenkaan muuttuneet samassa tahdissa naisten elämän kanssa, joten naiset päätyivät yksinkertaisesti tekemään työpäivän jälkeen ”toisen vuoron” kotona. Perheiden tilanteista ja puolisoitten sukupuoli-ideologioista riippuen tämä aiheutti usein jännitteitä puolisoitten välille. (Mts.) Kotitöitä koskevat konfliktit olivat naisille uhkaavia, joten he pyrkivät välttämään niitä tai tekivät tunnetyötä tyytymättömyyden tukahduttamiseksi (emt., 60–61).

Pohjoismaissa sukupuolten välinen tasa-arvo on ollut politiikan agendalla jo pitkään, ja pienten lasten äitien työssäkäynti on normi (Ylikännö ym. 2015, 227–229). Ajankäyttötutkimuksen perusteella naiset tekevät silti Suomessa päivittäin yli tunnin enemmän kotitöitä kuin miehet. Ero sukupuolten välillä on kaventunut viimeisen 20 vuoden aikana vain vähän. Vuonna 2009 suomalaiset naiset tekivät Tilastokeskuksen mukaan kaikista kotitöistä lastenhoito mukaan lukien 59 prosenttia, kun vuosina 1987–1988 osuus oli 63 prosenttia. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 25.) Ajankäyttötutkimuksia tarkastellessa on tosin hyvä huomata, että ajankäyttöpäiväkirjoja tutkimalla ei tavoiteta kaikkea kotityötä (ks. Miettinen 2008, 20–21). Kotitöitä saatetaan tehdä ajallisesti limittäin, useaa askareta kerrallaan, eivätkä kaikki kotityöt toisaalta ole selkeitä ja ajallisesti mitattavia suorituksia. Esimerkiksi monenlainen suunnittelu- ja organisointityö tai lasten valvominen toisella silmällä eivät välttämättä näy ajankäyttötutkimuksissa.

Kotitöiden jakamisesta ei perheissä usein juuri keskustella, vaan työnjakoon ajaudutaan ilman varsinaista sopimista. Pariskunnat saattavat kuvata työnjakoaan niin, että ”kukin tekee sitä, mikä luontevalta tuntuu”. (Jokinen 2005, 47–48.) Tämä johtaa herkästi *sukupuolitapaiseen* kotityönjakoon (ks. Jokinen 2005), jota käsittelem tarkemmin alaluvussa 3.4.

Eri kotityöt ovat Suomessa vahvasti sukupuolittuneita. Naiset käyttävät selvästi miehiä enemmän aikaa lastenhoitoon, ruuanlaittoon, vaatehuoltoon ja astianpesuun, miehet taas tekevät naisia enemmän korjaus- ja rakennustöitä (Pääkkönen & Hanifi 2011, 26; Pietiläinen & Attila 2018, 97). Alle 7-vuotiaiden lasten perheissä lapsen hoidosta päävastuun kantavat usein naiset, mutta lasten kanssa seurustelu on vahvasti jaetun vastuun aluetta: tasa-arvobarometrin vastaajista yli kaksi kolmannesta kertoi, että lasten kanssa leikkivät ja keskustelevat tasaisesti molemmat puoliset. (Pietiläinen & Attila 2018, 102–103.) Lastenhoitotyön voikin Eeva Jokisen mukaan erotella *hoitamiseksi* ja *huoltamiseksi*. Naiset kantavat päävastuun lasten huoltamisesta, kuten ruokkimisesta ja vaatehuollosta, kun taas miehet taas keskittyvät lähinnä lastenhoitoon, kuten lasten kanssa seurustelemiseen. (Jokinen 2005, 46.)

Petteri Eerola (2018) on kuvannut aiemman tutkimuksen pohjalta kolme 2010-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa laajasti levinnyttä vanhemmuuden mallitarinaa, jotka ovat osin päällekkäisiä ja myös osittain keskenään ristiriitaisia. Nämä mallitarinat ovat jaettu vanhemmuus, hoivaava isyys ja äidin ensisijaisuus. Mallitarinalla tarkoitetaan ”tietyissä kulttuurisessa ajassa ja paikassa eläviä tarinallisia malleja, jotka sekä kertovat ihanteista ja arvostuksista että tarjoavat malleja yksilön omalle toiminnalle” (Eerola 2018, 300). Äidin ensisijaisuuden mallitarina muistuttaa äitimyyttä, ja siinä äiti nähdään osin biologisista syistä – kuten raskauden ja imetyksen ansiosta – ensisijaisena vanhempana ja parempana hoivaajana. Äitiyteen liitetään myös vahva moraalinen velvollisuus toimia aina lapsen parhaaksi, vaikka se tarkoittaisi luopumista omista toiveista (Vuori 2001, 361). Hoivaavan isyyden mallitarinassa puolestaan korostuu isän oma toimijuus aktiivisena vanhempana. Jaetun vanhemmuuden mallitarinassa, joka on suosittu varsinkin nuoremman ja koulutetun väestön keskuudessa, isä nähdään lähtökohtaisesti yhtä pystyvänä vanhempana kuin äitikin. Mallitarina ei kuitenkaan edellytä, että perhevapaat tai lastenhoitovastuu pitäisi jakaa tasan vanhempien välillä, vaan siinä keskeistä on periaatteellinen sitoutuminen jaetun vanhemmuuden mahdollisuuteen.

(Eerola 2018, 301–303.) Vanhemmuuskäsitykset ovat siis vähitellen muuttuneet isien omaa toimijuutta ja aktiivista vanhemmuutta korostavaan suuntaan, vaikka myös äitien ensisijaisuutta korostava näkökulma vanhemmuuteen on edelleen voimissaan.

Heteroparien lapsiperheissä perhevapaita jaetaan epätasaisesti, mitä on osaltaan pidetty syynä epätasaiseen kotityönjakoon. Naiset käyttävät vanhempainpäivärahaa Suomessa 90 prosenttia, ja kotihoiton tuen saajista naisia on 93 prosenttia (Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2017, 13; 17). Vähintään isäkuukauden verran perhevapaita pitäneiden isien osuus on tosin 2010-luvulla kasvanut (Salmi & Närvi 2017, 22–23). Lapsen syntymä lisää tilastojen valossa naisten työmäärää ja työnjaon sukupuolittuneisuutta, eikä työnjako palaa ennalleen perhevapaiden päätyttyä. Pidemmän perhevapaan käyttäneet isät tekevät kuitenkin enemmän kotitöitä kuin muut isät, ja he tekevät enemmän naistapaisia ruoka- ja pyykkihuoltotöitä. (Lammi-Taskula 2007, 88–90.)

Kotityönjako on monessa parisuhteessa kiistojen kohde. Suomalaiset heteropariskunnat riitelevät kotityöstä selvästi useammin kuin esimerkiksi rahasta tai työstä. Alle 50-vuotiaiden parisuhteissa vajaalla kolmanneksella on erimielisyyttä kotitöistä kerran viikossa tai useammin. (Ervasti & Kaittä 2015, 113.) Vanhemmassa ikäryhmässä erimielisyydet ovat selvästi vähäisempiä, mahdollisesti siksi, että sukupuoliroolit ja parisuhteisiin liittyvät odotukset ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet (emt., 118). Vuoden 2017 tasa-arvobarometrissa noin 40 prosenttia vastaajista kertoi kotitöiden jakamisen aiheuttaneen erimielisyyksiä ainakin joskus (Pietiläinen & Attila 2018, 106). Yli puolet naisista koki ainakin harvakseltaan olevansa liikaa vastuussa kotitöistä, miehistä vain 21 prosenttia (emt., 104). Tyytymättömiä työnjakoon ovat ne puoliset, joiden kasautuu suurin vastuu kotitöistä (Närvi & Salmi 2019, 123). Eniten työnjakoon liittyvistä erimielisyyksistä raportoivat ne naiset, jotka kantoivat itse päävastuun kotitöistä, ja harvimminkin ne vastaajat, joiden suhteessa kokonaisvastuu kotitöistä oli puolisoilla (emt., 126). Tasaisempi kotityönjako oli yhteydessä naisvastaajien kokemaan suurempaan parisuhdetyytyväisyyteen (emt., 128–129). Toisaalta yli puolella kotitöitä epätasaisesti jakavista vastaajista ei ollut lainkaan erimielisyyksiä töiden jakamisesta (mts). Tämä antaa viitteitä siitä, että epätasainen kotityönjako ei aina koeta suomalaisten parisuhteissa ongelmana. Käsitukset sukupuolesta vaikuttavat osaltaan siihen, millainen työnjako koetaan mielekkääksi. Perinteiseen sukupuoli-ideologiaan

nojaavat naiset saattavat esimerkiksi tehdä mielellään enemmän kotitöitä kuin miespuolisonsa. (Hochschild 2003, 15–17.)

Heterosuhteessa elävät naiset kokevat usein parisuhteessaan affektiivista tyytymättömyyttä tai pettynoisyyttä, jonka taustalla vaikuttaa suhteen epätasa-arvoiseksi koettu kotityönjako (Sihto et al. 2018). Naisten tyytymättömyyttä ja toisaalta ”naisten kulttuurin” rakkautta konventionaalisuuteen on tarkasteltu *naisvalituksen* käsitteen avulla (Berlant 2008, 2–3). Naisten tyytymättömyys syntyy pettymyksestä siihen, ettei kulttuurinen lupaus tasa-arvoisesta ja tyydyttävästä parisuhteesta toteudu. Naisvalitus onkin ”romanttisen, sentimentaalisen kulttuurin toinen puoli, joka ei kyseenalaista sukupuolten valtasuhteita romanttisissa suhteissa vaan pitää niitä yllä”. (Sihto et al. 2018, 280.)

Tyytymättömyyden taustalla ovat parisuhteiden sukupuolittuneet käytännöt, jotka asettavat kumppanit eriarvoiseen asemaan keskenään esimerkiksi siten, että naiset päätyvät heterosuhteessa useimmiten kantamaan miehiä enemmän vastuuta kodista ja lapsista. Naisvalituksen on nähty yhtäältä kritisoivan ja toisaalta samalla vahvistavan näitä käytäntöjä ja rakenteita, jotka tuottavat naisille kärsimystä (Sihto et al. 2018, 284–285). Naiset siis purkavat pettymystään tai kiukkuaan epäoikeudenmukaiseen tilanteeseen, mutta muutos ei näyttäyty naisvalituksessa mahdollisena. Naisvalitus voi toimia selviytymisstrategiana ja tarjota keinon purkaa turhautumista ja pettymyksiä, mutta se ei tarjoa ulospääsyä epäreiluiksi koetuista käytännöistä (emt., 294).

3.3. Kotityönjako sateenkaariperheissä

Kansainvälisen tutkimuksen perusteella sateenkaariparien lapsiperheissä työnjako vaikuttaisi olevan usein tasaisempaa kuin heteroparien perheissä.

Hollantilaistutkimuksessa havaittiin, että naisparien perheissä sosiaaliset äidit tekivät lähes saman verran kotitöitä kuin biologiset äidit ja selvästi enemmän kuin heteromuotoisten perheiden isät. Sosiaaliset äidit raportoivat kyselytutkimuksessa myös heteroisiin enemmän tarvetta oikeuttaa omaa vanhemmuuttaan ja todistaa olevansa hyviä vanhempia. (Bos et al. 2004, 758–759.) Toisessa hollantilaistutkimuksessa puolisoiden ansiotöihin osallistuminen oli naisparien lapsiperheissä tasaisempaa kuin hetero- tai miesparien lapsiperheissä (Jaspers & Verbakel 2013, 343–344). Ruotsalaiselvityksen

mukaan lapsen syntymä ei vaikuta pidemmällä aikavälillä puolisoitten tuloeroon, jos molemmat vanhemmat ovat naisia; heteropareja tarkasteltaessa puolisoitten väliset tulot sen sijaan taas kasvavat huomattavasti. Naisparien arvioidaan jakavan vastuuta palkka- ja kotitöistä sekä lastenhoidosta tasaisemmin, ja useamman lapsen hankkivat naisparit saattavat vuorotella sen suhteen, kumpi synnyttää lapsen ja jää kotiin. (Moberg 2016, 14–17.)

Saksalainen sosiologi Andrea Buschner (2014) tutki väitöstudiumissaan kyselyaineistolla, kuinka samaa sukupuolta olevat parit ja heteroparit jakoivat kotityönsä. Hän havaitsi kolme eroa samaa sukupuolta olevien parien ja heteroparien työnjaossa. Ensinnäkin samaa sukupuolta olevat parit osallistuivat ansiotöihin, kotitöihin ja lastenhoitoon selvästi heteropareja tasaisemmin. Toiseksi heteromuotoisissa perheissä sukupuoli vaikutti vahvimmin siihen, kuinka paljon puoliso osallistui eri tehtäviin, kun taas samaa sukupuolta olevilla pareilla tällaista eroa ei luonnollisestikaan esiintynyt. Kolmas kiinnostava ero on, että siinä, missä heteroparien työnjako näytti ajan myötä muuttuvan yhä perinteisemmäksi, naisparien lapsiperheissä kehityksen suunta näytti olevan päinvastainen. Naisparit vaikuttivat siis heteropareista poiketen onnistuvan siinä, että työnjako palautui lasten kasvettua jälleen tasa-arvoisemmaksi. (Buschner 2014, 247–250.)

Buschnerin havaintojen mukaan naisparien perheissä molemmat puoliso olivat kiinnostuneita osallistumaan suuressa määrin lastenhoitoon – myös silloin, kun toisella oli selvästi suurempi palkka. Lisäksi puoliso tiedostivat hyvin epätasaisen työnjaon ongelmat. Kummankaan puolison ei haluttu joutuvan yksin alistetuksi miellettyyn naisen rooliin, ja toisaalta kummankaan ei haluttu joutuvan kärsimään liian vähäisestä osallistumisesta perhe-elämään. Buschner tulkitsee tätä naisparien ”äitiyden tekemisenä”: molemmat haluavat osallistua vahvasti lastenhoitoon, jotta eivät vaaranna identiteettiään äitinä. (Emt., 251–252.)

Yhdysvalloissa naisparien lapsiperheitä tutkineet Downing ja Goldberg (2011, 107) toisaalta havaitsivat, että naisparien lapsiperheissä biologiset äidit käyttivät keskimäärin enemmän aikaa lastenhoitoon ja kotitaloustöihin, sosiaaliset äidit taas tekivät selvästi enemmän ansiotöitä. Usein kuitenkin myös ”perinteisellä tavalla” kotitöitä jakavat haastateltavat kuvasivat työnjakonsa haastavan heteronormatiivisia käsityksiä

perhekäytännöistä. Epätasaiseen työnjakoon ei siis liitetty epätasa-arvoisia merkityksiä. (Emt., 115.) Epätasaista työnjakoa ei myöskään suoraan yhdistetty siihen, että toinen oli synnyttänyt ja jäänyt kotiin lapsen kanssa, vaan “luontaisiin” eroihin persoonallisuudessa tai siihen, että toinen teki enemmän töitä (emt., 112–113).

Anneli Miettinen (2008, 22) huomauttaa, että pelkän työnjaon tarkastelu ei välttämättä kerro paljoakaan perheen sisäisistä valtasuhteista. Vallankäyttöä voi olla myös se, että ottaa itselleen jonkin tehtävän – ei vain se, että tekee vähemmän kotityötä. Esimerkiksi pääasiallisen hoivavastuun ottaminen lapsesta voi olla naisen oma valinta ja sellaisena myös vallankäyttöä. (Mts.) Mignon Moore (2008) on tutkinut kotityönjakoa afroamerikkalaisten naisparien uusperheissä, joiden perheissä eli toisen aiemmassa heterosuhteessa syntyneitä lapsia. Hänen aineistossaan taloudellinen itsenäisyys ja vapaus näyttäytyi naisille tavoiteltavana asiana, feministinen ideologia kotitöiden tasajaosta ei niinkään (emt., 343). Lasten biologiset äidit omaksuivat näissä perheissä yleensä selvästi suuremman vastuun erityisesti päivittäisistä naistapaisista kotitöistä, niiden organisoimisesta ja delegoimisesta (emt., 345). Vastuun ottaminen kotitalouden asioista antoi biologisille äideille enemmän valtaa päätöksenteossa, kun parit neuvottelivat esimerkiksi rahankäytöstä tai lasten kasvatuksesta. Biologisten äitien valta-asemaa perheissä vahvisti myös se, että uusi puoliso tyypillisesti muutti hänen perheensä kotiin, eikä tällä ollut laillista suhdetta lapsiin. Jos suhde päättyi, biologisella äidillä oli valta päättää, saiko ex-puoliso tavata lapsia enää ja kuinka paljon. (Emt., 348–349.)

Anna Moring (2013, 139) tarkasteli väitöstutkimuksessaan vanhemmuuden rakentumista sateenkaariperheissä Judith Butlerin performatiivisuuden käsitettä hyödyntäen. Kuten sukupuolta, myös vanhemmuutta voidaan tarkastella ”jatkuvien toistojen kautta ylläpidettynä tekemisenä” (mts) sen sijaan, että vanhemmuus nähtäisiin vain tietyn juridisen tai geneettisen siteen olemassaolona. Sosiaalinen vanhemmuus tuli 2000-luvun alun sateenkaariperhepuheessa tunnustetuksi nimenomaan arjen läsnäolona ja toimintana, kuten kotitöiden jakamisena ja lastenhoitona. Biologisen äidin ja lapsen side näyttäytyi itsestäänselvänä, kun taas sosiaalisen äidin oli vahvistettava vanhemmuuttaan erilaisten vanhemmuustekojen kautta, vaikkapa hoitamalla lasta. (Moring 2013, 138–139; 143.) Sosiaaliselta äidiltä odotetut vanhemmuusteot – kuten lastenhoito ja vanhempainvapaiden pitäminen – vastasivat puolestaan ihanteita, jotka

liittyivät 2000-luvun alun käsitykseen hyvästä isyydestä (mt., 149). Sosiaalinen äitiys näyttäytyikin jonkinlaisena "ihanteellisena osallistuvana kanssavanhemmuutena" (mts).

3.4. Kotityön sukupuolitapaisuudet ja kotityö osana habitusta

Heteronormatiivisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan instituutioissa ja käytännöissä piilevää moraalijärjestelmää, jossa heteroseksuaalisuus nähdään muita luonnollisempaa seksuaalisena käytäntönä. Heteronormatiivisuus muovaa monia intiimejä ja arkisia käytäntöjä, kuten kotityön tekemistä ja vanhemmuutta. (Jokinen 2005, 140; Oswald et al 2005, 144.) Myös kotityöt kantavat heteronormatiivisessa kulttuurissa erilaisia sukupuolittuneita merkityksiä: tietynlaiset tavat jakaa kotitöitä tai vanhemmuutta nähdään muita luonnollisempina. Sosiologi Eeva Jokisen mukaan koko kotityön kenttä perustuu sukupuolittuneisiin jakoihin, ja "ydinperheen kotoinen arki on idea, joka perustuu heterotapaiselle sukupuolierolle" (Jokinen 2005, 65). Sukupuolitapaisuudet ovat kulttuurisesti hyvin tiedettyjä ja tunnistettavia (mt., 52), eli on esimerkiksi kollektiivista tietoa, mitkä ovat tyypillisiä "miesten töitä" tai "naisten töitä".

Jokinen lähestyy heteronormatiivisten rakenteiden ja pakkojen toimintaa ihmisten arjen käytännöissä *heterotapaisuuden* käsitteen avulla. Heteronormatiivisuutta voidaan tarkastella yhtenä vallan ja heterotapaisuutta yhtenä toiminnan muotona.

Heterotapaisuus on konkreettista toimintaa ja elettyä elämää, johon heteronormatiivisuus ihmistä suuntaa – ei siis väistämättä pakota, koska tavat ovat aina muunneltavissa. (Emt., 142; 151.) Heterotapaisuuteen kuuluu Jokisen mukaan tavallisesti kyseenalaistamaton ajatus siitä, että naiset ja miehet täydentävät toisiaan ihanteellisesti ja ovat keskenään erilaisia. Niinpä juuri nais- ja miestapaisuuksista tulee "hyveitä, tottumuksia ja luonnollistumia". Nämä *sukupuolitavat* ovat Jokisen mukaan toiminnan resursseja, joita ihminen voi käyttää erilaisissa tilanteissa. (Emt., 151; 50.)

Jokinen hyödyntää sukupuolitapaisuuden teoretisoinnissa Pierre Bourdieun habitus- ja doksa-käsitteitä. Doksalla tarkoitetaan "totunnaistuneita käyttäytymistäipumuksia ja niihin liittyviä epäsystemaattisia uskomuksia, joita ei yleensä kyseenalaisteta". Kun esimerkiksi kotityönjaosta ei useinkaan erityisesti sovita, kotityönjaolla on taipumusta olla doksaa. (Emt., 47.) On siis totuttu ajattelemaan, että mies on näppärämpi

vaihtamaan auton renkaat ja naiselta pyykin lajittelu tai yhteydenpito lapsen kouluun käy kätevämmiin.

Habituksen käsitteellä taas voidaan kuvata sitä, kuinka yhteiskunnalliset rakenteet ja instituutiot materialisoituvat yksilöiden habituksiksi eli “kestäviksi ja muunneltaviksi käyttäytymistaipumuksiksi” (Jokinen 2005, 50; Bourdieu 1977, 78–79). Habitusten yhdenmukaisuuden vuoksi ennakoitavat ja jopa itsestäänselviltä tuntuvat käytännöt ovat mahdollisia (Bourdieu 1977, 80). Esimerkiksi opittu taito tehdä tiettyjä kotitöitä ja se, että niiden tekemisestä tulee luontevaa, ovat osa habitusta (Jokinen 2005, 50).

Sukupuoli puolestaan määrittää olennaisesti habitusta, kun eletään yhteiskunnassa, jossa sukupuolta pidetään eri tavoin tärkeänä (emt., 50–51). Habitus on performatiivisessa suhteessa kenttään, kuten *pelisilmän* metafora havainnollistaa. Vaikkapa kotityön kentällä toimiakseen habitus tarvitsee tiettyjä valmiuksia, kuten taitoja, tietoja ja ennakointikykyä, jotta pelaaminen onnistuu ilman kompastelua. Pelisilmä kehittyy ennen kaikkea pelaamalla paljon. (Emt, 58–59.)

Ajatus kotityöhön liittyvistä käyttäytymistaipumuksista osana habitusta, jonka logiikassa sukupuolella on oma roolinsa, sopii hyvin ajatukseen toiminnasta sukupuolen tekemisenä. Judith Butlerin (1999, 173) mukaan sukupuoli muotoutuu performatiivisesti, jatkuvan tekemisen ja toiston kautta, eikä tämän performatiivisuuden ulkopuolella ole mitään sitä edeltävää sukupuoli-identiteettiä. Tämä sukupuolen esittäminen on pitkälti tiedostamatonta. Yksilö ei voi itse valita performatiivisia tekojaan, eleitään ja puheitaan puhtaalta pöydältä, vaan erilaiset identiteetit rakentavat subjekteja sen sijaan, että subjektit valikoisivat identiteettien väliltä (Salih 2002, 56–57).

Muun muassa Chrys Ingraham (1996, 176–177) on kritisoinut feminististä sosiologista teoriaa implisiittisestä heteronormatiivisuudesta. Esimerkiksi miesten ja naisten, maskuliinisen ja feminiinisen sekä hetero- ja homoseksuaalisuuden näkeminen dikotomisina kategorioina voidaan nähdä vallitsevan ajattelun pönkittämisinä (mts). Vaikka sukupuolitaipojen tarkastelu pyrkii tekemään näkyväksi heteronormatiivisuuden toimintaa, sitä voi kritisoida siitä, että se ottaa lähtökohdaksi kaksi eri sukupuolta. Mies- ja naistapaisuuksissa, joihin erilaiset normit ja pakot yksilöiden toimintaa ohjaavat, on myös epäilemättä suuria esimerkiksi luokkaan ja sukupolveen perustuvia eroja (ks. heteronormatiivisuuden intersektionaalista tarkastelusta Allen & Mendez 2018). Anu-

Hanna Anttila (2012, 300) onkin ehdottanut, että kotityön sukupuolitapaisuuden lisäksi tulisi puhua myös luokkatapaisuudesta. Työväenluokkaisten naisten ja miesten kotityönjako on vahvemmin sidoksissa perinteisiin sukupuolijärjestyksiin, sillä työväenluokalla ei ole esimerkiksi samanlaisia toisin tekemistä helpottavia, itsereflektioon liittyviä resursseja kuin keskiluokalla (emt., 301). Hyödynnän kuitenkin sukupuolitapaisuuden käsitettä analyttisenä työkaluna, vaikka pidän kyseenalaisena, voiko naisparin työnjako esimerkiksi olla heterotapainen. Ajatuksessa kotityöstä osana habitusta on selitysvoimaa, kun tarkastelen työnjakojen muotoutumista ja sitä, miksi esimerkiksi jotkin työt tuntuvat monista haastateltavista hankalilta.

Kriittisessä perhetutkimuksessa heteronormatiivisuutta on tarkasteltu ideologisena kimpuna, jossa sukupuoli-, seksuaali- ja perheideologia kietoutuvat yhteen. Tässä aatekimpussa mies- ja naissukupuolet nähdään toisilleen vastakkaisina, heteroseksuaalisuus ainoana normaalina seksuaalisen käyttäytymisen muotona, ja biologisten ja juridisten siteiden muodostama perhe ainoana oikeana perhemuotona. (Oswald et al 2005, 144–145.) Jotkut tutkijat ovat sittemmin esittäneet normatiivisuuden rajapyykkien siirtyneen ensisijaisesti yksi- ja monisuhteisuuden välille siten, että myös naimisissa olevien mies- ja naisparien lapsiperheitä voitaisiin pitää normatiivisina perheinä (Allen & Mendez 2018, 75–77). On joka tapauksessa tärkeää huomioida, että sen, millaiset intiimit suhteet tai arjen käytännöt nähdään ”luontevina, ymmärrettävinä, yleisesti hyväksytyinä ja itsestäänselvinä” (Jokinen 2005, 140), on aina mahdollista muuttua.

4. JAKAVAN OIKEUDENMUKAISUUDEN VIITEKEHYS JA KOTITYÖNJAON KOETTU REILUUS

Jakavan oikeudenmukaisuuden (*distributive justice*) teorian avulla on tarkasteltu oikeudenmukaisuuden kokemuksia monenlaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Jakavassa oikeudenmukaisuudessa on kyse siitä, kuinka ihmisen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ja yhteinen hyvä jaetaan ryhmän kesken (Deutsch 1985, 1; ks. myös Sulander 2018, 19). Amerikkalainen sosiaalipsykologi Morton Deutsch (1985) on tarkastellut, millaisten periaatteiden mukaisesti oikeudenmukaisuutta jäsennetään eri tilanteissa. Oikeudenmukaisuuden kysymykset ovat ihmisille tärkeitä niin perhe- ja ystävyys-suhteissa kuin työelämässä, mutta oikeudenmukaisuus määrittyy näissä eri suhteissa tyypillisesti eri tavoin (Deutsch 1985, 38; Sulander 2018, 19–20).

Länsimaisessa perinteessä oikeudenmukaisuuden teoretisointia on pitkään hallinnut *tasasuhtaisuuden periaate*, joka viittaa siihen, että oikeudenmukaisessa jaossa jokainen ”saa ansionsa mukaan”. Kaikkien kuuluu siis hyötyä siinä suhteessa kuin on osallistunut yhteisen hyvän tuottamiseen. (Deutsch 1985, 9.) Jakaminen voi perustua myös tasa-arvoisuuteen tai tarpeeseen, ja se, mihin oikeudenmukaisuuden periaatteeseen nojataan, on kontekstisidonnaista (emt., 31; 38). Esimerkiksi lapsiperheen kontekstissa tasasuhtaisuuden periaatteeseen perustuvaa jakoa, jossa tuottamaton pikkulapsi jätettäisiin vaille aika-, raha- ja hoivaresursseja, ei pidettäisi reiluna. Deutsch esittää, että kun tärkeimpänä tavoitteena on yksilön kehittyminen ja hyvinvointi, jakoa ohjaa *tarpeeseen perustuvan jakamisen periaate* (emt., 41–43). Kaikkien tulee siis saada osansa yhteisistä resursseista sen mukaan, kuinka paljon he niitä tarvitsevat. *Tasajako* taas on yleinen oikeudenmukaisuusperiaate, kun tavoitteena on ylläpitää hyviä ja nautittavia sosiaalisia suhteita (emt., 41). Esimerkiksi ystäväpiirissä voidaan pitää reiluna, että kaikki maksavat yhteisestä matkasta saman verran, vaikka joillain olisi enemmän rahaa kuin toisilla.

Deutsch (1985, 44) esittää, että taloudellisesti suuntautuneet ryhmät perustavat käsityksensä oikeudenmukaisesta jakamisesta tasasuhtaisuuteen, solidaarisuuteen suuntautuneet ryhmät tasa-arvoisuuteen ja hoivaan suuntautuneet ryhmät tarpeeseen. Jaottelu on kuitenkin ideaalityyppinen. Niinpä monissa ryhmissä, joissa

oikeudenmukaisuudesta neuvotellaan, on useita päällekkäisiä orientaatioita ja myös konflikteja siitä, mikä nähdään oikeudenmukaisena (mts).

Linda Thompsonin (1991, 182) mukaan useimmat tutkijat lähestyvät kotityönjakoa jollain tapaa jakavan oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Kotityönjaossa ollaan kiinnostuneita siitä, millä ehdoilla tehtävien jakamista pidetään reiluna. Jotta elettyä kokemusta reiluudesta voitaisiin ymmärtää, tarvitaan Thompsonin mukaan kotityönjaon koettuun reiluuteen liittyvien tekijöiden läheisempää tarkastelua. Tällaisiksi hän erottelee 1) kotityönjaolta toivotut asiat, 2) kotityönjaon oikeutukset ja 3) vertailukohteiden valinnan eli sen, keihin ihmiset vertailevat omaa työnjakoaan ja työpanostaan. (Emt., 183; 193.) Hyödynnän tätä mallia analyysissäni, kun pyrin selvittämään, mikä haastateltavieni mielestä tekee heidän työnjaostaan reilun.

Ensimmäisessä alaluvussa kerron, kuinka kotityönjaon reiluutta on aiemmin tutkittu jakavan oikeudenmukaisuuden viitekehyksen avulla, ja toisessa alaluvussa kerron naisparien kotityönjaon koetusta reiluudesta tehdystä tutkimuksesta. Kolmannessa alaluvussa esitän vielä tämän tutkielman tutkimuskysymykset.

4.1. Työnjaolta toivotut asiat, oikeutukset ja vertailukohteet reiluuden kokemusta selittämässä

Constance Gager (1998) on tutkinut jakavan oikeudenmukaisuuden viitekehyksen avulla, miksi amerikkalaiset työssäkäyvät perheenäidit ja -isät kokivat työnjakonsa pääasiassa reiluksi huolimatta siitä, että useimmat perheenäidit tekivät selvästi enemmän kotityötä ja huolehtivat enemmän lapsista. Hän tarkasteli tutkimuksessaan, kuinka kotityönjaolta toivotut asiat, työnjaon oikeutukset ja vertailukohteiden valinta selittivät puolisojen kokemusta reiluudesta.

Kotityönjaolla saavutetaan erilaisia toivottuja asioita, joita voivat olla esimerkiksi siisti koti tai harmoninen parisuhde. Oikeutusten perusteella ihmiset arvioivat, onko heidän tilanteensa reilujen vai epäreilujen toimintatapojen tulosta. Oma tilannetta voidaan myös vertailla esimerkiksi tuttavien tilanteeseen, omiin odotuksiin tai aiempiin kokemuksiin. Tällaiset vertailukohteet toimivat mittapuuna, kun ihmiset arvioivat, onko heidän kotityönjakonsa reilu. (Gager 1998, 624–625.)

Gagerin haastateltavat kertoivat saavuttavansa kotityöllä toivomiaan asioita. Siisti koti ja keuhut siitä paransivat naisten itsetuntoa, ja osa naisista näki kotityön ainakin osaksi työnä, jota he tekivät omaksi ilokseen. Miehet taas eivät kuvanneet kotityön palvelevan mitenkään heidän itsetuntoaan. (Emt., 634–635.) Itse työtehtävät koettiin silti pääasiassa toistuvina, pakollisina ja ikävinä, ja kotityön tekemiseen yhdistettiin kielteisiä tunteita (emt., 632). Hoivaaminen sen sijaan nähtiin jo itsessään arvokkaana: sekä miehet että naiset arvostivat kotona tehtävästä työstä eniten lastenhoitoa, eikä sitä usein edes nähty varsinaisena työnä. Myös parisuhteen onnellisuus sai naiset katsomaan sormien läpi miesten vähäisempää osallistumista kotitöihin. Kokemus siitä, että kotityönjako mahdollisti perheharmonian tai onnellisen avioliiton, sai näkemään, ettei kotityönjako ollut epätasaisuudestaan huolimatta epäreilu. Tällaiset kotityönjaolla saavutettavat asiat eivät kuitenkaan yksinään selittäneet, miksi naiset eivät nähneet työnjaon epätasaisuutta epäreiluna. (Emt., 635–636).

Erityisesti naiset käyttivät oikeutuksia epäreilun työnjaon järjellemiseen. He pitivät itseään tehokkaampina ja parempina kotitöissä, erityisesti monen asian hoitamisessa yhtä aikaa. Miesten vähäisempää osallistumista kotitöihin taas oikeutettiin miesten paremmalla palkalla tai pidemmällä työajalla. (Gager 1998, 637–638.) Puolisot valitsivat usein kontekstin tai asiayhteyden, jossa heidän tilanteensa oli oikeutettavissa, ja jättivät huomiotta näkökulmat, joista heidän työnjakonsa vaikuttaisi epäreilulta (emt., 638–639).

Oman parisuhteen työnjakoa verrattiin lapsuudenperheen ja vertaisten työnjakoon. Miesten työpanosta verrattiin usein myös kuviteltuihin vertailukohteisiin, kuten stereotyyppiseen 50-luvun uraisään (*do-nothing dad*) (emt., 640–643). Useat miehet kuvasivat tekevänsä ainakin paljon enemmän kuin myyttinen joutilas isähahmo, mikä auttoi heitä näkemään työnjakonsa reiluna, vaikka puoliso olisikin tehnyt paljon enemmän kotityötä. Miehet etsivät siis vertailukohteen, joka sai heidän oman työpanoksensa näyttämään paremmalta. Vertailu näyttikin toimivan epätasaista työnjakoa ylläpitävänä voimana. Koska suurin osa miehistä teki vähemmän kotitöitä, yhtäältä miesten oli helppoa löytää itselleen suotuisia vertailukohteita, ja toisaalta naisten oli vaikea löytää kotityövastuuta tasaisesti jakavia miespuolisia vertailukohteita, joihin vedoten omaa puolisoa olisi voinut vaatia tekemään enemmän kotitöitä. Puolisot

pyrkivät Gagerin havaintojen mukaan sekä oikeutuksia että vertailukohteita valitessaan etsimään kontekstin, jossa heidän tilanteensa näyttäytyi mahdollisimman myönteisessä valossa. (Emt., 643–644.)

Naisten tyytymättömyyttä työnjakoon vähensi keskusteleminen muiden naisten kanssa, joiden miehet tekivät vielä vähemmän kotityötä (emt., 642). Tyytymättömiä työnjakoon olivat naiset, joiden läheltä ei löytynyt huonommassa tilanteessa eläviä vertailukohteita ja jotka keskustelivat kotityönjaosta vain harvoin ystäviensä kanssa sekä naiset, joilla oli korkeat odotukset miehen osallistumisesta (mts).

4.2. Amerikkalaiset naisparit kokevat reiluksi työnjaon, josta on neuvoteltu

Ashraf Esmail (2010, 594–595) on tutkinut jakavan oikeudenmukaisuuden viitekehyksen avulla amerikkalaisten naisparien käsityksiä työnjaon reiluudesta ja siitä, kuinka parit neuvottelevat työnjaostaan. Hän haastatteli tutkimustaan varten työssäkäyviä, pääosin lapsettomia naispareja.

Monet Esmailin tutkittavat olivat tilanteessa, jossa tehtäviä ei ollut jaettu tasan puolisoitten välillä, mutta he pitivät silti työnjakoaan reiluna. Reiluus näyttäytyi liukuvana käsitteenä ja oli haastateltaville yhteismitallista työnjakoa tärkeämpää. Esmail tarkasteli tutkittavien väitteitä, joiden avulla reiluutta perusteltiin. Osa reiluutta perustelevista väitteistä perustui jakavan oikeudenmukaisuuden teorian elementteihin, mutta pelkät toivotut lopputulokset, oikeutukset tai vertailukohteet eivät selittäneet työnjaon pitämistä reiluna. (Emt.)

Kotityön avulla saavutettuja asioita ei käytetty epätasaisen työnjaon perustelemiseen. Puolisoilla oli kuitenkin yhteisiä oikeutuksia epätasa-arvoiselle työnjaolle. Yleisimmin työnjakoa oikeutettiin kumppanien erilaisella siisteystasolla, käytettävissä olevalla ajalla sekä toisen puolison fyysisillä tai psyykkisillä rajoitteilla. Korkeampaa siisteystasoa toivovat puoliset tekivät enemmän kotitöitä, samoin puoliset, joilla oli enemmän vapaa-aikaa tai esimerkiksi liikuntarajoitteinen tai masentunut puoliso. Kotityö näyttäytyi myös hoivan muotona, etenkin haastateltaville, joiden kumppanilla oli jokin rajoite. Perheenjäsenestä huolehtiminen nähtiin tärkeämpänä kuin työnjaon tasa-arvo. (Esmail 2010, 600–603.)

Vertailukohteita käytettiin myös menestyksekkäästi reiluuden perustelemiseen. Vastaajat vertasivat työnjakoaan lapsuudenperheensä, ystäviensä tai kollegoidensa työhjakoon tai aiempiin mies- tai naisuhteisiinsa. Lapsuudenperheestä tuttu työnjakomalli saattoi olla ihanne tai kauhukuva, mutta joka tapauksessa sitä verrattiin omaan työnjakoon ja se muovasi vastaajien käsitystä reiluudesta. Jotkut haastateltavat kuvasivat työnjakonsa olevan reilumpi kuin esimerkiksi heterosuhteissa elävillä kollegoilla, jotka noudattivat työnjaossaan perinteisiä sukupuolirooleja. (Emt., 603–606.) Reilua työnjakoa pidettiin tärkeänä, ja jotkut haastateltavat kertoivat lähteneensä aiemmista naisuhteistaan epätasa-arvoisen työnjaon takia (emt., 607).

Suurin osa Esmailin haastateltavista piti ihanteellisena neuvotteluun perustuvaa työnjakoa, jossa kokonaisvastuu talouden pyörittämisestä, tai ”household managerin” (mt., 598) asema, on jaettu puolisoitten välillä. Metakotityötä jaettiin siis eri tavoin kuin Gagerin (1998, 633–634) tutkimissa heteromuotoisissa perheissä, joissa miehet kuitenkin tekivät naisten toiveesta huolimatta vain vähän suunnittelu-, ennakointi- ja delegointityötä. Naisparit arvioivat yleensä mallin, jossa toinen tekee työnjakoa koskevat päätökset ja delegoi, aiheuttavan vihamielisyyttä ja jännitteitä. Vain pieni osa haastateltavista piti hyvänä mallia, jossa toinen puoliso delegoi toiselle tehtävät. Heikin korostivat, että malliin oli päädytty keskustelujen ja neuvottelujen kautta, kun puoliset olivat todenneet delegoinnin heille sopivaksi toimintatavaksi. Neuvottelu oli siis kaikkien haastateltavien mukaan tärkeä reilun työnjaon elementti. (Emt., 597–599.)

4.3. Tutkimuskysymykset

Aiemman tutkimuksen perusteella kotityö on merkittävä osa arkea. Niin sen tekeminen kuin siihen liittyvät reiluuskäsitykset ovat monin tavoin yhteydessä sukupuoleen. Heteromuotoisissa perheissä on tyypillistä, että naiset tekevät kotitöitä ja etenkin pakkotahtisia, päivittäisiä kotitöitä selvästi enemmän kuin puolisonsa ja ovat ainakin toisinaan turhautuneita tilanteesta. Usein epätasaistakin kotityönjakoa kuitenkin pidetään eri syistä reiluna. Sen sijaan naisparien kotityönjako ja etenkin se, miten se koetaan, ovat Suomessa käytännössä tutkimatonta aluetta.

Tutkielman tutkimusongelmat ovat, 1) miten naisparit jakavat kotityövastuitaan, 2) mitä kotityönjako heille merkitsee sekä 3) mikä työnjaosta tekee heidän mukaansa reilun.

Kyseessä on laadullinen tutkielma, jonka aineisto on pieni. Tutkielmasta saatavaa tietoa töiden jakautumisesta ei siis voi yleistää esimerkiksi kaikkiin suomalaisiin naispareihin. Keskityn naisten kotitöiden jakamiselle ja sen reiluidelle antamiin merkityksiin: kuinka työnjaosta neuvotellaan, onko puolisoilla keskenään siitä samanlainen ymmärrys, ja miten työnjaon reiluus ymmärretään.

Rajasin tutkimuskohteekseni lapsiperheet, koska lapsen syntymän tiedetään lisäävän heteromuotoisissa perheissä kotityön määrää huomattavasti ja muuttavan kotityövastuiden jakautumista siten, että vastuu painottuu selvästi lapsettomia perheitä useammin naisille (ks. Miettinen 2008, Närvi & Salmi 2019, 111). Lapsiperheissä työnjako nousee siis herkemmin neuvottelun kohteeksi ja konfliktin aiheeksi. Olen rajannut tutkimuksen käsittelemään naispareja osin käytännön syistä. Miesparien lapsiperheellistyminen on Suomessa lainsäädännöllisesti niin haastavaa (ks. luku 2), etten todennäköisesti olisi saanut montakaan miesparia haastateltavaksi.

5. AINEISTO, MENETELMÄ JA TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET

Tutkin pro gradussani naisparien kotityönjakoa ja sen koettua reiluutta laadullisen tutkimuksen menetelmillä. Tässä luvussa esittelen ensiksi tutkimusaineistoni ja sen keruuprosessin. Sen jälkeen kuvaan analyysimenetelmäni. Viimeisessä alaluvussa reflektoin vielä tarkemmin erilaisia tutkielman tekemiseen sekä tutkimustulosten raportoimiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

5.1. Aineistona pariskuntien erilliset haastattelut

Keräsin haastatteluaineistoni syksyllä 2017. Haastattelin viittä pariskuntaa, eli puolisoitten erillisiä yksilöhaastatteluja oli kymmenen. Löysin kaikki haastateltavat sosiaalisen median avulla. Sateenkaariperheet ry julkaisi Facebook-sivullaan viestini, jossa etsin haastateltavia, ja useat ihmiset jakoivat yhdistyksen tekemää päivitystä. Tässä lyhyessä päivityksessä (ks. Liite 2) kuvailin lyhyesti gradutyöni aihetta ja pyysin haastateltavaksi lähtemisestä kiinnostuneita, kriteereihin sopivia pariskuntia ottamaan minuun yhteyttä sähköpostitse. Hain haastateltaviksi pariskuntia, joiden molemmat osapuolet identifioituivat naisiksi, ja joiden perheessä asui ainakin yksi alaikäinen lapsi.

Minuun oli yhteydessä kaikkiaan seitsemän henkilöä. Ensimmäisessä vastauksessani informoin heitä tarkemmin tutkimusaiheesta, haastattelujen nauhoittamisesta, aineiston säilytyksestä ja siitä, ettei haastateltavia ole mahdollista tunnistaa lopullisesta gradutyöstä (ks. Liite 3). Pyysin yhteyttä ottaneita myös ehdottamaan sopivaa haastatteluajankäyttöä. Kolmen pariskunnan kanssa sovimme nopeasti haastatteluajan, mutta osa minua lähestyneistä henkilöistä ei enää vastannut viestiini. Sain kuitenkin vielä kaksi pariskuntaa haastateltavaksi, kun lähetin heille uudestaan viestin ja kysyin, olisivatko he edelleen kiinnostuneita antamaan haastattelun.

Tutkimukseen osallistui uus- ja ydinperheitä eri puolilta Suomea. Haastateltavieni perheet olivat siis muodoltaan moninaisia, mutta kaikkiin perheisiin kuului haastateltavan pariskunnan yhteinen lapsi tai useampia (ks. Liite 4). Raportoinnissa joitain tutkimustehtävän kannalta epäolennaisia tietoja on paikoin muutettu anonyymiyden suojaamiseksi. Perheistä neljässä oli ainakin yksi alle kouluikäinen lapsi.

Aineistooni ei kuulu apilaperheitä, joissa lapset ovat lähtökohtaisesti syntyneet kahden tai useamman perheyksikön (esimerkiksi naisparin ja miesparin) yhteisiksi lapsiksi.

Haastatteluhetkellä yksi haastateltava hoiti lasta kotona ja työskenteli yhtenä tai kahtena päivänä viikossa, loput olivat päivätöissä. Enemmistö haastateltavista oli korkeakoulutettuja ja työskenteli koulutustaan vastaavissa tehtävissä. Korkeasti koulutettujen valikoituminen haastateltaviksi on tyypillistä haastattelututkimuksissa, ja myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen työnjakoa koskevat laadulliset tutkimukset ovat käsitelleet nimenomaan koulutettujen ja keskiluokkaan kuuluvien parien arkea (ks. Kelly & Hauck 2015; Downing & Goldberg 2011, 104). Useat tutkielmani haastateltavat kertoivat lähteneensä haastateltaviksi, koska pitävät sateenkaariperheitä koskevaa tutkimusta tärkeänä ja kannatettavana.

Haastattelujen kesto vaihteli huomattavasti. Lyhyin haastattelu kesti 20 minuuttia ja kolme pisintä noin 80 minuuttia, loput 40–60 minuuttia. Haastattelin puoliset aina peräjälkeen siten, etteivät he kuulleet toistensa haastatteluja. Toinen oli haastattelun aikana lapsen tai lasten kanssa ulkona tai eri puolella kotia. Neljää pariskuntaa haastattelin heidän kotonaan ja yhtä toisen puolison työpaikalla. Tapasin haastattelujen yhteydessä myös useimpien perheiden lapset, ja minut kotiinsa kutsuneet haastateltavat tarjosivat teetä tai pientä purtavaa. Haastattelujen alussa informoin haastateltavia vielä suullisesti tutkimuksen aiheesta, aineiston käsittelystä ja säilytyksestä, vastaamisen vapaaehtoisuudesta ja tulosten esittämisen anonyymiydestä. Pyysin lupaa ottaa yhteyttä haastattelujen jälkeen, jos minulla heräisi litteroinnin jälkeen lisäkysymyksiä.

Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, jotka nauhoitin haastateltavien suostumuksella ja litteroin. Aiemman tutkimuksen perusteella olin määrittänyt tietyt teemat, joihin haastattelujen runko perustui (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Tiesin aiemman tutkimuksen perusteella olevani kiinnostunut tietyistä kysymyksistä, joita halusin käsitellä kaikissa haastatteluissa.

Minulla oli haastatteluissa mukana kysymyslista, jonka olin jaotellut neljän laajemman teeman alle. Aluksi kysyin haastateltavan omasta taustasta ja hänen perheensä syntymisestä, sitten kotityönjaosta arjessa, kotityönjaosta lapsuudenperheessä ja aiemmissa suhteissa sekä lopuksi ympäristön odotuksista perheen kotityönjakoa

kohtaan. Listan kysymykset käytiin läpi kaikissa haastatteluissa, mutta niiden järjestys vaihteli jonkin verran sen mukaan, mistä haastateltava ryhtyi spontaanisti kertomaan. Haastatteluissa käsiteltiin muun muassa haastateltavan perheen syntyä, työn merkitystä, tavalliseen arkipäivään kuuluvia kotitöitä ja niiden jakautumista, kotityövastuiden muotoutumista ja vastuunjaossa suhteen aikana tapahtuneita muutoksia, omia ja puolison taitoja tehdä erilaisia kotitöitä, kommunikaatiota ja konflikteja, omia ja puolison rooleja vanhempina, työnjakoa lapsuudenperheessä ja aiemmissa parisuhteissa sekä mahdollisia ulkoapäin tulevia kotityö- tai vanhemmuusrooleihin liittyviä oletuksia. (Ks. Liite 1.)

Laadullisen haastattelun haasteena voi olla, että vastaukset jäävät lyhyiksi ja pinnallisiksi (Rubin & Rubin 2005, 112). Pyrin vuorovaikutuksellisilla keinoilla viestimään haastateltaville, että olin todella kiinnostunut kuulemaan heidän pohdintojaan, tulkintojaan ja tarinoitaan työnjaosta, vanhemmuudesta ja arjen pyörimisestä. Rubin & Rubin (2005, 112–118) kehottavat kuuntelemaan intensiivisesti ja keskeyttämättä, esittämään tarvittaessa jatkokysymyksiä sekä suhtautumaan haastateltavan kertomiin asioihin empaattisesti. Pyrin tähän haastattelutilanteissa. Kysyin myös toisinaan selvennystä haastateltavan puheisiin tai pyysin esimerkkejä haastateltavan mainitsemista ilmiöistä tai tilanteista. Täsmäntävien kysymysten esittäminen toimii samalla viestinä haastateltavalle siitä, että haastattelija näkee tilanteessa muita mahdollisia näkökulmia ja selityksiä (emt., 130), ja useimmat haastateltavat reflektoivatkin kotityönjakoaan ja arjen käytäntöjään varsin monipuolisesti. Joissain haastatteluissa keskustelu laajeni myös kysymyslistan teemojen ulkopuolelle. Näissä tilanteissa en keskeyttänyt haastateltavaa, mutta ohjasin tilaisuuden tullen keskustelua takaisin haastattelun teemoihin.

Haastattelin viittä naisparia erikseen. Parihaastattelulla on etunsa, sillä se antaa usein mahdollisuuden tarkastella puolisoitten välistä vuorovaikutusta ja eri keskusteluihin liittyvää tunneilmastoa (Björnholt & Farstad 2014, 9–10). Tämä ei kuitenkaan ollut tutkimuskysymysteni kannalta olennaista tietoa. Parihaastattelun ja erillisten haastattelujen eroja tarkastelleet Taylor ja de Vocht (2011, 1584) kiteyttävät: ”Kun [heteroseksuaalisessa suhteessa olevia] yksilöitä haastatellaan erikseen, kuulemme ’miehen tarinan’ ja ’naisen tarinan’. Kun paria haastatellaan yhdessä, kuulemme tarinan, jota he kertovat toisilleen: ’heidän tarinansa’”. Molempien puolisoitten haastattelemista

puolisi se, että sain tietää molempien puolisoitten mielestä merkitykselliset asiat. Tutkimuskysymyksen – etenkin työnjaon koetun reiluuden selvittämisen – kannalta puolisoitten omat yksilölliset kokemukset ovat relevantimpia kuin pariskunnan yhteinen tarina.

Anna Moring (2013, 228) havaitsi väitöstutkimuksessaan, että lehtijutuissa ja opaskirjoissa sateenkaariperheet on kuvattu poikkeuksetta onnellisina ja ongelmattomina. Ainoa mahdollinen ongelma, jolle diskursiivisesti jää tilaa, liittyy lapsen vanhempien sukupuoleen. Moring kirjoittaa ”julkisesta onnellisuusmuurista”, jonka taakse sateenkaariperheiden ongelmat kätkeytyvät. Kun sateenkaari-ihmisten vanhemmuutta kyseenalaistetaan jo valmiiksi, sateenkaariperheiden vanhemmat eivät juuri ole kertoneet julkisesti vaikeuksistaan. (Emt., 228–229.) Pidän etukäteen hyvin mahdollisena, että haastateltavat voisivat kokea painetta pitää yllä kuvaa täydellisestä perheharmoniaasta ja että kysymykset esimerkiksi kotityökonflikteista koettaisiin kiusallisina. Haastatteluja tehdessäni en useimmiten kuitenkaan kokenut törmääväni onnellisuusmuuriin, vaan monissa haastatteluissa puhuttiin avoimesti myös kotitöihin liittyvistä konflikteista. Harvat haastatteluissa mainitut isommat ristiriidat esitettiin tosin yleensä jo ratkenneina. On hyvin mahdollista, että tutkimukseen haastateltavaksi hakeutui pariskuntia, joiden suhteessa kotityönjako ei synnyttänyt erityisen paljon konflikteja tai mielipahaa.

Haastattelu on aina sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jonka muotoutumisessa haastattelijan ja haastateltavan roolit ovat tärkeässä osassa (Rubin & Rubin 2005, 84; Hirsjärvi & Hurme 2008, 94). Sekä haastattelijalla että haastateltavalla on tiettyjä odotuksia toisen osapuolen käyttäytymisestä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 95), ja jos haastattelijalla ei pysty kuvaamaan omaa rooliaan haastateltavalle hyväksyttävänä ja ymmärrettävänä, haastattelu ei välttämättä onnistu (Rubin & Rubin 2005, 84–85). Omille haastateltavilleni haastattelutilanteen konventiot tuntuivat olevan tuttuja, ja jotkut kertoivat itsekkin tehneensä haastatteluja opinnäytetöitään varten.

Haastattelututkimuksessa on pohdittu, onko tutkijan parempi olla osa tutkimaansa ryhmää vai ulkopuolinen. Jotkut tutkijat ovat pitäneet luokka-, sukupuoli- ja etnisiä jakoja on vaikeasti ylitettävänä siten, että jos haastattelijalla ja haastateltavalla kuuluvat eri ryhmiin, haastattelijalla voi esimerkiksi herkemmin vaikuttaa uhkaavalta tai tulkita

haastateltavaansa väärin (Rubin & Rubin 2005, 86–87). Esittelin itseni sosiologian graduntekijänä ja kerroin, että kiinnostukseni tutkimusaiheeseen on noussut osaksi siitä, että olen omassa elämässäni pohtinut kotityönjaon sukupuolittuneisuutta sekä mies- että naisuhteissa ollessani. Kerroin myös, että olin motivoitunut tutkimaan naisparien kotityönjakoa, koska olin seurannut mediassa käytävää keskustelua kotityönjaosta, ja se käsitteli aina melko stereotyyppisesti kuvattua heteroparien arkea. Oma sukupuoleni ja seksuaalivähemmistöön kuulumiseni saattoi vähentää etäisyyttä minun ja haastateltavien välillä.

Haastattelussa tuotettu puhe on aina sidoksissa haastattelutilanteeseen. Tutkielmassani tilanteeseen vaikutti olennaisesti myös se, että haastateltavat tiesivät, että olin joko juuri haastatellut heidän puolisoaan tai haastattelin tätä seuraavaksi. Useimmat haastateltavat noteerasivat tämän ääneen jossain välissä haastattelua. Haastateltavat saattoivat ounastella, että puoliso on varmaan kertonut jo jostain asiasta, tai kommentoida, että puoliso muistanee jotain paremmin tai on varmasti antanut johonkin kysymykseen erilaisen vastauksen. Yksi haastateltava ilmoitti haastattelun lopuksi nauraen, että tutkimusasetelma vaikutti siihen, kuinka hän kertoi haastattelussa elämästään: ”Mä aattelin, et on paras pysyy rehellisenä, koska se [puoliso] on sellanen totuuden torvi, et se kyl sanoo kaiken, niin ei parane kaunistella asioita.”

5.2. Metodi ja analyysin kulku

Haastatteluaineiston systemaattisen luokittelun, vertailun ja yhdistelyn avulla voidaan tehdä perusteltuja tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä (Rubin & Rubin 2005, 201). Olen soveltanut aineiston analyysissä teoriaan perustuvaa laadullista analyysiä. Kaikkea laadullista analyysiä voidaan toki pitää teoriaan perustuvana (ks. esim. Salo 2015, 181). Käytännössä kuljin analyysin mittaan usein teorian ja aineiston välillä ja ajattelin aineistoani suhteessa siihen, miten kotityötä ja vanhemmuutta on aiemmin käsitteellistetty.

Analysointityö alkoi jo ensimmäisten haastattelujen jälkeen, kun pohdin, mistä haastatteluissa oli puhuttu ja reflektoin haastattelurungon toimivuutta. Ensimmäisissä kahdessa haastattelussa esiintyi erityisen paljon kiinnostavaa puhetta haastateltavien työnjakoon ulkopuolelta kohdistuvista odotuksista ja oletuksista. Seuraavissa

haastatteluissa kyselin innokkaasti juuri tästä aiheesta, mikä ei herättänyt vastakaikua, koska seuraaville haastateltavilleni ei ollut tullut mieleenkään, että joku perheen ulkopuolinen olisi kiinnostunut heidän työnjaostaan tai olettaisi siitä jotain. Haastattelurunko pysyi siis lopulta kautta linjan hyvin samanlaisena.

Haastattelut eivät missään vaiheessa alkaneet toistaa itseään, vaan jokaisen haastattelun jälkeen sain uutta pohdittavaa. Ennen neljännen ja viidennen pariskunnan haastatteluja olin litteroinut lähes kaikki siihen mennessä tekemäni haastattelut, mutta en kokenut tarpeelliseksi tehdä niiden pohjalta muutoksia haastattelurunkoon. Litteroinnin jälkeen kirjoitin myös lyhyet tiivistelmät haastattelujen keskeisestä sisällöstä: miten kukin haastateltava kuvasi työnjakoa ja sen muotoutumista, miten työnjakoa perusteltiin ja millaisilla perusteilla sen kerrottiin olevan reilu. Kirjoitin myös ylös, jos haastatteluissa oli ilmennyt jotain muuta kiinnostavaa tai yllättävää. Litteroin kaikki kymmenen tekemääni haastattelua itse, mikä oli työläydestä huolimatta hyvä tapa tutustua samalla aineistoon perinpohjaisesti.

Yksi tulkintani lähtökohta on ollut aineiston tyypittely. Sen avulla voidaan tarkastella, kuinka ihmiset eroavat toisistaan sen ilmiön suhteen, jota tutkielmassa halutaan ymmärtää (Alasuutari 1999, 92–94). Tutkielmassani eräs kiinnostava havainto oli, että osa pariskunnista jakoi kotityöt melko tasaisesti ja osa selvästi epätasaisemmin, mutta kaikki haastateltavat kertoivat työnjakonsa olevan reilu. Tyypittelin haastateltavat kotitöitä tasaisesti ja epätasaisesti jakaviin, mikä teki mahdolliseksi vertailla, jäsensivätkö he työnjakonsa reiluutta eri tavoin. Sovelsin tyypittelyä myös paikoitellen vertailllessani biologisten ja sosiaalisten äitien tekemiä kotitöitä toisiinsa.

Lähdin analysoimaan aineistoani etsimällä sieltä tärkeitä käsitteitä ja teemoja, kuten Rubin ja Rubin (2005, 206–207) neuvovat. Kävin haastattelut läpi ja merkitsin ylös teemoja, joista niissä puhuttiin. Koodasin aineistoani Atlas.TI-ohjelmalla. Luokittelin aineistoani näiden teemojen alle, minkä lisäksi sisällytin koodiin katkelman keskeisen sisällön tiivistetyssä muodossa. Lisäksi koodasin aineistoa osin jo alustavasti teoreettisten käsitteiden avulla. Esimerkiksi koetun reiluuden tarkastelussa hyödynsin jakavan oikeudenmukaisuuden teoriaa, joka ohjasi etsimään aineistosta haastateltavien käyttämiä vertailukohteita, kotityönjaolta toivottuja asioita ja työnjakoa oikeuttavia väitteitä.

Tuomi ja Sarajärvi kutsuvat sisällönanalyysiksi analyysimetodia, jossa tekstiaineistoa koodataan ja luokitellaan kategorioihin pyrkimyksenä tiivistää ja luokitella aineistoa. Aineistoa voidaan heidän mukaansa lähestyä sen ”omilla ehdoilla”, tai vaihtoehtoisesti kategorioita voidaan rakentaa teoriaohjaavan tai teorialähtöisen lähestymistavan kautta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–97.) Olen soveltanut teoriaohjaavaa sisällönanalyysimenetelmää, jossa pyritään sekä avoimuuteen aineistoa kohtaan että valmiiden teoreettisten mallien hyödyntämiseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97). Koodaamiseen ja kategorisoimiseen perustuvaa sisällönanalyysiä on kritisoitu siitä, että se suhtautuu sosiaaliseen todellisuuteen, kieleen ja vuorovaikutukseen liian yksinkertaistavasti (Salo 2015, 171–176). Olen pyrkinyt olemaan avoin myös aineiston sisäiselle ristiriitaisuudelle ja sellaisille puheteoille, jotka eivät sovi yhteen koodaamisen kieleen perustuvan logiikan kanssa, kuten haastateltavien hassuttelulle ja hiljaisuuksille (ks. Salo 2015, 179). Olen esimerkiksi kiinnittänyt huomiota myös siihen, ketkä aineistossa ylipäätään perustelevat työnjakonsa reilua paljon ja ketkä eivät.

5.3. Tutkimuseettiset kysymykset

Tutkimuseetiikan tärkeitä eettisiä periaatteita aineistonhankinnassa ovat ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, henkisen ja fyysisen vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen (Kuula 2006, 60–64). Etenkin arkaluonteisten asioiden tutkiminen vaatii tutkittavien yksityisyyden kunnioittamista ja tutkimuseettisten normien tuntemusta (emt., 136). Tutkimusaiheeni on jo henkilötietolain perusteella arkaluonteinen, sillä tutkielma käsittelee ihmisten perhe-elämää. Haastateltavani kuuluvat seksuaalivähemmistöön, ja heidän perhemuotoonsa liittyy ennakkoluuloja. Esimerkiksi eduskunnassa on eri lakiuudistusten yhteydessä vielä viime vuosina käytetty puheenvuoroja, joissa on kyseenalaistettu voimakkaasti seksuaalivähemmistöjen oikeus perheellistymiseen tai avioliittoon (ks. Jämsä 2007; Moring 2013, 16; Laakso 2016). Tätä taustaa vasten pyrin toimimaan sekä aineistonhankinnassa että tulosten raportoinnissa sensitiivisesti ja haastateltavien yksityisyyttä kunnioittavalla tavalla.

Tutkittavien on voitava tehdä informoitu päätös siitä, haluavatko he ylipäätään osallistua tutkimukseen (Kuula 2006, 61–62). Informoin haastateltavia tutkimuksen tarkoituksesta

sekä aineiston käsittelystä kirjallisesti ennen haastattelujen sopimista. Ennen haastattelutilanteen alkua muistutin haastateltavia mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu milloin vain. On eettisesti tärkeää kunnioittaa haastateltavia ja pitää heille annetut lupaukset esimerkiksi siitä, ettei heitä ole mahdollista tunnistaa (Rubin & Rubin 2005, 97).

Pyrin haastattelutilanteissa kiinnittämään huomiota neutraaliuteen ja hienotunteisuuteen. Olen toimittajataustaisena tottunut haastattelija, mutta tutkimushaastatteluista minulla oli ennestään vain vähän kokemusta. Haastattelunauhut kuunneltuani mietin, että taustani näkyi ehkä siinä, että joissain kohdissa kyselin hieman liiankin kärkkäästi jatkokysymyksiä. Monet haastateltavat luonnehtivat kuitenkin jälkeinpäin haastatteluja mukaviksi tai mielenkiintoisiksi. Osa pohti haastattelun aikana, ettei tätä tai tuota olekaan tullut mietittyä aikaisemmin. Syvällisempää tietoa siitä, miten haastateltavat kokivat haastattelut ja vaikuttiko haastatteluihin osallistuminen esimerkiksi jotenkin haastateltavien käsityksiin arjestaan, minulla ei ole.

Puolisoiden tai perheenjäsenten haastatteleminen erikseen ei ole tutkimuseettisesti ongelmaton. Bjørnholt ja Farstad (2014, 9–10) huomauttavat, että yksilöhaastattelussa vastaaja saattaa esimerkiksi kertoa tutkijalle perhesalaisuuksia, jotka paljastuessaan aiheuttavat konflikteja. Anonymiyden säilyttäminen puolisoitten välillä taas on mahdotonta, jos tuloksia raportoitaessa pariskuntien vastaukset liitetään toisiinsa, ja herkästi muutenkin. Omassa aineistossani ei kuitenkaan esiinny dramaattisia paljastuksia, ja yleensä puolisoitten näkemykset asioista ovat varsin yhdenmukaisia.

Haastateltaville ei ole raportoinnissa annettu pseudonyymejä vaan numerot, jotka on vaihdettu kaikkien analyysilukujen alussa. Päädyin tähän järjestelyyn, jotta lukija voi todeta, että haastatteluaineistoa on käytetty monipuolisesti ja jotta toisaalta haastateltavien anonymiteetti tulee turvatuksi. Anonymiteetin suojaamiseksi myös perheiden kuvaukset (ks. Liite 4) ovat hyvin niukkoja. Lisäksi olen perheistä kertoessani olen toisinaan muunnellut yksityiskohtia, jotka eivät ole analyysini kannalta olennaisia mutta voisivat tehdä perheistä tunnistettavia.

Tutkimuksen tulosten vaikutus haastateltavien elämään voi olla anonymiyden säilyttämisestä huolimatta kielteinen, jos tutkimusraportti on esimerkiksi heidän

ryhmäänsä leimaava tai tekee pilaa haastateltavien vastauksista (Kuula 2006, 63). Olen pyrkinyt myös tulosten raportoinnissa asiallisuuteen ja sensitiivisyyteen.

6. KOTITÖIDEN JAKAMINEN NAISPARIEN LAPSIPERHEISSÄ

Analyysini ensimmäisessä osassa hyödynnän haastateltavien kuvauksia omasta arjestaan ja kotityönjaostaan sekä heidän tulkintojaan siitä, kuinka paljon kotitöitä he tekevät puolisoonsa verrattuna. Luvussa 7 tarkastelen kotityön ja vanhemmuuden saamia merkityksiä ja luvussa 8 sitä, millaiset seikat haastateltavieni mukaan tekevät työnjaosta reilua.

Aineistoni puolisoilla oli keskenään pääasiassa melko samanlainen käsitys siitä, kuinka he jakoivat kotityöt. Viiden haastattelemani parin joukossa ei ole yhtään pariskuntaa, jossa kumpikin osapuoli väittäisi kantavansa suuremman vastuun jonkin kotityön suorittamisesta. Useimmat erot vastauksissa syntyvät siitä, ettei toinen puoliso ole maininnut jotain kotityötä lainkaan. Osa haastateltavista eritteli kotitöitä haastattelutilanteessa hyvinkin tarkasti: kumman vastuulla on pestä ikkunat, vaihtaa lamput, suunnitella sisustusta, hoitaa vakuutusasiat tai maksaa laskut. Voi olla, ettei toinen puoliso mieltänyt kyseisiä askareita kotitöiksi tai muistanut haastatteluhetkellä niiden olemassaoloa.

Kotityönjakoa koskevissa kyselytutkimuksissa on havaittu, että puoliset tyypillisesti liioittelevat jossain määrin omaa työpanostaan. Esimerkiksi tasa-arvobarometrissa mies- ja naisvastaajien arviot eri kotitöiden vastuunjaosta eivät kohtaa. Miehet arvioivat systemaattisesti useammin sellaisten kotitöiden jakautuvan tasaisesti, joita naiset yleensä kertoivat tekevänsä enemmän, ja vastaavasti naisvastaajat arvioivat jonkin verran miehiä useammin sellaisten kotitöiden jakautuvan tasaisesti, joita miehet raportoivat tekevänsä enemmän. (Pietiläinen & Attila 2018, 99–100.) Tähän nähden oman aineistoni pariskuntien käsitykset työnjaosta olivat hyvin yhteneväisiä. Syy yksimielisiin vastauksiin voi löytyä osaksi haastattelujen toteutustavasta eli siitä, että molempia puolisoita haastateltiin erikseen peräjälkeen. Eräs haastateltava totesi itsekin haastattelun lopuksi, ettei oman työpanoksen kaunistelu kannata, kun puoliso tulee pian kuitenkin kertomaan totuuden. Toisaalta samankaltaiset vastaukset kertovat siitä, että kumpikin puoliso on perillä perheen arjesta ja siitä, mitä kaikkea kumpikin tekee.

Aineistossa esiintyi myös yksittäisiä ristiriitaisia käsityksiä työnjaosta. Niissä kyse oli yleensä aste-eroista siinä, kuinka suuri vastuu toisella nähtiin olevan jonkin työn

tekemisessä: onko vessan peseminen puolison vastuulla aina vai useimmiten. Eniten ristiriitaisia käsityksiä haastateltavilla oli metakotityön jakautumisesta, jonka suhteen kahden pariskunnan vastaukset poikkesivat jonkin verran toisistaan. Nämä ristiriidat voivat liittyä siihen, ettei suunnittelu- ja delegointityö ole samalla lailla konkreettista työtä kuin vaikkapa siivoaminen tai ruuanlaitto, jolloin se jää helpommin näkymättömiin. Esimerkiksi Miettinen (2008, 93–94) havaitsi, ettei toisen puolison tekemää näkymätöntä suunnittelu- ja asiointityötä tunnusteta yhtä hyvin kuin konkreettisia kotitöitä. Moni haastateltavani ei ennen haastatteluja myöskään ollut kertomansa mukaan koskaan kuullut metatyöstä. Organisointi- ja ennakoointityötä tarkoittavan sanan puuttuminen voi vaikeuttaa tällaisesta työstä keskustelemista ja jättää sen herkemmin näkymättömiin.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) esitän tiivistetyssä muodossa haastateltujen parien työnjaon. Taulukko kuvaa, kumpi puolisoista kantaa mistäkin kotityöstä suuremman vastuun, vai jaetaanko vastuu tasan. Sitä tulkitessa on hyvä huomioida, että lastenhoitokohdassa olen tarkastellut oikeastaan lasten ”huoltamista” (Jokinen 2005, 46) eli aamu- ja iltatoimista, pesemisestä, vaipanvaihtoista ja ruokailusta huolehtimista. En ole laskenut lasten kanssa seurustelemista tai leikkimistä mukaan tähän kategoriaan. Kaikissa aineiston perheissä (paria 4 lukuunottamatta) on ainakin yksi alle kouluikäinen lapsi, joten huoltamistyötä tehdään näissä perheissä paljon. Perheissä, joissa on (myös) isompia lapsia, olen laskenut tähän kategoriaan kouluikäisen lapsen herättämisen ja ruokailuista huolehtimisen.

Taulukossa kuvataan myös metakotityön jakautumista. Aineistossani tiettyyn kotityöhön liittyvä suunnittelu- ja organisointityö jakautuu samalla tavalla kuin itse kotityökin esimerkiksi niin, että se puoliso, joka tekee enemmän ruokaa, myös suunnittelee ruuanlaittoa enemmän. Siksi kotitöihin kiinnittyvien metakotitöiden jakautumista tarkastellaan samassa kohtaa kuin kotityötäkin. Muu suunnittelutyö -kohdassa on tarkasteltu sellaista suunnittelu- ja organisointityötä, joka ei liity suoraan mihinkään tiettyihin kotitöihin. Tämä on esimerkiksi lasten aikatauluista, harrastuksista ja läksyistä huolehtimista, taloussuunnittelua, lomien varaamista ja niin edelleen. Lisäksi omana kohtanaan on tarkasteltu konkreettisen työn ja suunnittelutyön välimaastoon asettuvaa lastenvaatteista huolehtimista, koska se työllistää aineistoni valossa perheitä varsin

paljon: lapset kasvavat, vuodenaajat vaihtuvat, ja uusia vaatteita on hankittava ja vanhoja kierrätettävä jatkuvasti.

Eeva Jokisen (2005, 47) mukaan sukupuolitapaisuudet jäsentävät sitä, millaisten kotitöiden tekeminen ihmisistä tuntuu luontevalta, ja ne muovaavat erityisesti heteroparien kotitöidenjakoa. Sukupuolitapaisuuksia jäsentää ajatus *heterotapaisuudesta* eli siitä, että miehet ja naiset ovat keskenään erilaisia ja täydentävät toisiaan (mt, 50). Sukupuolitapaisuudet ovat kulttuurisesti hyvin tiedettyjä ja tunnistettavia (Jokinen 2005, 52), eli on esimerkiksi yleistä tietoa, mitkä ovat tyypillisiä ”miesten töitä” tai ”naisten töitä”. Tyypillisesti ”miesten työt” ovat projektiluontoisempia ja vapaammin aikataulutettavia kuin naisten, eikä niitä tarvitse tehdä päivittäin tai tiettyyn aikaan (Hochschild 2003, 8–9).

Jaottelin analyysiä varten kotityöt mies- ja naistapaisiin kotitöihin hyödyntäen vuoden 2017 tasa-arvobarometria (Pietiläinen & Attila 2018), jossa tarkasteltiin yli tuhannen suomalaisen avo- tai avioparin – pääasiassa heteroparien, joita oli tarkastelluista pareista noin 99 prosenttia – käsityksiä kotitöiden vastuunjaosta eli siitä, kuka heidän perheessään on useimmiten vastuussa jostain kotityöstä. Olen tulkinut, että kotityö on naistapainen, jos naisvastaajat raportoivat vähintään puolitoista kertaa miehiä useammin kantavansa useimmiten vastuun kyseisestä kotityöstä, ja alle puolet mies- tai naisvastaajista on raportoinut työn jakautuvan tasan. Tällaisia naistapaisia kotitöitä, jotka esiintyvät myös omassa tutkimusaineistossani, ovat pyykkihuolto, silytys, ruuanlaitto, siivous ja astianpesu sekä lastenhoito. Käänteisillä kriteereillä olen laskenut miestapaisiksi kotitöiksi tietokoneiden ja muiden teknisten laitteiden asentamisen ja huollon, kulkuneuvojen huoltamisen sekä muut huolto-, korjaus- ja rakennustyöt. (Pietiläinen & Attila 2018, 99–103.) Tasa-arvobarometrissa ei tarkasteltu erikseen metakotityön jakautumista. Arkinen suunnittelu ja kotityöhön liittyvä vastuunkanto vaikuttaa kuitenkin kasautuvan usein naisille (Miettinen 2008, 94; Luukinen 2017, 61–62), joten olen lukenut myös suunnittelutyön naistapaiseksi kotityöksi.

Taulukko 1. Kotitöiden jakautuminen: kumpi puoliso kantaa kotityöstä suuremman vastuun. (Jos sarakkeessa on viiva, työ ei ole perheen arjessa olennainen tai sitä ei mainittu haastatteluissa.)

	Kotityö	Pari 1	Pari 2	Pari 3	Pari 4*	Pari 5
Naistapaiset kotityöt	Siivous ja järjestely	1+2	1	1+2	1 + ulk. (1 + ulk.)	1+2
	Ruuanlaitto ja ruokien suunnittelu	1	2	1	1 (1+2)	2
	Pyykkihuolto	2	1	1+2	2 (2)	2
	Lasten vaatehuolto ja vaatteisiin liittyvä metakotityö	2	2	1+2	1 (1)	2
	Lastenhoito	1+2	1+2	1+2	1 (1+2)	2
	Muu suunnittelutyö	1+2	2	1+2	1 (1)	2
Kotityöt, jotka eivät sukupuolistuneita	Lasten kuljettaminen	1	2	2	1 (1+2)	-
	Kaupassa käyminen	1	2	1+2	-	2
Miestapaiset kotityöt	Kulkuvälineisiin liittyvä työ	1 + ulk.	2	2 + ulk.	1 (1)	1
	Korjaus- ja rakennustyö	-	2	1 + ulk.	1 (1)	1
	Teknisistä laitteista huolehtiminen	-	-	1	1 (1)	-

*Tässä perheessä puoliso 2 matkusti haastattelujen aikaan paljon. Taulukossa on kuvattu ensin parin työnjakoa silloin, kun hän oli poissa kotoa, ja suluissa tilannetta, kun hän oli kotona.

Kolmessa aineistoni perheessä (parit 1–3) työnjakoa kuvattiin määrällisesti tasaiseksi tai ainakin sellaiseksi, etteivät haastateltavat osanneet aivan varmasti sanoa, tekeekö toinen puoliso enemmän kotitöitä.

H1: Mä oon nopee ja näin mut siis, mun mielest [puoliso] tekee kyl ehkä, tekeekse vähän ehkä enemmän. Mä en tiedä. Siltä tuntuu ainaki välillä.

H2: No on me sillain just puhuttu että onkohan se niinku tasapuolisesti, tietenki ite aina mieltii että onkohan se aivan, mutta [...] sitten niinku kumpiki aattelee että se on tasapuolista se työnjako ja ei oo silleen et toinen vaan niinku tekis.

Näissä perheissä kotityö täytti haastateltavien mukaan suuren osan molempien puolisoitten tavallisesta arkipäivästä. Molemmat vastasivat jatkuvasti siitä, että arki toimii: kummankin vastuulla oli päivittäin esimerkiksi ruuanlaittoa, päiväkotikyötyksiä, lasten aamu- ja iltatoimia, pyykkihuoltoa tai siivoamista. Arki näyttäytyi näissä haastatteluissa jatkuvana tekemisenä, lastenhoitona, kuljettamisena ja kotona puuhailuna, jossa kumpikin puoliso vietti iltansa useimmiten kotiaskareiden ja perheen parissa. Ainoastaan yksi haastateltava, joka oli suurimman osan viikosta kotona

hoitamassa pientä lasta, kertoi lähtevänsä illalla puolison tultua töistä tavallisesti omiin harrastuksiinsa.

VA: Mitäs sitte illalla?

H3: No illalla meillä sitten aika, vähän riippuu illasta mutta joskus sitte, yleensä mää käyn aika paljon jumpassa että lähen harrastamaan. Ja [puoliso] vähän harvemmin sitte, että sillä tuntuu että se on työpäivän jälkeen vähän enemmän lasten kanssa, että se on niinku läpsystä vaihto.

Näissä perheissä myös metakotitöitä jaettiin kohtalaisen tasaisesti, ja suunnittelu- ja organisointivastuu seurasi tavallisesti konkreettisen kotityön mukana. Eräässä perheessä ruokavastuu oli jaettu tasan niin, että kumpikin suunnitteli ruokalistan, kävi kaupassa ja oli lähtökohtaisesti vastuussa perheen ruokkimisesta joka toinen viikko:

H1: Meil on nyt silleen, että on niinku viikon ostokset vuoroviikoin, vuoroviikko, nyt on menos [puolison] viikko, se hoitaa tällä viikolla ruokaostokset ja huolehtii et on kaikille päiville joku mitä tehdään, joku ruoka, ja sit ens viikko on mun. Ja maksetaan ne vuoroviikoin. Se on ollu tosi hyvä systeemi.

Kahdessa aineiston perheessä (parit 4 ja 5) työnjakoa kuvattiin määrällisesti epätasaiseksi. Näissä perheissä toinen puoliso ei arjessa tehnyt kotitöitä päivittäin, tai hänen osallistumisensa saattoi jäädä vähäiseksi. Syyksi työnjaon epätasaisuuteen kerrottiin haastatteluissa toisen puolison aikaavievä työ:

VA: Jos sä ajattelet tavallista arkipäivää, niin miten se päivä kulkee sun perspektiivistä ja mitä kotitöitä siihen kuuluu ja mitä sä yleensä teet jos on sellanen normaali päivä?

H4: No tää liittyy kans siihen ku just tuli ilmi että mä oon tosi paljon töissä ja [puoliso] ei oo niin paljon töissä ku minä, niin ajallisesti mä teen varmaan tosi paljon vähemmän arjessa. [...] Eli tommoset normi perheenäidin tehtävät on hyvin pitkälle [puolisolla] ja mä oon siinä niinku hyvin usein sellasessa roolissa että mä saan kännykkään kauppalistan ja sit mä kotimatalla voin käydä jotain noukkimassa jossei se oo ehtinyt hakea. [...]

Yllä puhuvan haastateltavan perheessä päävastuu arjen pyörittämisestä oli jatkuvasti pääasiassa hänen puolisolllaan, koska haastateltava teki selvästi tätä enemmän töitä. Toisessa epätasaisemmin töitä jakavassa perheessä molemmat puoliset taas arvelivat tekevänsä jokseenkin saman verran kotitöitä silloin, kun molemmat olivat kotona. Toinen vanhemmista oli kuitenkin työnsä vuoksi melko usein poissa. Silloin, kun hän ei ollut kotona, toinen puoliso huolehti luonnollisesti kaikista päivittäisistä kotitöistä:

[...] me ollaan niinku tosi tasa-arvosii siinä miten me [lasta] esimerkiks hoidetaan, varsinki silloin ku ollaan täällä, muutenhan mä oon yksin ja jos mä oon yksin niin (naurahtaa) silloin on toki vähän vaikee mieltii sitä. (H5)

Kotitöitä epätasaisemmin jakavissa perheissä myös suunnittelu- ja organisointityötä kasautui enemmän sille puolisolle, joka teki kotitöitä enemmän. Toisessa näistä perheistä enemmän suunnittelutyötä tekevä puoliso piti suunnittelemista vahvuutenaan ja sanoi tekevänsä sitä mielellään. Toisessa kotitöitä epätasaisemmin jakavassa perheessä metakotityön sen sijaan kerrottiin kasautuneen pääasiassa toiselle kumppanille ennemminkin olosuhteiden seurauksena. Kun toinen puoliso on tavallisesti myöhään töissä, vähemmän aikaa töissä viettävä huomaa olevansa “ainoo, joka ees muistaa ajatella sitä kauppaa” (H6). Hänen puolisonsa taas kuvaa työnjakoa niin, että hän käy kaupassa saatuaan kauppalistan ja vie lapsen harrastukseen, kun kerrotaan, minne pitää viedä.

Lastenhoitotyö erottuu selkeästi muista kotitöistä siinä, että jaettiin aineiston perheessä kaikkein tasaisimmin. Kaikissa perheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia, lastenhoitoa – kuten aamu- ja iltatoimia, lasten ruokailusta huolehtimista, pesemistä, vaipanvaihtoa ja pukemista – kerrotaan jaettavan varsin tasaisesti silloin, kun molemmat vanhemmat ovat kotona. Alle kouluikäisten lasten perheissä kukaan haastateltava ei kertonut hoitavansa lasta enemmän kuin puolisonsa, vaikka joukossa oli myös yksi perhe, jossa toinen vanhempi hoiti suuren osan viikosta pientä lasta kotona. Tässä perheessä hoitovastuuta jaettiin niin, että työssäkäyvä vanhempi hoiti lasten aamutoimet ja oli tyypillisesti iltaisin vastuussa lastenhoidosta, kun perheessä tehtiin ”läpsystä vaihto” ja kotona lasta hoitanut puoliso lähti omiin menoihinsa:

Kyllä me nyt sitte aika tasasesti molemmat ollaan [lasten kanssa] että ei oo niinku semmosia että... no ehkä emmätiä toisaalta lasten iltatoimet tuntuu, että ku mä oon ollu illalla menossa ni ne on ollu ehkä enemmän sillain [puolison] vastuulla että se hoitaa ne illat, ja varsinki ne aamut, aamupalat ja muut semmoset. (H3)

Työssäkäyvä vanhempi korostaa, että hänelle on ollut tärkeää järjestää elämä niin, että voi viettää paljon aikaa lasten kanssa. Hän kuvaa itseään ”perhekeskeiseksi ihmiseksi” ja toteaa: ”kyllä mä eottomasti oon halunnu olla, että mäkin ehin olla lasten kanssa kotona” (H7).

Vain yhdessä perheessä lapsenhoito oli haastattelujen aikaan enemmän toisen vanhemman vastuulla. Tässä perheessä lapsi oli jo isompi, ja ”hoito” tarkoitti lähinnä aamulla herättämistä ja siitä huolehtimista, että lapsella on ruokaa. Lapsen liittyviä asioita kerrottiin tässäkin perheessä kuitenkin hoidettavan tasaisemmin kuin muita kotitöitä. Toinen perheen aikuisista pohti haastattelussa, että vaikka hänen puolisonsa yleensä on enemmän vastuussa arjen pyörimisestä, kuitenkin monet ”lapsen liittyvät hommat [on jaettu] aika tasaisesti” ja molemmat vanhemmat ovat olleet aktiivisesti mukana esimerkiksi lapsen päiväkodin ja koulun tapahtumissa. Kuitenkin ”joku ruokahuolto vaatehuolto, tämmönen, on lähimmän vanhemman vastuulla ollu”. Lastenhoito erottuukin aineistossa muista kotitöistä siinä, että haastateltavat kertovat pyrkivänsä jakamaan sitä tasaisesti ja puhuvat monin tavoin sen merkityksellisyydestä. Tätä havaintoa pohdin tarkemmin analyysiluvussa 7.1.

Aineistoni ei anna juurikaan viitteitä siitä, että tietyt kotityöt päätyisivät naisparien perheissä biologisen tai sosiaalisen äidin tehtäviksi. Yksikään kotityö ei jää systemaattisesti kaikissa aineiston perheissä vain biologisen tai sosiaalisen äidin vastuulle, vaan työnjaossa on perheiden välillä suurta vaihtelua. Pyykinpesuvastuu ja lasten vaatevarastosta huolehtiminen kasautuvat kuitenkin aineistossani pääasiassa synnyttäneiden äitien vastuulle. Pohdin, että tämä voi liittyä vanhempainvapaiden jakamiseen. Aineistoni sosiaaliset äidit ovat pitäneet lapsen syntyessä vapaita vaihtelevasti: eräs ei lainkaan, kaksi joitain viikkoja, kaksi kolmisen kuukautta. Kaikki olivat kuitenkin olleet kotona selvästi vähemmän aikaa kuin synnyttäneet äidit, jotka olivat olleet poissa töistä vuoden tai selvästi pidempäänkin.

Kolmessa perheessä pidemmän vanhempainvapaan pitänyt biologinen äiti oli haastatteluhetkellä päävastuussa pyykkihuollosta, etenkin pyykinpesusta. Neljännessä perheessä kerrottiin, että kotityönjakoa oli päädytty neuvottelemaan uusiksi biologisen äidin palattua töihin synnytyksen jälkeen, koska vanhempainvapaan aikana pyykkihuolto oli jäänyt hänen vastuulleen:

VA: Jäikö siitä vauvavuodesta mitään jäänteitä kotitöidenjakoon? Et jos mietit ennen vauvaa ja sen jälkeen ku sä palasit töihin, niin tota oliko siinä mitään sellasta, et ois jotenki pitäny jutella uudelleen siitä työnjaosta tai?

H8: No se ehkä, me juteltiin sit niinku sit silloin tai vähän sen jälkeen. Et kyl siitä varmaan jotain sellasta jäi. Tai se oli varmaan ehkä kuitenkin se pyykinpesu tai pyykin lajittelu yleensä mikä niinku sen vauvuuden aikana jäi pelkästään mun... tavallaan varmaan ihan ite otinki sen, mut silleen, ja sit sitä juteltiin silloin [jonkin verran töihinpaluun jälkeen] uusiksi, että myös sitä taakkaa voi vähän jakaa tasasemmin.

Pyykkihuolto on erityisen voimakkaasti sukupuolistunut kotityö: heteroparien perheissä pyykin kierrosta vastaavat Suomessa voittopuolisesti naiset (Jokinen 2005, 56–57).

Pyykinpesukoneen valvominen vaatii sitä, että kotona on pidemmän ajanjakson kerrallaan, ja toisaalta pyykin lajittelua ja viikkaamista on helppo tehdä pienissä erissä esimerkiksi lapsen nukkuessa. Ajankäytöllä myös perustellaan pyykinpesuvastuuta aineistossa: ”Mä oon myös enemmän kotona iltasin että se on kyllä se yks minkä takia tulee sitä [pyykinpesua] tehtyä”, kertoo haastateltava, jonka puoliso on usein myöhään töissä. Toinen haastateltava, joka hoitaa suuren osan viikosta pientä lasta kotona, kertoo pyykinpesun sopivan kotivanhemman arkeen parhaiten: ”Meidän perheessä mää vastaan aika paljon pyykinhuollosta, että monesti joka päivä pyörii yksi koneellinen pyykkiä ja sitte aina viikataan niitä edellisiä ja se on sellasta niinku mitä tässä kotona ollessa tavallaan ehtii tehdä” (H3). Kuten kotityönjakoaan muuttanut haastateltava kuvasi, vanhempainvapaan jälkeen työläs pyykinhuoltovastuu voi jäädä päälle. Pyykkihuollosta oli hänen perheessään kuitenkin sovittu uudestaan, ja puoliso oli ottanut päävastuun puhtaasti pyykin lajittelusta ja viikkaamisesta.

Myös lapsen vaatehuolto ja vaatteisiin liittyvä metakotityö jää aineistossani useimmiten pidempiä vanhempainvapaata pitäneen vanhemman eli biologisen äidin kontolle. Tämä liitetään haastatteluissa käytettävissä olevaan aikaan, preferensseihin tai koordinoinnin ”luontevuuteen”. Vanhempainvapailla totutaan kantamaan vastuuta lapsen vaatevarastosta ja sen ajantasaisuudesta, jolloin se voi muodostua helpommin tavaksi. Esimerkiksi lapsen vaatteiden kierrätys ja hankinta vaatii haastattelujen perusteella melko paljon pelin tajuja: milloin vaatteet ovat jäämässä liian pieniksi, mitä kaikkia vaatteita seuraavaan vuodenaikaan tarvitaan, milloin vaatehankinta on hinta-laatusuhteeltaan järkevä ja täyttää vanhempien eettiset kriteerit. Haastateltava, jonka puoliso hoitaa lapsen vaatevaraston, huokaiseekin, että ”en jaksais ite kyllä yhtään hoitaa enkä suunnitella sitä” (H7) ja epäilee, että ei varmasti edes osaisi huolehtia etukäteen siitä, että tarvittavat vaatteet on hankittu. Pidempään perhevapailla olleelle haastateltavalle, joka kertoo kiinnostuneensa lastenvaateista ”mammamaailmaan jouduttuaan”,

lastenvaatteisiin liittyvä metakotityö taas on tullut jo tavaksi ja pelisilmä hioutunut: ”Mää hirveen aikasin alan syksyllä kattoa onko lapsille talvivaatteita, semmonen tavallaan koko ajan on se että mun päässä se että onko seuraavan kauden tarvikkeet hankittu, mitä niinku lapsiin liittyy” (H3).

Neljässä aineistoni perheessä molemmat puoliset tekevät paljon erilaisia naistapaisia kotitaloustöitä. Yhden perheen työnjako on eriytynyt niin, että toinen puoliso kantaa päävastuun perheen ruoka- ja pyykkihuollosta eli hoitaa ”normi perheenäidin tehtävät”, kuten hänen puolisonsa kiteyttää. Toinen puoliso taas tekee omien sanojensa mukaan lähinnä miestapaisia korjaus- ja huoltotöitä sekä siivoaa ja järjestelee jonkin verran. Tämä sukupuolitapaisia jakolinjoja mukaileva ja haastateltavien itsekin ”perinteiseksi” tulkitsema työnjako synnytti haastateltavissa paljon pohdintoja, jota kuvaan tarkemmin seuraavassa analyysiluvussa.

Sukupuolitapojen näkökulmasta on kiinnostavaa, että siinä missä kaikki haastateltavani tekivät ainakin jonkin verran naistapaisia kotitöitä, useampi ei tehnyt perinteisen miestapaista kotityötä juuri lainkaan. Moni kertoi avoimesti vierastavansa autosta huolehtimisesta, pyörähuoltoa tai korjaustöitä. Pari heistä korosti, kuinka kaikenlaisia kotitöitä olisi tärkeää pyrkiä opettelemaan ja että niitä kyllä oppii, jos viitsii:

Niinku vaikka ku muakaan ei kiinnosta pyöränkorjaus mutta kyllä mää koko ajan opettelen sitä tässä ja [puoliso] on tehny sitä enemmän mutta kyllä määki nyt tiän miten eturengas vaihetaan tai paikataan tavallaan. Että ei se oo kivaa hommaa, mutta että miksi mää en voi oppia tuota tai että en voi jonku tietyn ominaisuuden takia just osata tehdä jotain asiaa, että se on itelle semmonen tosi outo ajatus. (H3)

Haastateltava pyrki vastentahtoisesti opettelemaan pyörän korjausta, vaikka totesi, etteivät häntä ”kiinnosta yhtään ne asiat”. Haastateltavaa myös harmitti, ettei hänelle ollut lapsuudessa opetettu pyörän korjaamista, koska ”kukaan ei oo olettanu että oot pienenä kiinnostunu vaikka just jostain pyörän korjaamisesta, koska eihän tytöt korjaa pyöriä”. Pyörän korjaamiseen liittyvää hankaluutta voi selittää sukupuolitapojen kautta. Eeva Jokinen on tarkastellut sukupuolitapojen toimintaa Pierre Bourdieun habituskäsitteen avulla: yhteiskunnalliset rakenteet ja instituutiot materialisoituvat yksilöiden habituksiksi eli ”kestäviksi ja muunneltaviksi käyttäytymistapumuksiksi” (Jokinen 2005, 50). Habitus on performatiivisessa suhteessa kenttään, kuten *pelisilmän* metafora

havainnollistaa. Vaikkapa kotityön kentällä toimiakseen habitus tarvitsee tiettyjä valmiuksia, kuten taitoja, tietoja ja ennakointikykyä, jotta pelaaminen onnistuu ilman kompastelua. (Emt., 58–59.) Yhteiskunnassa, jossa sukupuolta pidetään eri tavoin tärkeänä, sukupuoli muovaa myös habituksia (emt., 50–51). Jos esimerkiksi tytölle ei opeteta pyörän korjaamista tai muutenkaan työkalujen käyttöä, aikuisiällä pyörän korjaamisen opettelu ei välttämättä tunnu luontevalta.

Eräissä perheissä kumpikaan puolisoista ei koe omakseen korjaustöitä tai auton ja pyörien huoltamista. Syksyinen ja keväinen renkaidenvaihto tulee aina ikävänä yllätyksenä, kun autoon liittyvä ennakointi- ja suunnittelutyökin jää tekemättä. Perheen autoa kuvataan haastattelussa ”oman onnensa nojassa -autoksi”, jota kumpikaan ei oikeastaan haluaisi omistaa, mutta joka on arjessa välttämätön. Toinen puoliso kuvailee miestapaisista töistä tuskailua myös tavalliseksi puheenaiheeksi kaveripiirin muiden naisparien kanssa:

H1: Et [keskustelunaiheena kavereiden kanssa on]: auto, kun ei kiinnosta ketään, miks sellanen pitää olla, ärsyttää, mut se on semmonen yhteinen mussutus sen suhteen. Tai just et joku tämmönen yhtäläinen et iskat käy tekemässä jonkun asian, niin sekin on ehkä vähän sellasta todellisuutta, mistä ei monet ihmiset tiedä. Et meillä on niitä iskiä ja mullon [sukulaismies] ja naapurin mies ja kaikkia miehiä on meidän ympärillä (nauraa) ja sit joku sellanen asia, joka oikeesti vaatii vaikka voimia, niin voi olla et joku tuleeki käymään meillä auttamassa (nauraa) tekeen ne.

Suomessa myös heteroparit jakavat perinteisen miestapaisia kotitöitä eli kulkuvälineisiin liittyviä sekä korjaus- ja remonttitöitä epätasaisesti, ja ylivoimaisesti useimmin vastuun näistä töistä kantaa mies (Pietiläinen & Attila 2018, 100). Nämä työt ovatkin kulttuurisesti ylipäättään vahvasti miesten aluetta. Tästä näkökulmasta ei ole yllättävää, että kahdessa aineiston perheessä haastateltavat kertovat saavansa autoon liittyvissä kotitöissä apua miespuolisilta sukulaisilta. Samalla on tärkeää huomata, että moni haastateltavani teki mielellään remonttia, hallitsi auton huoltamisen tai teki arjessaan sujuvasti muita perinteisen miestapaisia töitä. Tavat ovatkin aina muunneltavissa: vaikka ympäröivä heteronormatiivisuus suuntaa yksilöitä heterotapaiseen toimintaan, myös toisin toimiminen on aina mahdollista (Jokinen 2005, 142–143).

7. KOTITYÖN JA LASTENHOIDON JAKAMISEN MERKITYKSET

Edellisessä analyysiluvussa tarkastelin aineistoni pariskuntien erilaisia kotitöiden jakamisen käytäntöjä ja tein joitain kiinnostavia havaintoja. Aineistoni pariskunnista kolme jakoi kotityöt määrällisesti melko tasaisesti, kun taas kahden perheen arjessa ne jakautuivat selkeästi epätasaisemmin. Haastateltavani jakoivat kertomansa mukaan lastenhoitoa eri kotitöistä kaikkein tasaisimmin, ja lastenhoitoa pidettiin erityisen tärkeänä ja merkityksellisenä työnä.

Useimmissa aineistoni perheissä molemmat haastateltavat tekivät kotona ollessaan paljon naistapaisia kotitöitä. Yhdessä perheessä työnjaon kerrottiin kuitenkin eriytyneen lapsen synnyttyä niin, että toinen puoliso hoitaa arjessa valtaosan naistapaisesta kotityöstä, kun taas toinen tekee pidempiä työpäiviä ja huolehtii ennen kaikkea projektiluontoisista, perinteisen miestapaisista kotitöistä. Havaitsin, että varsinkin nämä haastateltavat mutta myös monet muut peilasivat työnjakoaan jollain lailla suhteessa kotityön sukupuolittuneisiin merkityksiin ja heteronormatiiviseen käsitykseen ydinperheen arjesta. Kotityön kenttä on vahvasti sukupuolittunut, ja kotityöhön liittyvät sukupuolitapaisuudet ovat laajasti tunnistettavia (Jokinen 2005, 52). Myös toisen naisen kanssa arkeaan ja kotitöitä jakavat naiset ottivat lähes kaikissa haastatteluissa jollain tapaa kantaa “miesten töihin” ja “naisten töihin”.

Ensimmäisessä alaluvussa kerron, millaisia käsityksiä vanhemmuudesta ja sen jakamisesta haastateltavillani oli. Toisessa alaluvussa puolestaan tarkastelen sitä, miten haastateltavat reflektoivat työnjakoonsa ja kotitöihin liittyviä sukupuolittuneita merkityksiä. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen kotityöhön liittyviä kiistoja, konflikteja ja valitusta.

7.1. Ihanteena jaettu vanhemmuus

Lastenhoitoa jaettiin aineiston kotitöistä kaikkein tasaisimmin niin, että molemmat vanhemmat osallistuivat vahvasti lasten päivittäisiin toimiin. Haastatteluissa tuli selvästi esiin, että vanhemmuuden jakaminen ja vanhempien tasavertaisuus vaikutti olevan haastateltaville tärkeää. Haastatteluissa korostettiin, että molemmat vanhemmat hoitavat lapsia ja muutenkin viettävät runsaasti aikaa lastensa kanssa.

Useissa haastatteluissa tasavertaisen vanhemmuuden tärkeys nousi toden teolla esiin, kun kysyin haastateltavilta, ovatko tuttavat tai sukulaiset olettaneet tai odottaneet jotain siitä, miten perheessä jaetaan vanhemmuutta. Eräs haastateltava kokee, että hänen sukulaisensa ovat oudoksuneet vanhemmuuden tasaista jakamista:

Ehkä kuitenkin huomaa vähän jostain omista sukulaisistaan että jossain määrin on kuitenkin ollu vähän vaikeeta se, että on kaks äitiä joilla molemmilla on aika niinku ehkä samanlainen tai yhtä tärkeä rooli sen lapsen elämässä. Hoidetaan kuitenkin molemmat ihan kaikenlaisia tilanteita niinku, [...] on aika selkeesti että molemmat pystyy hoitamaan kaikki, et toinen ei kuljeta harrastuksiin pelkästään vaan molemmat käydään niissäkin niinku mukana, ni sitte, niin siinä on ehkä ollu joillaki vähän sulattelemista. (H1)

Kriittisessä perhetutkimuksessa on esitetty, että heteronormatiivisuutta voidaan tarkastella sukupuoli-, seksuaali- ja perheideologian muodostamana aatekimppuna, jossa yhdistyvät käsitykset kahdesta toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta, heteroseksuaalisuuden erityisasemasta ainoana ”normaalina” seksuaalisuutena sekä biologisten ja juridisten siteiden muodostamasta perheestä ainoana oikeana perhemuotona (Oswald et al 2005, 144–145). Heteronormatiivisessa kulttuurissa tietynlaiset perheet ja vanhemmuuden jakamisen tavat nähdään muita luonnollisempina, kun taas niistä poikkeavilta voidaan vaatia perusteluja ja valintojensa selittämistä (Jokinen 2005, 140–141; Oswald et al 2005, 144).

Vaikka monet yhteiskunnan instituutiot ja esimerkiksi lainsäädäntö tunnistavat ja tunnustavat Suomessa naisparien perheet, moni haastateltavistani kertoi törmänneensä jollain tapaa yhteiskunnan heteronormatiivisuuteen. Kulttuurinen käsitys sukupuolittuneisiin jakoihin perustuvan perhearjen normaaliudesta tulee näkyviin esimerkiksi juuri haastateltavan kohtaamassa hienovaraisessa ihmettelystä, joka kohdistuu kahden äidin perheeseen ja vanhempien samankaltaisiin rooleihin: että ”molemmat pystyy hoitamaan kaikki”.

Jaettu vanhemmuutta voidaan pitää yhtenä 2010-luvun Suomessa laajasti levinneenä vanhemmuuden mallitarinana, johon etenkin nuoret ja koulutetut parit pyrkivät (Eerola 2018, 301–302). Jaettu vanhemmuus on myös ollut 2000-luvulla sateenkaariperheitä koskevassa puheessa keskeinen ihanne (Moring 2013, 148). Sosiaalisen äidin asema

vanhempana ei ole ollut biologisesti tai pitkään myöskään juridisesti selkeä, joten vanhemmuuden on nähty rakentuvan lasta hoitamalla ja arkea jakamalla (mt., 138–143).

Eräs haastattelemani pariskunta kertoo kohdanneensa oletuksia siitä, että synnyttänyt äiti olisi jollain lailla ensisijainen vanhempi. Perheen sosiaalinen äiti kertoo ärtyneensä joskus vihjailusta, että hän ei pärjäisi pidempään yksin lasten kanssa. Hän rinnastaa tilanteen isien vanhemmuuden vähättelyyn ja kuvaa ”samaistuvansa kaikkiin isiin”:

H2: Ainakin silloin kun lapset on ollu pienempiä ja sit kun [puoliso] oli synnyttänyt molemmat lapset, niin mua jotenki ärsytti joskus sitte että tavallaan... tai samaistuin kaikkiin isiin että (naurahtaa). Siis jos [puoliso] lähti koko päiväksi tai yöksi johonki niin sitte joku saatto vähän silleen huolestuneena kysyä että no miten sää nyt niinku pärjät noiden lasten kanssa, ni ihan hyvin, että mä oon pärjänny tässä näiden lasten kanssa ihan hyvin tässä jo niinku puoli vuottaki. Että oon hoitanu näitä tässä ihan koko ajan että. Että. VA: Mm. Eli oletetaan, että jos on vanhempi, joka ei oo henkilökohtaisesti synnyttänyt niin...

H2: Niin sit on vaan niinku joku statisti perheessä. Että semmosia oletuksia minusta niinku joskus tuntu että.

Haastattelemani biologinen äiti puolestaan kertoo, että joillain lähipiirin iäkkäämmillä ihmisillä on sellainen asenne, että ”kuka on synnyttänyt on niinku äiti” (H3).

Haastateltavan mukaan lapsia esimerkiksi neuvotaan aina kysymään asioita häneltä tai menemään hänen luokseen lohdutettavaksi, vaikka sosiaalinen äitikin olisi paikalla. Tämä harmitti haastateltavaa, joka korosti, että puoliso on ”ihan yhtä täysvaltainen vanhempi”.

Haastateltavieni kohtaamat oletukset synnyttäneen äidin suuremmasta vastuusta ja paremmista hoivataidoista on helppo paikantaa äitimyyttä muistuttavaan äidin ensisijaisuuden mallitarinaan (Eerola 2018, 303). Tässä mallitarinassa äiti nähdään myös osin biologisista syistä – kuten raskauden ja imetyksen ansiosta – ensisijaisena vanhempana ja parempana hoivaajana (mts). Vaikka aineistoni perheissä toinen vanhempi on myös äiti eikä isä, tässä tarinassa hänelle jää samantapainen sivurooli kuin isille.

Eräs haastateltavani kuvaa äidin ensisijaisuuden mallitarinan mukaisia oletuksia tarkasti. Hänen mukaansa ”kaikki” olettavat, että biologinen äiti on viime kädessä vastuussa

lapsesta. Haastateltava on myös havainnut, että lasta aktiivisesti hoivaava nainen oletetaan herkästi tämän biologiseksi äidiksi:

VA: Siitä mä olin just seuraavaks kysymässä, että ootteks te törmäny mihinkään ajatuksiin siitä että miten te jaatte vanhemmuutta tai millaset roolit teillä on vanhempina, mitä tulis ulkoapäin.

H4: [...] Sellasen oletuksen kaikki tekee automaattisesti, että se joka on biologinen äiti, se hoitaa aina kaikki viime kädessä, se omistaa sen lapsen viime kädessä ja se vastaa siitä viime kädessä. Ja se on hirveen voimakas oletama. Ja sellanen nainen jolla on pieni lapsi sylissä ja se hoitaa sitä, se oletetaan sen biologiseksi äidiksi. Ja sitte (naurahtaa) nyt on käyny monta kertaa niin, että jos me ollaan yhdessä jossaki ja mä hoidan [lasta] ja vien sitä lääkärille, pidän sitä sylissä ja ”nyt katotaan kurkkua ja nenää ja nyt pannaan saappaat jalkaan ja pyyhittää nenä”, ni kaikki olettaa, että mä oon äiti ja ihmettelee, kuka on toi toinen tossa.

Mallitarinassa (biologisen) äidin ensisijaisuus tarkoittaa samalla erilaisia häneen kohdistuvia moraalisia velvoitteita, kuten lapsen tarpeiden asettaminen aina etusijalle ja ensisijaisena vanhempana toimiminen (Eerola 2018, 303). Nämä normit näkyvät myös aineistoni naisen kokemuksissa. Haastatteluissa ei kerrottu, että sosiaalisten äitien ratkaisuja perhevapaiden pitämisestä olisi kritisoitu tai muuten analysoitu. Sen sijaan kaksikin haastateltavaa (eri perheistä) kertoo, että synnyttäneen äidin töihinpaluuta oli arvosteltu, koska sen nähtiin tapahtuneen liian aikaisin. Eräs biologinen äiti kuvaa kuulleensa töissä jatkuvaa ihmettelyä siitä, ”miten se isä pärjää sen lapsen kans”. Haastateltava koki ihmettelyjen normittavan voimakkaasti sitä, millainen hänen äitinä pitäisi olla:

Oli kyllä niin sellanen huono äiti olo siellä [työpaikassa] (nauraa) ku sitä joka päivä. [...] Sitte jos joku isä ois lähteny ton ikäsen lapsen luota [töihin], niin kukaan ei ois varmasti sanonu yhtään mitään, että miten olet raskinu jättää äidin ja vauvan ja miten ne pärjää ja onko ne hengissä, että ootpas nyt. Tai jotenki se että silloin huomasi että näin tämä niinku menee, jotenki ne odotukset siitä että millanen pitäis olla äitinä ja olla niinku siellä kotona, niin ne oli jotenki hirveen jotenki vahvana siellä. (H3)

Jaetun vanhemmuuden mallitarinan eri versioille on tyypillistä pyrkimys sukupuolten tasavertaisuuteen ja se, että isän nähdään olevan yhtä pystyvä vanhempi kuin äidinkin. Mallitarinan ydin ei siis ole niinkään siinä, kuinka tasaisesti lapsenhoito tai vanhempainvapaat arjessa todella jaetaan, vaan sitoutumisessa jaetun vanhemmuuden periaatteelliseen mahdollisuuteen. (Eerola 2018, 301.) Myös monet haastateltavani

ottivat avoimesti etäisyyttä äidin ensisijaisuuden mallitarinaan ja kuvasivat sitoutuneensa jaettuun vanhemmuuteen. Samalla perheissä ei kuitenkaan ollut jaettu vanhempainvapaita tasaisesti. Aineistoni synnyttäneet äidit ovat olleet kotona lasten syntyessä vuoden tai pidempään, sosiaaliset äidit taas enimmäkseen kolmisen kuukautta. Haastatteluissa perhevapaiden jakamista ei erityisesti perusteltu. Yksi sosiaalinen äiti tosin kertoi, että olisi kyllä “enemmän kuin mitään muuta halunnu jäädä oleen kotona lapsen kanssa”, mutta lapsen syntyessä lainsäädäntö ei ollut mahdollistanut vanhempainvapaata synnyttäjän naispuolisolle. Tämä haastateltava myös arvioi, että hänen perheessään työnjako oli alkanut eriytyä lapsen synnyttyä, kun toinen puoliso oli jäänyt kotiin ja toinen jatkanut työntekoa.

Aineiston muiden perheiden haastatteluissa perhevapaiden jakamista ei esitetty mitenkään olennaisena kysymyksenä vanhemmuuden jakamisen kannalta. Kahden sosiaalisen äidin haastattelussa potentiaalisena uhkana jaetulle vanhemmuudelle sitä vastoin piirity mahdollisuus siitä, että biologinen äiti “omisi” lapsen. Uhkan ei kerrota liittyvän omaan parisuhteeseen, mutta se nousee silti esiin haastatteluissa hypoteettisena, kestäättömänä asetelmana, jossa ei pääsisi toteuttamaan omaa vanhemmuuttaan:

Niinku päätöksenteossa ja arvoissa ja niissä kuitenki sit me ollaan niinku ihan tasavertaset vanhemmat, et ei oo mitään sellasta, et mä oisin yks lapsi niinku isät usein on. Et on ihan pölhö, ettei tiä yhtään mistään mitään, ettei tajuu niinku pukee sadevaatteit sateella tai. Tai niinku et [puoliso] kohtelis mua jotenki alentavasti niinku monet äidit tekee ettei tavallaan luota lapsen isän valintoihin tai päätöksiin tai että se lapsen isä joutuu kopioimaan sen äidin tapaa olla jotta se äiti hyväksyis sen. (H5)

Eräs haastateltava kertoo myös kokeneensa omakohtaisesti aiemmassa naissuhteessaan, että synnyttänyt puoliso “omi sen äitiyden”. Eroon päättyneessä suhteessa haastateltava ei löytänyt omaa rooliaan vanhempänä, eikä puoliso antanut hänen kantaa vastuuta lapsesta niin paljon kuin hän olisi halunnut. Haastateltava kuvaa kokemustaan rinnastamalla arkeen stereotyyppisessä heteromuotoisessa perheessä, jossa äiti on ensisijainen vanhempi: ”Siinä [parisuhteessa] se oli vähän semmonen niinku, olen lukenut että heterosuhteessa on just näin että äiti omistaa lapsen, äiti päättää mitä sille laitetaan, äiti valitsee sen haalarit, äiti valitsee sen vaatteet ja sanoo laita noi päälle. Äiti valitsee ruuat ja sanoo isälle ’syötä’.” Eroaminen oli ollut haastateltavan mukaan

helpotus, koska sen jälkeen hän oli voinut vanhemmoidsa omalla tavallaan, ”tehä asiat niinku mä teen”.

Kulttuurisesti yhä voimakas käsitys (biologisen) äidin ensisijaisuudesta vanhempana vaikuttaa siis aineiston perusteella olevan haastateltavilleni ongelmallinen. Sosiaalisten äitien vanhemmuuden on ylipäättään ollut 2000-luvulla mahdollista tulla tunnistetuksi ja tunnustetuksi juuri vanhemmuustekojen kautta (Moring 2013, 148). Niinpä ei ole ihme, että sosiaalisen äidin vanhemmuustaitojen kyseenalaistaminen – kuten tuttavien ihmettä lasten kanssa pärjäämisestä tai se, että biologinen äiti haluaisi tehdä lasta koskevat päätökset – koetaan vaikeana. Sen sijaan haastatteluissa korostetaan molempien osallistumista ja yhdenvertaisuutta vanhempina.

Sosiologian pro gradussaan sateenkaariperheiden äitien sukulaissuhteita tutkinut Kirsti Suoranta havaitsi, että naiset korostivat haastatteluissa yhtäältä perhe-elämänsä tavallisuutta ja toisaalta samalla pätevyyttään ja omistautumistaan (tasa-arvoisesti vanhemmuutta jakavina) vanhempina. Tähän sisältyi se, että kasvatuksen suhteen pyrittiin löytämään yhteisiä ratkaisuja eikä kummallakaan ollut oikeutta sanella yksin, kuinka vanhemmuutta toteutettaisiin. (Suoranta 2005, 67–71.) Anna Moring puolestaan on kuvannut, kuinka 2000-luvun alun sateenkaariperhepuheessa sosiaalinen äitiys näyttäytyi jonkinlaisena ”ihanteellisena osallistuvana kanssavanhemmuutena”, jossa sosiaaliselta äidiltä odotetut vanhemmuusteot vastasivat ajan isyysihanteita (Moring 2013, 149). Onkin kiinnostavaa, että omassa aineistossani pari haastateltavaa tuo esiin, ettei heidän perheensä kenties olekaan kaikesta vanhemmuuden jakamisesta huolimatta lähipiiriin heteromuotoisiin perheisiin verrattuna erityisen tasa-arvoinen:

Jos mä nyt mietin meidän ystäviä, jotka nyt on, no toki niisson sateenkaariperheitäki, mutta sit on perheitä joissa [vanhemmat] on eri sukupuolta, ni ihan samalla tavalla mun mielestä klaaraa paljon paremmin ku me esimerkiks lastenhoitoa. Ollaan puhuttu moneen kertaan [puolison] kaa silleen, että me ollaan tosi huono malli, koska mä olen niin vähän kotona. Ku meillon taas ihanan paljon meidän ympärillä perheitä, joissa isät on ollu tosi paljon, todella paljon niinku pienestä asti, ni sit, meidän mielest se on niin kiva et se on menny näin, mut meidän pitäs ottaa sieltä mallia eikä niiden mitenkään meiltä mallia. Et mitään kahden äidin myytti ei oo must mitenkään tässä sellanen erikoisempi juttu. (H6)

Haastateltava kuvaa omaa perhettään ”tosi huonona mallina” lähipiirinsä heteromuotoisille perheille. Hän nimeää ”kahden äidin myytin”, johon kuuluu, että

naisparin perheessä vanhemmuus ja kotityöt jakautuisivat erityisen tasaisesti, ja ottaa etäisyyttä tällaiseen käsitykseen. Sen sijaan haastateltava tuo esiin, että joissain lähipiirin perheissä isät ovat olleet vielä enemmän läsnä lapsensa elämässä kuin hän sosiaalisena äitinä. Tässä puheessa perhe näyttäytyy todellakin aivan tavallisena ja epätäydellisenä perheenä, eikä mitään rajanvetoa lähipiirin heteromuotoisiin perheisiin tehdä.

Toinen haastateltava taas pohtii heti haastattelun alussa avoimesti, ettei äitiys ole hänelle kaikkein tärkein osa omaa identiteettiä: ”yleensä tää on varmaan semmonen et kaikki naiset joilta kysytään niin sanoo aina ensisijaisesti että ne on äitejä, mutta mä en oo ensisijaisesti äiti. [...] Sellasta ei saa sanoa ääneen [naurua], mä oon maailman huonoin äiti”. Äitien odotetaan itsestäänselvästi olevan paneutuneita hoivaajia ja kasvattajia, ja äitiyteen on liitetty vahva moraalinen velvollisuus toimia aina lapsen parhaaksi (Vuori 2001, 358; 361). Jos Suorannan tutkittavat kuvasivat itseään hyvin tavallisina ja arkisina, ydinperhekeskeisinä ja vanhemmuudelle omistautuneina vanhempina (Suoranta 2005, 68–73), tässä haastateltava lähtee reippaasti pikemminkin haastamaan äitiyteen liittyviä normatiivisia käsityksiä.

Se, että ainakin yksittäiset haastateltavat halusivat tutkimushaastattelun kaltaisessa tilanteessa irrottautua ihanteellisen vanhemmuuden esittämisestä ja jopa äitiyteen liittyvistä normeista, antaa viitteitä siitä, että naisparien lapsiperheitä ja niiden sosiaalisia äitejä koskeva ihanteellisuuden vaatimus on saattanut 2000-luvun kuluessa lievitä. Tämä on tapahtunut samaan aikaan, kun myös sosiaalisten äitien juridinen asema on vankistunut. Vanhemmuutta legitimoivat vanhemmuustekojen lisäksi nyt myös laki: lapsen on voinut vuodesta 2009 adoptoida perheen sisäisesti ja huhtikuusta 2019 vanhemmuus on ollut mahdollista vahvistaa jo ennen lapsen syntymää (Moring 2013, 18; Äitiyslaki 253/2018). Naisparin lapsiperhe sopii kenties niin hyvin normatiiviseen perhekäsitykseen, ettei vanhempien tarvitse välttämättä pyrkiä antamaan itsestään vaikutelmaa täydellisen omistautuneina ja vanhemmuusihanteiden mukaisina vanhempina (ks. Allen & Mendez 2018, 75–77).

7.2. Irrottautumista työnjaon heteronormatiivisista tulkinnoista

Luvussa 6 havaitsin, että kaikki haastateltavani tekivät arjessaan ainakin jonkin verran naistapaisia kotitöitä. Sen sijaan miestapaiset kotityöt kasautuivat useissa perheissä vain toisen puolison hoidettaviksi tai valuivat osaksi lähipiirin miehille. Suomessa myös heteroparit jakavat perinteisen miestapaisia kotitöitä erityisen epätasaisesti siten, että päävastuun näistä töistä kantavat voittopuolisesti miehet (Pietiläinen & Attila 2018, 100). Tällaisia Suomessa yhä voimakkaasti sukupuolistuneita ”miesten töitä”, joita monet haastateltavani välttelivät, olivat autoon liittyvät työt, teknisistä laitteista huolehtiminen ja korjaus- ja remonttityöt.

Samaan aikaan haastateltavani olivat tietoisia kotityöhön liittyvistä sukupuolittuneista merkityksistä ja suhtautuivat niihin usein kriittisesti. Sukupuolittuneita odotuksia työnjaosta kuvattiin joissain haastatteluissa heteroseksuaalien ydinperheitä koskevana painolastina, joista naisparit ovat vapaita: ”Meillei oo niinku semmmosta sukupuolen mukana tuomaa painolastia että nää on miesten työt, nää on naisten työt, tää on isän työ, tää on äidin työ” (H4). Kotityön laajempi kulttuurinen sukupuolittuneisuus näkyi silti selvästi siinä, että useat haastateltavat eivät kokeneet hallitsevansa ”miesten töitä” tai pitivät niitä niin epähoukuttelevina, että pyrkivät ulkoistamaan ne puolisolleen tai tuttavilleen.

Kuten luvussa 6 kuvasin, yhdessä aineistoni perheistä toinen puoliso kantoi päävastuun naistapaisista ja toinen miestapaisista kotitöistä. Tämä pariskunta reflektoi haastatteluissa selvästi muita enemmän työnjakoon liittyviä sukupuolittuneita merkityksiä.

H5: Et tota aika, aika normi et jos sitä nyt kattoo niin aika normisti mä meen niinku niitä yleensä perheissä yleensä miehet tekee ja [puoliso] tekee mitä yleensä naiset tekee. Et et että tota. Mut ei sit pelkästään. -- Aika, aika äijää se mitä mä teen niinku kyl on. (Nauraa) Pankkiasiat, autoasiat, vakuutusasiat, joo.

Kotityö kantaa kulttuurisesti jaettuina, vahvasti sukupuolittuneita merkityksiä: autoasioiden hoitaminen on ”äijää”. Haastateltavat tiedostivat nämä merkitykset ja vitsailivat niistä, mutta samalla he halusivat ottaa etäisyyttä perinteiseen työnjakoon. Toinen haastateltava korosti työnjaon eriytyneisyydessä olevia ”murtumia”, kuten sitä,

että yleensä miestapaisia kotitöitä tekevä puoliso oli opetellut ompelemaan verhoja. Haastateltavat myös kertoivat työnjaon olevan uudestaan sovittavissa, jos se olisi tarpeen.

H7: Mä aina niinku jotenki, mä haluun ajatella että pystyttäs silleen hyppäämään työstä toiseen ja työnjaosta toiseen jos tulis, tulee joku syy ja ei niit oo tosiaan tullu niinku ehkä just näihin...

Downingin ja Goldbergin (2011, 115) yhdysvaltalaisutkimuksessa osa naispareista kertoi jakavansa koti- ja ansiotyöt tavalla, joka heijasteli heteronormatiivista työnjakoa. Informantit kuitenkin itse kuvasivat työnjakonsa haastavan heteronormatiivisia käsityksiä perhekäytännöistä (mts) ja selittivät omaa epätasaista työnjakoaan "luontaisilla" eroilla persoonallisuudessa tai ajankäytössä (emt., 112–113). Downingin ja Goldbergin tutkimat naisparit eivät siis tässä mielessä juuri eroa siitä, kuinka heteroparit perustelevat perinteisen heterotapaista työnjakoaan (ks. Jokinen 2005, 47–48).

Myös omassa aineistossani "perinteisellä tavalla" kotitöitä jakavat haastateltavat korostivat, että suhteen tasavertaisuus oli heille hyvin tärkeää ja että työnjako oli eriytynyt vahingossa toisen jäätyä lapsen kanssa kotiin. "Arkeni nyt näyttää tältä. Mut siit ei oo kysymys etteikö ois tiedostanu näitä asioita, etteikö ois miettiny näitä asioita", toinen haastateltava sanoo. Toinen pohtii, että kun arkensa jakaa toisen naisen kanssa, perinteinenkin työnjako tarjoaa joka tapauksessa mahdollisuuden rikkoa perinteisiä rooleja: "Nythän musta ei tunnu mitenkään erityisen hassulta loksahda tällaseen kotona olevaan ruuanlaittajan rooliin ehkä just siks, että et ku toinen osapuoli ei oo mies, ja sit siin on kuitenkin jotain sellasta (nauraa) mistä tuntuu, et niit roolei esimerkiks voi rikkoo". Kumppanin sukupuoli voikin vaikuttaa siihen, miten kotitöitä eri tilanteissa merkityksellistetään. Kun taustalla ei ole laajempaa sukupuolten välistä eriarvoisuutta, kysymykset työnjaosta voivat olla vähemmän latautuneita. (Goldberg 2013, 96–97.)

Aineistoni muissa perheissä kotitöitä jaettiin varsin tasaisesti silloin, kun molemmat puoliset ovat paikalla. Lapsen vaatevaraston ylläpito ja pyykkihuolto kuitenkin kasautuvat useimmissa aineistoni perheissä perheissä pidempiä perhevapaita pitäneille biologisille äideille, kuten luvussa 6 on kuvattu. Kiinnostavaa kyllä, nämä kotityöt ovat sellaisia töitä, joista heteromuotoisissa perheissä naiset tekevät kaikkein suurimman

osan (Miettinen 2008, 94; Attila & Pietiläinen 2018, 99, 103; Luukinen 2017, 61–63). Haastateltavista kuitenkin vain yksi, uusperheen äiti, pohtii työnjakoaan suhteessa heteronormatiivisiin käytäntöihin. Hänen perheeseensä kuuluu aiemmassa suhteessa saatu lapsi sekä yksi yhteinen lapsi. Haastateltavan mukaan työnjako on muotoutunut sellaiseksi, että ”synnyttävä-äiti hoitaa lapsensa perusasiat”, eli kumpikin puolisoista kantaa lähtökohtaisesti päävastuun synnyttämänsä lapsen metakotitöistä, harrastuksista ja vaatevarastosta. ”Sehän nyt on aika heterosemmonen, että äiti hoitaa lapsen kaikki harrastusasiat”, haastateltava mieltii. Hän päätyy kuitenkin siihen, että kyse on uusperheen dynamiikkaan liittyvästä asiasta: kun toisella on ollut lähtökohtaisesti päävastuu yhdestä lapsesta, on ollut käytännöllistä ja luontevaa, että toinen huolehtii enemmän yhteisen lapsen asioista.

Halu irrottautua mahdollisista pariskunnan työnjakoa koskevista heteronormatiivisista tulkinnoista ja korostaa perheen ”toisin tekemistä” näkyy siis vahvasti analysoimassani haastattelupuheessa. Tämä näyttäisi korostuvan erityisesti tilanteessa, jossa perheen työnjako päällisin puolin mukaillee vahvasti perinteisiä jakoja.

7.3. Naisvalitus ja kotityö kiistanaiheena

Kysyin haastateltavilta haastattelun lopuksi Helsingin Sanomissa ilmestyneen artikkelin (Jokinen 2017) virittämän kysymyksen siitä, oliko naisvalitus heille tuttu ilmiö. Koska useimmat haastateltavani eivät olleet lukeneet juttua, esittelin heille lyhyesti naisvalituksen ilmiönä, jossa naiset kritisoivat puolisonsa riittämätöntä panostamista parisuhteeseen tai kotitöihin muille ihmisille tai valittavat puolison puutteista kotona. Kysyin, tunnistivatko he ilmiötä ja harjoittivatko he itse naisvalitusta arjessaan.

Sukupuolentutkijat ovat kuvanneet naisvalituksen käsitteellä heterosuhteissa olevien naisten tyytymättömyyttä, joka syntyy pettymyksestä siihen, ettei kulttuurinen lupaus tasa-arvoisesta ja tyydyttävästä parisuhteesta toteudu. Sen on nähty yhtäältä kritisoivan ja toisaalta samalla vahvistavan niitä käytäntöjä ja rakenteita, jotka tuottavat naisille kärsimystä. (Sihto et al. 2018, 284–285.) Myös haastattelujeni perusteella puolisoista valittaminen muille ihmisille vaikuttaa olevan vahvasti heteroseksuaalisuuteen perustuva käytäntö, johon haastateltavat eivät halunneet tai kokeneet välttämättä edes sosiaalisesti mahdolliseksi osallistua.

Kaikki haastateltavani kertoivat tunnistavansa puolisoista valittamisen ilmiönä, ja useimmat nimesivät sen välittömästi ”heterojen jutuksi”. Heteronaisten valitusta miespuolisoista kuultiin esimerkiksi kavereilta ja työpaikkojen kahvipöydissä. Haastateltavat eivät itse kokeneet mahdolliseksi valittaa oman puolisonsa kotitöihin osallistumisesta kavereille tai tutuille, vaikka kotitöistä tulisikin kiistaa. Vain yksi haastateltava totesi, että saattaa joskus osallistua kaveriporukan keskusteluun, jossa valitetaan puolisoista. Monet kokivatkin turhautumista tai pettymistä purkavan naisvalituspuheen itselleen vieraaksi ja sosiaalisesti hankalaksi. Useat toivat esiin, että keskusteluun osallistuminen vaatisi nimenomaan miespuolison:

VA: Joo. No tunnustatko itse koskaan naisvalittavasi?

H6: Joo, siis kotona varmaan naisvalitan siis niinkun mäkätän, ihan varmasti, mut en ikipäivänä vois kuvitella osallistuvani siihen keskusteluun [työpaikalla tapahtuvaan valittamiseen], koska mulla ei ole sitä miestä kotona, josta mä valittasin, eikä ne valituksen aiheet niinku kerta kaikkiaan vaan sovi tähän. Niin sit mä oon vaan hiljaa semmosessa keskustelussa tai naureskelen ehkä mukana, tyhmästi, koska siinähan naureskellaan niille miehille, jotka ei tee siis mitään muuta ku kattoo urheilua sohvalla eikä hoida niinku mitään asiaa ikinä, ainakaan oikein.

Jotkut haastateltavani kokivat naisvalituksen ulossulkevana ja sosiaalisesti hankalana. Tässä mielessä naisvalitusta voi joissain konteksteissa tulkita myös ”normaalin julmuutena” (Jokinen 2005, 142), sosiaalisena käytäntönä, joka sulkee ulos muut kuin heteroseksuaalisessa parisuhteessa elävät naiset. Eräs haastateltava, jonka työpaikan kahvipöydässä ”on pääosin hirveen tavallinen keskustelu et ihmiset haukkuu miespuolista puolisoaan”, kertoo miettineensä, suhtaudutaanko häneen epäilevästi, kun hän ei osallistu keskusteluun. Toinen haastateltava kertoo pohtineensa lapsen vauva-aikana, miten tällaisessa tilanteessa ylipäätään tulisi toimia:

[...] sitten ku meni jotenki siihen heteromaailmaan sen vauvan kanssa siihen että okei, ne oikeesti valittaa että sen mies ei syö salaattia tai kuinka mies ei ikinä tee mitään ja semmosta, ni välillä tuli semmonen olo että miten te katotte tällasta hommaa tai jotenki että ihanko oikeesti että sitte on ihan sellasta... Että kyllä se oli varmaan heille sellaista vertaiskeskustelua mutta mulla tuli tosi hankala olla siinä, että mää en, ei mulla oo mitään jaettavaa, mutta sitte tuntus tosi kurjalta mennä sillee, että no meillä [puoliso] tekee näin. (H3)

Naisvalituspuheessa kiinnitytään siihen, mitä puheessa kritisoidaan, eli heterosuhteiden epätasa-arvoisiin konventioihin. Samalla hyväksytään miesten muuttumattomuus. (Sihto

et al. 2018.) Haastateltavani sen sijaan esittivät haastatteluissa tavallisesti arjen käytännöistä sopimisen ja niiden muuttamisen mahdollisena. Monissa haastatteluissa korostettiin sitä, että ongelmat – kuten kotityöhön liittyvät kiistat – täytyy hoitaa yhdessä puhumalla. Samalla ongelmien myös nähtiin olevan ratkaistavissa keskustelemalla:

Mä en koe että meidän parisuhde esimerkiksi olis sillä tavalla koskaan ollu, että olis tarvinnu jollekin toiselle valittaa meidän parisuhteesta tai jotenki sanoo. Et me käsitellään itte omat asiat ihan siitä et me ollaan keskustelevia ihmisiä. (H8)

Vaikka haastateltavat kertovat tyypillisesti, etteivät valita puolisonsa kotityöpanoksesta muille ihmisille, kiistoja kotityönjaosta syntyy. Puolet haastateltavista kertoi ainakin toisinaan valittavansa puolisolleen kotitöistä, kuuntelevansa puolison valitusta tai kiistelevänsä kotitöistä. Puolet (kaksi pariskuntaa ja yksi yksittäinen vastaaja) taas ei kertonut kotitöihin liittyvän lainkaan erimielisyyksiä tai kertoi, että ne saadaan hoidettua ilman konflikteja.

Ne haastateltavat, jotka kertoivat valittavansa puolisoilleen kotitöistä, yhdistävät usein valittamisen kiireeseen ja kuormitukseen. Esimerkiksi tilanne, jossa kokee jäävänsä yksin kotitöiden kanssa, saa monet ärsyyntymään: ”Sillon just ku tuntuu että yksin joutuu tekemään ja on kuormittunu, ni sillon just jaksaa määkiä siitä, että taas minä teen ja kukaan muu ei täällä voi tehdä mitään” (H4). Toinen paikantaa ärsytyksen aiheen ennen kaikkea sohvalle loikoilevaan puolisoon: ”Nalkutan siitä ku [puoliso] makaa illalla sohvalle eikä osallistu tuota iltatoimiin tai (nauraa). Jotain tämmöstä” (H2).

Muutama haastateltava tuo konfliktiherkkinä esiin sellaiset tilanteet ja kotityöt, joiden osalta vastuun jakamisesta ei ole sovittu selvästi. Väsyneenä ja kuormittuneena alkaa ärsyttää, jos on kuvitellut, että puoliso olisi hoitanut jonkin asian, jota tämä ei sitten olekaan tehnyt. Toisaalta erilaiset käsitykset vaikkapa siisteystasosta voivat parin haastateltavan mukaan pulpahtaa arjessa aina uudestaan ärsytyksen aiheiksi:

Mä toivon, että esim. tiskikonehommat pyörii joka päivä, sen pitää joka päivä pyörittää ja sit se pitää heti tyhjää ja näin, ja sit [puolisolla] on siinä ihan selvästi ihan erilainen niinku filosofia, et ei sen niinku ihan joka päivä. Et näistä me väännetään, et miks täällä on tiskit niinku pitkin pöytää, että miks [epäselvää] ei voinu laittaa tonne ja sit. Et sellanen tapahtuu. Et kyl niistä

väännetään. Niistä missä ei oo se työnjako selvä, niistähän me väännetään (naurahtaa). (H6)

Yllätyin haastatteluja analysoidessani siitä, kuinka avoimesti monet haastateltavat kertoivat arjen erimielisyyksistä ja valituksen aiheista, vaikka kyseessä oli jossain määrin institutionaalinen haastattelutilanne. Aiemmassa tutkimuksessa havaittu, sateenkaariperhepuheessa ilmenevä onnellisuuspakko (Moring 2013, 228–229) voi kyllä näkyä aineistossani siten, että mitään kovin vakavia tai ainakaan keskeneräisiä kotityöriitoja ei tuotu haastatteluissa esiin. Graduntekijälle koettiin kuitenkin mahdolliseksi kertoa myös perhe-elämän vähemmän idyllisistä hetkistä.

8. TYÖNJAON REILUUS

Kaikki haastateltavani kuvailivat kotityönjakoaan pääasiassa reiluksi. Tässä viimeisessä analyysiluvussa tarkastelen jakavan oikeudenmukaisuuden teorian avulla, millaisten asioiden nähtiin tekevän työnjaosta reilua.

Jakavassa oikeudenmukaisuudessa on yleensä ottaen kyse siitä, kuinka ihmisen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ja yhteinen hyvä jaetaan tavalla, joka ymmärretään oikeudenmukaiseksi (Deutsch 1985, 1; ks. myös Sulander 2018, 19). Tällainen hyvinvointiin vaikuttava tekijä voi olla esimerkiksi sosiaaliturvaa, hoivaa, ruokaa tai vapaa-aikaa. Kun kotityötä lähestytään jakavan oikeudenmukaisuuden näkökulmasta, voidaan siis tarkastella, millaisilla ehdoilla työnjakoa pidetään reiluna (Thompson 1991, 182).

Kotityönjaon koettua reiluutta on aiemmin tarkasteltu jakavan oikeudenmukaisuuden viitekehyksessä erottelemalla aineistosta työnjaolta toivottuja asioita, työnjaon oikeutuksia sekä valittuja vertailukohteita (Thompson 1991, 182–183; Gager 1998; Esmail 2010). Työnjaolta toivotut asiat viittaavat siihen, mitä kotityönjaolla saavutetaan. Oikeutusten perusteella arvioidaan, onko työnjako reilujen vai epäreilujen toimintatapojen tulosta. Omaa tilannetta voidaan myös vertailla esimerkiksi tuttavien tilanteeseen, omiin odotuksiin tai aiempiin kokemuksiin. Valitut vertailukohteet toimivat mittapuuna, jonka avulla ihmiset arvioivat oman työnjakonsa reiluutta. (Gager 1998, 624–625.)

Tarkastelen kotityönjaon reiluuden perusteluja myös suhteessa haastateltavien raportoimaan työnjakoon. Kuten luvussa 6 on kuvattu, tutkimistani viidestä perheestä kolmessa molemmat vanhemmat tekivät jatkuvasti paljon arkea pyörittävää työtä. Kahdessa perheessä päävastuu kotitöistä oli kausittain tai jatkuvasti toisella puolisoilla. Kysynkin aineistolta, perustellaanko reiluutta jollain lailla eri tavoin tasaisemman ja epätasaisen työnjaon perheissä.

8.1. Toivotut tulokset: harmoninen parisuhde ja toimiva arki

Työnjaon tärkeimmäksi lopputulemaksi kerrottiin haastatteluissa se, että molemmat puoliset ovat siihen tyytyväisiä. Molempien puolisoitten tyytyväisyys kotityönjakoon oli kaikkein useimmin aineistossa esiintyvä yksittäinen perustelu sille, että työnjako on reilua. Siitä puhuivat yhtä lukuunottamatta kaikki haastateltavat, joiden perheissä töitä jaettiin tasaisesti, ja myös puolet kotitöitä epätasaisemmin jakavista haastateltavista. Useat haastateltavat nimesivät sen heti ensimmäisenä asiana, kun kysyin, mikä työnjaosta tekee reilun.

VA: Mikä teidän tänhetkisessä työnjaossa, mitkä asiat tekee siitä reilun?

H1: (mieltii) No. Varmaan se meidän kokemus, koska me on must puhuttu hiljattain, et nyt tuntuu, et se on aika ookoo. Et se on se, tekee siitä reilun, et jos se olis vaan, jos et mä tai [puoliso] ois samaa mieltä että se on reilu, mut nyt siit puhuttu, et joo. Ei se ois reilu jos se ois vaan mun mielestä reilu (naurahtaa).

Työnjaon toivottiin mahdollistavan harmonisen parisuhteen, jossa kumpikaan ei ole työnjakoon tyytymätön eikä työnjaosta ei tarvitsisi riidellä. Tyytyväisyys kotityönjakoon nostettiin joissain haastatteluissa jopa tärkeäksi edellytykseksi sille, että parisuhteeseen ylipäätään voidaan olla tyytyväisiä. Eräässä haastattelussa pariskunnan (määrällisesti epätasainen) työnjako esitettiin lähtökohtaisesti reiluna, koska muutenhan suhteen ei olisi mahdollista toimia:

VA: Jep. Koetko sä et teidän kotityönjako on kaikin puolin reilu?

H2: (hiljaisuus, huokaa) No mun on pakko uskoa siihen että se on. Koska niinku, miksi kukaan haluais elää epäreilussa suhteessa. Niin mä niinku luotan siihen, että jos [puoliso] kokee asiat epäreiluksi, niin hän varmaan tuo sen esiin ja me sovitaan jotakin muuta, ja jos mä itse koen asian epäreiluksi, niin kyl mä sen kerron sitten.

Tyytyväisyys kotityönjakoon liitetäänkin monissa haastatteluissa laajemmin parisuhdetyytyväisyyteen. Aiemman tutkimuksen perusteella ei ole yllättävää, että tyytyväisyys työnjakoon on haastateltaville tärkeää ja että se esitetään jopa parisuhteessa olemisen edellytyksenä, kuten edellisen katkelman haastateltava asiaa kuvaa. Heterosuhteissa naisten on havaittu kokevan parisuhteissaan enemmän erilaisia ongelmia kuin miesten (Amato & Rogers 1997), ja naisten laatuvaatimukset parisuhteelle ovat keskimäärin korkeammat kuin miesten (Farr 2017, tässä Aarnio et al. 2018, 176). Suomalaisessa sateenkaariperheiden vanhempien hyvinvointia selvittävässä

tutkimuksessa sateenkaariperheiden vanhemmat olivat yleensä erittäin tyytyväisiä parisuhteeseensa – selvästi tyytyväisempiä kuin valtaväestö. Yksikään vastaaja ei kertonut olevansa suhteeseensa tyytymätön, minkä tutkijat arvioivat mahdollisesti johtuvan siitä, että tyytymättömät olivat jo eronneet puolisoistaan. (Aarnio et al. 2018, 139.)

Molemmille sopivaan työnjakoon päästiin aineiston perusteella ennen muuta puhumalla – tosin joissain tapauksissa myös ilman erityisiä neuvotteluja. Sopimisesta, neuvottelusta ja työnjaon neuvoteltavuudesta puhuivat kaikki neljä haastateltavaa, joiden perheessä työnjako oli määrällisesti epätasainen. Lisäksi sopimisella reiluutta perusteli pariskunta, jonka perheessä työnjakoa oli neuvottelujen kautta onnistuneesti muutettu tasaisemmaksi. Sopimisen kautta voidaan varmistua siitä, että työnjako on molempien mielestä reilu, kuten eräs kotitöitä puolisonsa kanssa epätasaisesti jakava haastateltava kuvaa:

H3: Mä väitän, että kummallakaan ei oo sellast kokemusta et tää ois epäreiluu jommallekummalle. Just siks että, et tää kone toimii, tää normaalisuus toimii. Et en usko et kummallakaan on sellasta epäoikeudenmukaisuuden kokemusta et mä aina ja toi ei koskaan -tyyppistä, vaan et tää on homma on olosuhteiden ja sopimusneuvottelujen tulos (naurahtaa) tää nykytilanne.

Reiluuden kokemusta saattoi lisätä suoranaisen neuvottelun lisäksi myös tunne siitä, että työnjaon suuretkin linjat olivat tarpeen mukaan neuvoteltavissa. Omassa perheessään päävastuun kotityöstä kantava haastateltava luottaa siihen, että työnjakoa saataisiin tarvittaessa ”toisinki sovittua”. Työnjako tuntuu reilulta, kun tietää, että sen on mahdollista muuttua. Vaikka kotityöstä ei välttämättä oltu juuri arjessa neuvoteltu, työnjaon korostettiin olevan tasavertaisesti neuvoteltavissa ja tarvittaessa muutettavissa:

H4: Väittäisin, et meillä on, vaik se on nyt täl hetkel tosi urautunu et [puoliso] on myöhään töissä ja mä lähen aikasin, et arki pyörii tavallaan ehkä just sen mun vastuun varassa, niin jos tilanne muuttuis silleen niin et mä rupeisin tekeen paljon töitä, niin kyllä [puoliso] nyt osais sen selvittää (nauraa) sen tavallaan sit siit eteenpäin.

Eräs pariskunta kertoi haastatteluissa todella tehneensä arjessaan isoja muutoksia, jotka olivat syntyneet neuvottelun kautta. Haastateltaville oli syntynyt lapsi, ja osa kotitöistä oli jäänyt vanhempainvapaata pitäneen puolison vastuulle vielä töihin paluun jälkeenkin. Samaan aikaan toisen puolison työ vei paljon aikaa, ja perheen elämään oli

pienen lapsen myötä tullut uusia kotitöitä. Työnjaosta neuvoteltiin uudestaan, ja toinen puoliso vaihtoi työpaikkaa niin, että pystyi viettämään arkisin enemmän aikaa kotona:

VA: Koetko sä et teidän työnjako on kaikin puolin reilu?

H1: No tällä hetkellä mun mielestä on aika reilu, me ollaan sen kans tehty töitä. Mä tiän että meillä vuos sitte ois vastattu eri tavalla, et silloin [puolisolla] oli se kokemus et sillä oli johtuen mun senhetkisestä työstä, ja et mä tuln aika usein vasta puol kuuden maissa kotiin. Ja se on itseasias se on aika olennaista lapsiperheessä jos häviää tunti, et puol viidestä puol kuuteen sä et ookaan kotona. Siinä tapahtuu aika paljon juttuja. [...] On me neuvoteltu, on me riidellyki, joo kyllä, ja... myös niinku varmaan molemmat muuttu jossain asioissa.

Kiinnostavaa kyllä, kaksi tasaisemmin kotitöitä jakavaa pariskuntaa kertoi työnjaon muotoutuneen ilman, että siitä olisi erityisesti sovittu. Nämä haastateltavat kertovat tosin, että puolison kanssa on jossain vaiheessa juteltu siitä, mistä kotitöistä kumpikin pitää tai ei pidä. Työnjaon kerrotaan ”jotenkin vaan” muotoutuneen sen kautta. ”En mä muista onko me sovittu vai onks se vaan niinku jotenki tullu sillai että mä en tykkää niin siivota ja [puoliso] ei niin tykkää laittaa ruokaa”, pohtii H5. Toinen tasaisemmin kotitöitä jakava haastateltava miettii:

No se [työnjako] on vaan jotenki muotoutunu, ku mä yritin kans miettiä ku luin tän haastattelukutsun (naurahtaa) että ollaanko me sovittu siitä joskus vai ei, mutta ollaan me ehkä puhuttu lähinnä siitä että mitä ehkä tykkää tehä [...] mulla on sellanen kuva että se on tullu vaan jotenki että kumpiki on vähän tehny tavallaan sitä mikä on ollu luontevaa ja mikä on niinku kiinnostanu. (H6)

Kotitöistä sopiminen ei siis vaikuta olevan mitenkään välttämätöntä sen kannalta, että työnjako tuntuisi reilulta ja parisuhteeseen voisi olla tyytyväinen. Neuvottelujen puute ei myöskään välttämättä johda siihen, että toinen päätyisi tekemään paljon enemmän kotitöitä. Tämä on kiinnostavaa, sillä ”luontevan”, totunnaisen ja arjessa soljuvan kotityönjaon on heterosuhteissa todettu johtavan sukupuolitapaiseen tekemiseen, käytännössä siihen, että naiset tekevät paljon enemmän (Jokinen 2005, 47). Kahdella aineistoni naisparilla työnjako ei kuitenkaan vaikuta keikahtaneen erityisen epätasaiseksi, vaikkei työnjaosta olisi koskaan paljoa puhuttu. Sitä vastoin sopimista ja neuvottelua korostavat ne haastateltavat, joiden arjessa työnjako on (tai on ollut) selvästi epätasainen.

Kuten edellä jo tuli ilmi, monen haastateltavan mielestä työnjaossa oli reilua huomioida molempien preferenssit. Tästä puhuivat niin kotitöitä tasaisesti kuin epätasaisemmin jakavat haastateltavat. Mieltymysten huomioiminen saattoi tarkoittaa sitä, että sai tehdä sellaisia kotitöitä, joista nautti, tai että vastuuta kotitöistä oli jaettu niin, että haastateltava pääsi eroon mielestään vastenmielisistä töistä. Mahdollisuus vältellä ikäviä kotitöitä oli joidenkin haastateltavien mukaan heille tärkeämpää kuin se, että työnjako olisi ajallisesti tasaisempi. Päävastuun kotitöistä kantava haastateltava kuvasi tyytyväisyyttään siihen, ettei joudu huolehtimaan autosta:

VA: Mm. Koetko sä et se työnjako vois olla jotenki niinku vielä reilumpi? Et oisko siinä jotain rukattavaa vai onks se niinku hyvä näin?

H4: No näitä voi vähän mieltii, koska kyl sillen joskus sillen aika paljon aikasemmin niin mä oon saattanu esimerkiks viedä meidän auton katsastukseen, mitä mä en nykyisin tee enää ikinä, et ne on tosiaan sillä lailla eriytyny. Sitte jos mä rupeisin sanomaan, että must ois reilua jos sä tekisit pari kertaa viikossa sitä ruokaa tai jos sä mieltisit näitä, niin sit mä tietenkä tajuun että sit mun pitäs ehkä vastavuorosesti (naurahtaa) ottaa näitä asioita sieltä toiselta puolelta. Kyl me, siis no se on vähän menny niin et me ei olla hirveesti puhuttu siitä et miks tää menee näin, et toiselle menee tietyt asiat ja toiselle tietyt. [...] Mä oon helpottunu siitä, että mun ei tarvi varata autolle katsastusaikaa ja mennä sinne katsastukseen, et tää on ihan tämmönen ainaki hiljanen diili niinku (naurua).

Parisuhdetyytyväisyyden lisäksi kotityönjaon toinen tärkeä toivottu lopputulos oli toimiva ja riittävän mukava arki. Tämä liitettiin osaltaan parisuhdetyytyväisyyteen: voimavaroja ei mene riitelemiseen tai jatkuvaan ärsyyntymiseen, ja asiat tulevat tehdyiksi. Toimiva arki tarkoitti monille myös sitä, että kotona on yleensä molempien puolisoitten mielestä suunnilleen riittävän siistiä eikä arki tuntunut kaaokselta. Arjen toimivuudesta ja joustavuudesta puhuivat niin kotitöitä tasaisesti kuin epätasaisesti jakavat haastateltavat.

Haastateltavat puhuivatkin paitsi kotityönjaon suurempia linjoja koskevista neuvotteluista, myös tilannekohtaisesta neuvottelusta. Kotitöiden tekemisestä puhuttiin ja sovittiin esimerkiksi sen mukaan, kuinka kiireisiä puolisot olivat tai millaisia tavallisesta poikkeavia menoja heillä oli. Pari haastateltavaa toi esiin, ettei ole reiluuden kannalta niin tärkeää, käyttääkö kotitöihin enemmän aikaa kuin puoliso, jos kotityövastuut tarvittaessa joustavat. Merkittävämpää on, ettei töiden kanssa joudu

jäämään yksin:

VA: Mikä siitä [työnjaosta] niinku tekee reilun?

H7: No varmaan just se että siitä jutellaan aika paljon ja että siinä on myös sellasta joustoa. Vaikka mä nyt periaatteessa imuroinkin useammin, niin se ei oo semmonen ihan ehdoton, että jos mä en imuroi niin sit kukaan ei koskaan imuroi. Vaan sit niinku jos mullon joku viikko kolmena iltana menoa, niin sit siitä löytyy joustoa.

Eräs haastateltava, joka teki puolisoaan enemmän kotitöitä, painotti myös arjen joustavuuden ja mukavuuden merkitystä. Hänellä oli toisinaan pitkiä työmatkoja, jolloin oli tärkeää, ettei hänen tarvinnut miettiä, miten kotona pärjätään. Haastateltava korosti oman arkensa helppoutta, vaikka hän kantoikin suuremman vastuun arjen pyörittämisestä. Hän kertoi, että kotitöitä tarvitsee tehdä vain ”vapaamuotoisesti ja vähän” ja että koti on hänelle ”enemmän semmonen hengailupaikka ku niinku tekemisen paikka” (H4). Kotityönjako tuntui hänestä reilulta, koska arki oli vastuiden epätasaisuudesta huolimatta joka tapauksessa mukavaa ja rauhallista.

8.2. Oikeutukset: tasainen työnjako on reilu, toisen aikaavievä ansiotyö ei yksin oikeuta epätasaisuutta

Yleisimpänä oikeutuksena työnjaon reiluudesta esitettiin, että tasaisuus teki työnjaosta reilua. Lisäksi yksittäiset vastaajat puhuivat kotityön jakamisesta voimavarojen mukaan reiluna. Sen sijaan epätasaista kotityönjakoa ei oikeutettu sillä, että toinen puoliso tekee enemmän ansiotöitä.

Useat haastateltavat perustelivat työnjakonsa reiluutta yksinkertaisesti tasaisuudella. Tätä oikeutusta käyttivät eri muodoissa niin tasaisesti kuin epätasaisesti kotitöitä jakavat haastateltavat. Työnjaon tasaisuudella ei haastatteluissa viitattu kovin eksaktiin tasajakoon: aineiston perheissä kotitöitä ei ollu listattu eikä niiden jakamisesta kovin tarkasti tasan oltu edes neuvoteltu. Listan tekemistä kotitöistä oli tosin joissain perheissä mietitty, mutta vain yhdessä se oli vakavammin pohdinnassa ja siinäkin ennen kaikkea keinona jakaa kotityövastuuta myös lapsille, jotta ”lapsetkin huomaa että mitä tehhään oikeesti” (H6). Työnjaon määrällisellä tasaisuudella viitattiinkin ennen kaikkea kokemukseen siitä, että työnjako tuntuu tasaiselta. Pari haastateltavaa kuvasi tasaista jakoa niin, että ”molemmat tekkee” tai ettei toinen joudu tekemään yksin.

VA: Mikä siitä niinku tekee reilun?

H5: No se että molemmilla on joku oma vastuuhomma. Ja sitten niinku se että... tai se että molemmat tekkee mutta tota. Nii, ni se. Että molemmilla on se oma vastuualue. Ja.. ja molemmat on tyytyväisiä siihen, ni ehkä se.

Vaikka tasaisuutta ei haastattelujen perusteella pyritty arjessa mittaamaan, kotityönjaon tasaisuus oli silti monille haastateltaville lähtökohta, jonka kautta he lähtivät arvioimaan oman työnjakonsa reiluutta. Useissa haastatteluissa kävi ilmi, että kotitöiden määrällinen jakautuminen oli mietityttänyt haastateltavia jo aikaisemmin:

No on me sillain just puhuttu että onkohan se niinku tasapuolisesti, tietenki ite aina mieltii että onkohan se aivan, mutta jotenki se mennee niin niinku jotenki yksinkertaisesti ja sitten niinku kumpiki aattelee että se on niinku tasapuolista se työnjako ja ei oo silleen et toinen vaan niinku tekis. Niinku ja jotenki et se on, tasapuolista se on. (Naurahtaa) (H8)

H6, jonka perheessä molemmat puoliset tekevät paljon kotitöitä, vastaa kysymykseen reiluudesta pohtimalla nimenomaan töiden määrällistä jakautumista: ”Välillä mulla on sellanen olo että [puoliso] tekee paljon enemmän... tai se tekee ehkä enemmän semmosta näkyvää ja siinä mielessä tulee just se olo että tuo mun just semmonen metatyö, ni se ei välttämättä hirveenä niinku näy. Mutta sen tavallaan ite niinku tietää mitä koko ajan tekee ja siksi mä koen että se on semmonen reilu (nauraa).”

Myös useat kotitöitä epätasaisemmin jakavat haastateltavat perustelevat työnjakonsa reiluutta osaksi sillä, että töitä jaetaan myös tasaisesti. Perheessä, jossa toinen puoliso on paljon poissa kotoa, pariskunnan molemmat osapuolet tuovat esiin, että tämä tekee kotona ollessaan paljon kotitöitä. Näin hän ”kompensoi” sitä, että muina aikoina toinen huolehtii arjen sujumisesta ”yksinhuoltajana”. Puolisoaan enemmän kotitöitä tekevä haastateltava puolestaan kokee työnjaon reiluuden kannalta tärkeäksi, että viikonloppuisin työnjaosta neuvotellaan ja töitä jaetaan tasaisemmin:

Tässäki varmaan se mökillä käyminen muuttaa tilannetta. Et mun on kyl (naurahtaa), nyt ku mä ajattelen, että vois olla et jos tässä arjessa, jos tää jatkuis sit et jos mä tekisin viikonloppunaki täällä kotona, kävisin ja tekisin ne päivälliset ja muut, niin sit ois ehkä ihan et ”eiks tääl oo mitään muuta”, koska maalla me neuvotellaan näistä itse asiassa enemmän, ku siellä ne vie enemmän aikaa. [Mökillä] me neuvotellaan jo, että kumpi tekee mitäkin, ja sit [puoliso] usein saattaaki mennä kauppaan, koska ruuanlaitto on se viimeinen (nauraa), mihin se lähtee. (H4)

Tasajako on myös yksi Morton Deutschin (1985, 41) erottamista oikeudenmukaisuuden periaatteista, joka on erityisen hallitseva, kun tavoitteena on ylläpitää hyviä ja nautittavia sosiaalisia suhteita. Tasaisuus vaikuttaa olevan myös monille haastateltavilleni tärkeä ja itsestäänselvä työnjaon reiluuden oikeutus. Se taipuu yhdeksi reiluuden perusteluksi myös tilanteissa, joissa työnjako ei ole haastateltavien mukaan tasainen.

Amerikkalaisten naisparien työnjakoa koskevassa tutkimuksessa kotityö näyttäytyi myös hoivan muotona. Naiset, joiden puolisoilla oli jokin rajoite, tekivät enemmän kotitöitä ja pitivät sitä perusteltuna. (Esmail 2010, 600–603.) Töiden jakamisesta voimavarojen mukaan puhuttiin aineistossani varsin vähän, ja vain yksi haastateltava piti sitä olennaisena työnjaon oikeutuksena. On mahdollista, että haastateltavieni perheissä molempien vanhempien voimavarat yksinkertaisesti riittivät hyvin arjen pyörittämiseen.

VA: Koetko sä että teidän kotityönjako on täydellisen reilu?

H9: No en mä tiedä onks se [työnjako] aina ihan täydellisen reilu. Ei. Ei varmastikkaan ehkä mutta että aina sen tilanteen mukaan niinku että. Et kumman nyt on järkevämpää tehdä jotaki hommia ja kumpi nyt jaksaa paremmin tehdä jotaki hommia. Että ehkä se niinku, se menee vähän enempi sen mukkaan.

Lainauksen haastateltava, jonka perheessä molemmat vanhemmat tekevät paljon kotitöitä, tuo yllä esiin, että työnjako ei aina tunnu täysin reilulta. Hän kuitenkin huomauttaa, ettei ole ”niinku ongelmaks [...] kuitenkaan kokenu vaikei nyt kaikki meekkään ihan fifty fifty” (H9). Työnjako siis vaikuttaa olevan hänestä hyväksyttävä, kun molemmat tekevät erilaisia töitä sen mukaan, mitä jaksavat tehdä.

Useimmiten työnjakoa kuitenkin oikeutettiin jaksamisella vain tilapäisiä tilanteita kuvatessa. Yksi haastateltava kertoi, että puolison raskauden aikana hän oli ottanut hoitaakseen melkein kaikki kotityöt. Eräs taas mainitsee, että jos toisella on ”joku huomattava kuormitus” päällä, on reilua, jos toisen täytyy silloin huolehtia kodista ja lapsesta enemmän. Toisaalta välillä arki tuntuu haastateltavan mukaan kilpailulta siitä, kumpi on väsyneempi ja stressaantuneempi ja voisi päästä luistamaan kotitöistä.

Kahdessa aineistoni perheessä toinen puolisoista teki ainakin kausittain selvästi toista vähemmän kotitöitä, koska oli töiden vuoksi poissa kotoa. Pitkät työpäivät ja työmatkat esitettiin haastatteluissa eräänlaisena arjen reunaehtona, joka vaikutti puolisojen käytettävissä olevaan aikaan ja sitä kautta kotityönjakoon. Aikaa vievää työtä ei haastatteluissa kyseenalaistettu tai kritisoitu. Epätasaista kotityönjakoa ei kuitenkaan myöskään haastattelupuheessa oikeutettu sillä, että toinen tekee enemmän palkkatöitä. Päinvastoin: puolisoaan vähemmän kotitöitä tekevä haastateltava mainitsee, että pyrkii ”kompensoimaan” poissaoloaan tekemällä kuitenkin paljon kotitöitä silloin, kun on kotona. Sama haastateltava myös kyseenalaistaa suoraan ajatuksen siitä, että työmäärä olisi syy jättää kotityöt toisen niskoille:

H2: Musta se on vaan jotenki ihan kummallista että toinen vanhempi ei osallistuis, niin se on niinku ihan kummallist, sama on oikeestaan kotitöissäki, seki on musta ihan kummallinen ajatus et toinen vaan tekee, toinen ei, mitä helvettiä se toinen sitte tekee? Töitä vai? No mä teen ihan helvetisti töitä ja silti mä teen kotitöitä (naurahtaa).

Työ oli kotitöitä epätasaisemmin jakavissa perheissä kaikille haastateltaville merkityksellinen asia. Tämä vaikutti ainakin toisessa perheessä selvästi myös siihen, että enemmän kotitöitä tekevä puoliso arvosti puolisonsa työuraa ja halusi tukea sitä. Haastateltava kuvaa työtä isoksi osaksi niin omaa kuin puolisonsa identiteettiä ja kertoi tämän vuoksi, että he kumpikin ymmärtävät ”sitä työhön menevää aikaa”. Kotityövastuiden epätasaisuutta ei silti aineistossani välttämättä oikeuttanut se, että toisen työpäivät olivat pitkiä. Kuvasin edellä erään haastateltavan kertomusta siitä, kuinka hän vaihtoi työpaikkaa, jotta pystyi olemaan enemmän kotona ja huolehtimaan enemmän kotitöistä. Puoliso oli kokenut työnjaon aiemmin epäreiluksi ja liian kuormittavaksi. Aineistoon kuuluu myös perhe, jossa toinen vanhempi vietti valtaosan viikosta kotona hoitaen pientä lasta ja toinen kävi töissä. Työssäkäyvä vanhempi hoiti kuitenkin suuren osan kotitöistä, ja haastateltavat kertoivat kotona lasta hoitavan vanhemman lähtevän iltaisin yleensä omiin harrastuksiinsa ”hengähtämään”.

Epätasaisen työnjaon suora oikeuttaminen ansiotöiden määrällä vaikuttaakin olevan haastateltaville ongelmallista. Myös ne haastateltavat, joiden perheissä kotityönjaon kerrottiin toisen puolison työn vuoksi olevan epätasainen, perustelivat työnjakonsa reiluuutta muilla tavoin kuin palkkatyöhön menevällä ajalla. Tämä voi liittyä ansiotöiden

ja palkattoman kotityön syvään juurtuneeseen arvostuseroon. Tuula Juvosen mukaan naisparien suhteissa erilaiset eriarvoisuudet voivat olla vaikeasti käsiteltävä asia, koska naisparit korostavat usein suhteen tasa-arvon tärkeyttä (Juvonen 2018, 83–84).

8.3. Vertailukohteina epätasaisesti vanhemmuutta jakavat heteroparit ja vähän kotitöitä tekevät heteromiehet

Tässä alaluvussa olen käsitellyt tarkemmin sellaista puhetta, joka perustelee haastateltavan perheen työnjaon reiluuutta. Kaikki aineistossani esiintyvä vertailupuhe ei toimi näin; edellä on jo kuvattu, kuinka eräs haastateltava pohtii tuttavapiirin (hetero)perheiden jakavan vanhemmuutta tasaisemmin kuin haastateltavan perheessä tehdään. Useat haastateltavat vertailivat lisäksi työnjakoaan aiempien suhteidensa työnjakoon, mutta tyypillisesti aiempien suhteiden työnjakoa ei pidetty reilumpana tai epäreilumpana kuin nykyisenkään. Yksi haastateltava tosin piti vanhemmuuden ja lapsen liittyvän työn jakamista aiemmassa suhteessaan vaikeampana kuin nykyisessä, kuten luvussa 7.1. on kuvattu.

Kolme haastateltavaa kertoi olleensa aiemmin avo- tai avioliitossa miehen kanssa. He korostivat, että näissä aiemmissä heterosuhteissakin töitä oli jaettu tasa-arvoisesti. Eräs haastateltavani, jonka perheessä työnjako oli haastatteluhetkellä epätasainen ja pitkälle eriytynyt perinteisten sukupuolittuneiden jakolinjojen mukaan, pohti huvittuneena, että on jakanut aiemmin miessuhteissa kotitöitä paljon tasaisemmin kuin nyt: ”Väittäisin et mä oon niinku mones miessuhtees tehny paljon paremmassa balanssiski (nauraa) niit asioita [kotitöitä] kun sit taas [puolison] kans me ollaan oikeesti pudottu ihan tommoseen normiheterosuhteeseen” (H3).

Haastateltavani perustelivat nykyisen työnjakonsa reiluuutta hyvin vähän vertaamalla omaa tai puolionsa panosta muihin. Ero esimerkiksi amerikkalaisia heteropariskuntia koskevaan vanhempaan tutkimukseen on selkeä, sillä siinä vertailu oli tavallista, ja työnjaon vertailu muihin epätasaisesti kotitöitä jakaviin pareihin toimi epätasaista työnjakoa ylläpitävänä voimana (Gager 1998, 640–644). Omassa aineistossani perheen työnjakoa verrataan muihin hyvin harvoin, ja yhtä poikkeusta lukuun ottamatta vertailuja tekivät vain ne haastateltavat, jotka tekivät haastattelujen aikaan selvästi

puolisoaan vähemmän kotitöitä. Vertailukohteita hahmottuu kaksi: epätasaisesti kotitöitä jakavat heteropariskunnat ja vanhemmuuden omivat (hetero)äidit.

Kaksi haastateltavaani vertaa omaa työnjakoaan ”perinteiseen heterosuhteeseen”, jossa kotityökuorma ja vastuu lapsista jäävät pääasiassa naisen kannettavaksi. Toinen vertailee työnjakoa tuttavapiiriinsä ja toinen yleisluontoiseen käsitykseensä siitä, että heterosuhteissa ei ole itsestäänselvää, että molemmat puoliset tekevät kotitöitä.

H2: Mut ainaki mitä mä tunnen sateenkaariperheitä, niin niissä on kyl hirveen tasasta se [työnjako]. Paljon tasasempaa että niinku heteroilla se on, pitää olla jotenki valinta et se on tasasta, taas sit sen, en mä tiedä, miten ne tekee. [...] Mut siis että mikä ihmeen parisuhde se on että toinen makaa sohvalla ja toinen tekee kaikki kotityöt tai hoitaa lapsia tai, mä en kyllä ymmärrä ollenkaan sitä, se ei oo niinku täst maailmasta.

Katkelman haastateltava huomauttaa heti perään tekevänsä itse paljon töitä ja tekevänsä silti myös kotitöitä. Hän nojaa vertailussaan kulttuuriseen kuvastoon työpäivän jälkeen sohvalla lojuvasta miehestä, jonka naispuoliso hoitaa kaikki kotityöt. Hahmo on varsin samanlainen kuin *do-nothing-dad*, kuvitteellinen 50-luvun uraisä, johon amerikkalaismiesten havaittiin aiemmassa tutkimuksessa vertaavan itseään. Vertailu joutilaaseen isähahmoon, joka ei tehnyt lainkaan kotitöitä, sai heidät kokemaan oman panoksensa reiluksi, vaikka puoliso olisikin tehnyt paljon enemmän kotitöitä. Ylipäätään ihmiset etsivät usein vertailukohteita, joihin verrattuna heidän oma tilanteensa näyttäytyi mahdollisimman myönteisessä valossa. (Gager 1998, 643–644.) Myös katkelman haastateltava teki puolisoaan vähemmän kotitöitä. Sohvilla lojuva mies tarjoaakin edullisen vertailukohdan: haastateltava tekee kuitenkin kotona ollessaan paljon kotitöitä, eikä hänen puolisonsa joudu silloin puurtamaan yksin.

Toinen haastateltava, jonka perheessä työt jaettiin tasaisesti, vertasi työnjakoaan heterosuhteessa olevien tuttujensa tilanteeseen. Haastateltavan oman suhteen työnjako näyttäytyy tässä vertailussa hyvin erilaisena. Vertailu tuntuu vahvistavan haastateltavan näkemystä siitä, että hänen perheessään vastuuta lapsista jaetaan reilusti:

Joskus joku kysyki multa että miten [puoliso] päästää sut uimahalliin että se suostuu kattoo [lasta]. Ja että heiän mies ei ikinä suostus siihe että hänellä olis harrastuksia ja sitte mää olin siihen että me eletään 2000-luvulla että ihan oikeesti, että eihän meillä kysytä, että se on [puolison] lapsi ja ei. Että tietenki,

emmä kysy että saanko mä tai että suostutko hoitamaan omaa lastasi tai että jotenki että se ajatus että siinä huomaa että oli sellanen kuilu. (H6)

Kaksi haastateltavaa vertaa perheensä kotityönjakoa sellaisiin heteroperheisiin, joissa äiti jollain tapaa vähättelee tai rajoittaa isän vanhemmuutta. Toinen haastateltavista viittaa tuttavapiirinsä perheisiin, toinen taas epämääräisemmin siihen, mitä ”on lukenut” heteroperheistä. Vertailussa haastateltavieni oman perheen työnjako näyttäytyy reiluna nimenomaan siksi, että molemmat saavat vanhemmoidsa omalla tavallaan. Kumpikaan vanhempi ei ”omista lasta” eikä määritä, miten toisen tulee lapsesta huolehtia, kuten eräs haastateltava kuvaa:

[Meillä] ei oo mitään sellasta et mä oisin yks lapsi niinku isät usein on. Ettei niinku, et on ihan pölhö ettei tiiä yhtään mistään mitään, ettei tajuu niinku pukee sadevaatteita sateella tai. Tai niinku et [puoliso] kohtelis mua jotenki alentavasti niinku monet äidit tekee, ettei tavallaan luota lapsen isän valintoihin tai päätöksiin, tai että se lapsen isä joutuu kopioimaan sen äidin tapaa olla, jotta se äiti hyväksyis sen. Et meillei oo silleen, et meil on molemmilla oma suhde lapseen et me saadaan olla ja kumpikaan ei vaadi toisen, sen pitää olla omalla tavalla. (H3)

Katkelmassa puhuva haastateltava vertailee ennen kaikkea puolisonsa eli lapsen biologisen äidin toimintaa näiden ”omivien äitien” toimintaan. Puheessa asettuvat vastakkain myös biologisen äidin ensisijaisuuden ja jaetun vanhemmuuden ihanteet (ks. luku 7.1.). Perheen työnjako näyttäytyy vertailussa reiluna siksi, että molemmat voivat toteuttaa vanhemmuutta omalla tavallaan – toisin kuin joissain eri sukupuolta olevien vanhempien perheissä, joissa äiti määrittelee oikean tavan toimia ja isä jää syrjään.

Toinen haastateltava on niin ikään tyytyväinen vanhemmuuden jakautumiseen omassa perheessään. Myös hän suhtautuu kriittisesti asetelmaan, jossa äidillä on valta tehdä kaikki lapsen liittyvät päätökset:

Miksi sen pitää olla niin että toinen valitsee kaikki ja tekee toisesta tyhmän, ku se ei muka osaa pistää vaatteita päälle, kun ”miehethän ovat tämmöisiä”. Tää on just niinku vauvlehden palstalla tää, että ”sellasia ne miehet on, että sitten sillä lapsella ei olisi oikeita hanskoja ja sitten sillä olisi sormet kylmänä”. Että mitä väliä, pitäis antaa toisenki ihmisen päättää jotakin niinku joskus. Muutenhan se muuttuu siihen että toinen kuormittuu ja toinen makaa sohvalla, kun se ei osaa tehdä mitään. (H2)

Tasavertainen vanhemmuus näyttäytyi vertailukohteiden kautta haastatteluissa tärkeänä osana reilua kotityönjakoa. Reilua on siis se, että molemmat puoliset ovat täysivaltaisia

vanhempia. On kiinnostavaa, että haastateltavat kuvaavat äitejä isyyden portinvartijoina eivätkä ainakaan tuo esiin, että näkisivät miehillä olevan epätasa-arvoisten vanhemmuuskäytäntöjen muuttamisessa omaa toimijuutta. Heterosuhteiden ongelmista vastuutetaan toisaalta laajemminkin kulttuurisessa puheessa nimenomaan naisia (Sihto et al. 2018, 294).

9. TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa kysyin, mitä kotitöiden ja lastenhoidon jakaminen merkitsee naispareille ja millaiset asiat heidän mielestään tekevät kotityönjaosta reilun. Analyysini perusteella kotityönjakoa näyttävät ohjaavan pyrkimys jaettuun vanhemmuuteen sekä molempien riittävän reiluksi kokemaan työnjakoon, joka ei uhkaa tyytyväisyyttä parisuhteeseen.

Kolmessa aineistoni perheessä kotityönjako oli melko tasainen niin, että molemmat puoliset tekivät päivittäin arkea pyörittävää kotityötä. Kahdessa perheessä työnjako oli epätasaisempi, eli päävastuu kotitöistä oli selkeästi kausittain tai jatkuvasti toisella puolisoilla toisen pitkien työpäivien tai työmatkojen vuoksi. Useimmissa perheissä molemmat paitsi tekivät kotitöitä, myös ennakoivat, suunnittelivat ja aikatauluttivat niiden tekemistä. Tavallisesti se puoliso, joka oli vastuussa jostain kotityöstä, myös suunnitteli ja aikataulutti kotityön tekemisen. Vain yhdessä aineiston perheessä toinen puoliso hoiti selkeästi pääosan päivittäisestä suunnittelu- ja organisointityöstä ja kantoi päävastuun arjen sujumisesta. Kuten Ashraf Esmailin (2010, 598) tutkimat amerikkalaiset naisparit, omankaan aineistoni naiset eivät siis tyypillisesti toteuttaneet työnjakoa, jossa toinen delegoi työt toiselle.

Kotityön kenttä perustuu vahvasti sukupuolittuneisiin jakoihin niin, että useat kotityöt ovat kulttuurissamme tunnistettavasti mies- tai naistapaisia (Jokinen 2005, 56). Haastateltavani tunnistivat kotityöhön liittyvät sukupuolittuneet merkitykset ja suhtautuivat niihin kriittisesti. Vain yhdessä aineistoni perheessä kotityönjako on eriytynyt niin, että toinen puoliso huolehtii arjessa pääasiassa naistapaisista kotitöistä ja toinen tekee pääasiassa projektiluonteisempia ”miesten töitä”. Nämäkin haastateltavat pyrkivät irrottautumaan työnjakoonsa liittyvistä mahdollisista heteronormatiivisista tulkinnoista ja korostivat, että työnjakoa olisi mahdollista muuttaa tarvittaessa. Perinteisen ydinperheen arki, joka perustuu heterotapaiselle sukupuolierolle (mts), ei näyttäydä haastatteluissa mitenkään ihanteellisena tai tavoiteltavana.

Yhteiskunnassa, jossa sukupuolta pidetään eri tavoin tärkeänä, sukupuoli muovaa myös habituksia eli yksilöiden ”kestäviä ja muunneltavia käyttäytymistäipumuksia” (Jokinen

2005, 50–51). Kotityön sukupuolistuneisuus näkyy tulkintani mukaan siinä, että vaikka kotityöt olivat muuten perheissä yleensä hyvin molempien kumppanien hallinnassa, tietyt perinteisen miestapaiset kotityöt tuntuivat useista haastateltavista vierailta ja vaikeilta. Vaikka haastateltavat olivat kriittisiä kotityöhön liittyviä sukupuolittuneita jakoja kohtaan ja korostivat, että kaikenlaisia töitä voisi kyllä opetella, käytännössä useat heistä kuitenkin pysyivät mieluiten niissä töissä, jotka tuntuivat ”luontevilta”. Nämä haastateltavat ulkoistivat esimerkiksi pyörähuollon, auton renkaidenvaihdon tai remontoimisen puolisolleen tai miespuolisille sukulaisille, kuten jommankumman isälle. Niin isät kuin äidit tarjoavat Suomessa yleisesti aikuisille lapsilleen käytännön apua (Haavio-Mannila et al. 2009, 54–55).

Aineistoni perheissä vanhempainvapaat oli jaettu epätasaisesti: siinä, missä kaikki biologiset äidit olivat olleet lapsen synnyttyä kotona ainakin vajaan vuoden, sosiaaliset äidit olivat eri syistä pitäneet vapaita korkeintaan kolme kuukautta. Heteropariskuntien arjessa kotityönjaon eriytyneisyyden tiedetään syventyvän lapsen syntymän ja naisen käyttämien perhevapaiden myötä. Pidemmän perhevapaan käyttävät isät tekevät kuitenkin muita isiä enemmän kotitöitä. (Lammi-Taskula 2007, 88–90.) Aineiston perheissä ei ole systemaattisia eroja siinä, mitä kotitöitä biologiset ja sosiaaliset äidit kertovat tekevänsä. On kuitenkin kiinnostavaa, että omassa aineistossani pyykkihuolto, lapsen vaatevarastosta huolehtiminen sekä lapseen liittyvä metakotityö näyttävät useimmissa perheissä jäävän puolisoaan pidempiä perhevapaita pitäneiden biologisten äitien vastuulle. Näitä kotitöitä naiset tekevät myös heteromuotoisissa perheissä kaikkein useimmin (Miettinen 2008, 94; Attila & Pietiläinen 2018, 99, 103; Luukinen 2017, 61–63). On mahdollista, että pidemmillä perhevapailla naisille syntyy näihin töihin liittyviä rutiineja ja tietämystä – tai Bourdieun käsittein pelisilmää – joiden vuoksi tuntuu ”luontevalta” jatkaa näistä töistä huolehtimista vapaiden jälkeenkin. Jos kotityönjaosta ei erityisesti sovita, vaan töiden annetaan soljua luonnostaan, työnjako saattaa eriytyä kuin vahingossa. Eräässä aineistoni perheessä kuvataankin käyneen juuri näin. Toisaalta aineistossa esiintyy myös hyvä esimerkki siitä, että epätasaiseksi päätyneestä työnjaosta on myöhemmin sovittu uudestaan. Myös Andrea Buschner (2014, 250) havaitsi väitöstutkimuksessaan, että saksalaisten naisparien kotityönjako tasoittui ajan kanssa lasten kasvaessa, kun taas heteromuotoisissa perheissä tällaista kehitystä ei tapahtunut.

Aineistossani lastenhoitoa jaetaan erityisen tasaisesti, tasaisemmin kuin muita kotitöitä. Lastenhoidon jakaminen nähdään tärkeänä, jotta molemmat puoliset voivat toimia täysivaltaisina vanhempina. Haastateltavien voi nähdä ammentavan tässä jaetun vanhemmuuden mallitarinasta, jossa kumpikaan vanhempi ei lähtökohtaisesti ole ensisijainen (Eerola 2018, 301). Sateenkaariperheissä sosiaalinen vanhemmuus on tullut kulttuurisesti tunnistettavaksi ja tunnustettavaksi juuri vanhemmuustekojen kautta (Moring 2013, 138–143). Useat haastateltavat kertoivat törmänneensä jollain tapaa heteronormatiiviseen ja biologista sidettä korostavaan perhekäsitykseen. Hankausta perhettä koskevien kulttuuristen käsitysten kanssa oli syntynyt esimerkiksi arjen tilanteissa, joissa biologista äitiä pidettiin itsestäänselvästi lapsen ensisijaisena vanhempana ja sosiaalista äitiä ”jonain statistina”, kuten eräs haastateltava kuvasi. Tällaisia oletuksia biologisen äidin ensisijaisuudesta kritisoitiin haastatteluissa voimakkaasti.

Goldberg (2013, 100) kirjoittaa, että samaa sukupuolta olevien pariin kotityönjakoa tutkimalla on mahdollista päästä kiinni siihen, miten kotityötä määritellään ja uudelleenmääritellään eri konteksteissa. On kiinnostavaa, että työnjaon reiluutta ei haastateltavieni mukaan vaikuttanut olevan vain se, ettei kumpikaan joudu tekemään liikaa kotitöitä. Reiluutta on mitä suurimmassa määrin myös se, että molemmat saavat tehdä – ja määrittellä tekemisen tapoja – tarpeeksi. Parissa haastattelussa esiin nousi työnjakoon liittyvänä tasa-arvo-ongelmana teoreettinen tilanne, jossa sosiaalinen äiti ei voisi vanhemmoidsa lasta omalla tavallaan. Eräällä haastateltavalla oli tällainen kokemus aiemmasta parisuhteestaan. Hän koki entisen puolisonsa ”vähän omineen sen äitiyden” niin, ettei haastateltavalle ollut jäänyt järkevää roolia vanhempana. Aiemman kyselytutkimuksen perusteella merkittävä osa sateenkaariperheiden sosiaalisista äideistä on kärsinyt juridisen asemansa heikkoudesta, ja osa vastaajista kertoi myös kateudesta synnyttäneitä äitiä kohtaan (Aarnio 2018, 117), mikä voi kertoa laajemminkin koetusta hankaluudesta biologista sidettä painottavan perhekäsityksen kanssa.

Kotitöiden ja lastenhoitovastuun jakaminen reilusti näyttäytyi aineistossa siis parisuhteen tyydyttävyyden kannalta jopa olennaisen tärkeänä kysymyksenä. Työnjaon reiluuden mittapuuna pidettiin useimmissa haastatteluissa sitä sitä, että *molemmat* ovat siihen tyytyväisiä eikä työnjaosta tarvitse riidellä. Jakavan oikeudenmukaisuuden

viitekehuksesta tarkasteltuna tärkein peruste työnjaon reiluudelle oli siis sen tarjoama toivottu lopputulos, harmoninen parisuhde.

Aiemman tutkimuksen perusteella naiset vaativat parisuhteiltaan keskimäärin enemmän laatua kuin miehet (Farr 2017, tässä Aarnio et al. 2018, 176). Heterosuhteessa olevien naisten on havaittu kokevan ja raportoivan parisuhteissaan enemmän erilaisia ongelmia kuin miesten (Amato & Rogers 1997) ja tekevän useammin aloitteen eroamisesta (Kalmijn & Poortman 2006). Naisparien on todettu Norjassa ja Ruotsissa eroavan todennäköisemmin kuin hetero- tai miesparien (Aarskaug Wiik et al. 2014, 923; Andersson et al. 2006, 95), mikä voi kertoa siitä, että naiset yleensä ottaen odottavat parisuhteilta paljon ja eroavat herkemmin, jos odotukset eivät täyty. Toisaalta sateenkaariperheiden vanhempien eroja on selitetty myös esimerkiksi syrjivien asenteiden ja lainsäädännön aiheuttamalla vähemmistöstressillä (Aarnio et al. 2018, 143). Suomalaistutkimuksessa sateenkaariperheiden vanhemmat olivat pääasiassa erittäin tyytyväisiä parisuhteeseensa. Tämä saattaa johtua siitä, että tyytymättömät olivat jo eronneet puolisoistaan, sillä suuri osa vastaajista oli eronnut lapsensa vanhemmasta. (Aarnio et al. 2018, 139.)

Aineistossani on kaksi perhettä, joissa toinen puoliso on töiden vuoksi selvästi enemmän poissa kotoa ja tekee vähemmän kotitöitä. Palkattoman kotityön ja ansiotyön välillä on syvään juurtunut, sukupuolittunut arvostusero, joka juontaa juurensa ”julkisen” ja ”yksityisen” elämän eriytymiseen teollistumisen jälkeen (Smith 1987, 5; Jokinen 2005, 14). Tuula Juvonen (2018, 83–84) on esittänyt, että erilaiset eriarvoisuudet voivat olla naisparien suhteissa erityisen vaikeasti käsiteltävä asia. Onkin kiinnostavaa, että epätasaisemmin kotitöitä jakavat haastateltavat *eivät* perustelleet työnjakonsa reiluutta suoraan sillä, että toinen puoliso tekee enemmän ansiotöitä. Sen sijaan he korostivat, että työnjaosta oli sovittu yhdessä ja että siitä voitaisiin sopia uudestaan tilanteen mukaan, jos se olisi tarpeen.

Monet haastateltavat yhdistivät työnjaon reiluuden suoraan työnjaon tasaisuuteen: pidettiin reiluna, että ”molemmat tekee”. Kuitenkin sekä tasaisesti että epätasaisemmin kotitöitä jakavat haastateltavat kertoivat työnjakonsa olevan pääasiassa reilu. Epätasaisen kotityönjaon ja tasaisuuden ihanteen välillä vaikutti olevan jännitettä, joka näkyi siinä, että kotitöitä epätasaisesti jakavat haastateltavat perustelivat työnjakonsa

reiluutta usein monipuolisemmin. He korostivat työnjaon neuvoteltavuuden lisäksi esimerkiksi työnjaolla saavutettavaa arjen toimivuutta ja joustavuutta. Yksittäiset haastateltavat nostivat esiin myös heteronormatiivisia vertailukohteita, kuten kotitöitä välttelevät heteromiehet tai vanhemmuuden omivat äidit, joihin verrattuna he pitivät omaa työnjakoaan reiluna.

Tutkielman perusteella kotityön ja vanhemmuuden reiluksi koettu jakaminen on tärkeä osa naisparien tyytyväisyyttä parisuhteeseensa. Samalla haastatteluissa tuli kuitenkin esiin myös joitain seikkoja, joiden voisi herkästi ajatella vaikeuttavan reiluksi koettuja järjestelyjä naisparien perheissä. Heteronormatiivinen kulttuuri kohdistaa biologisiin ja sosiaalisiin äiteihin osin erilaisia vaatimuksia ja odotuksia, mikä voi vaikuttaa myös sateenkaariperheiden käytäntöihin, kuten perhevapaiden jakamiseen. Perhevapaiden aikana jotkin kotityöt taas voivat aineistoni perusteella herkästi kasautua kotona olevalle puolisolle ainakin tilapäisesti. Jos puoliset eivät jaa pyrkimystä jaettuun vanhemmuuteen, sosiaalisen äidin voi myös olla vaikeaa löytää itselleen roolia vanhempana. Jatkotutkimuksessa olisikin hyvä tarkastella esimerkiksi sitä, onko naisparien erojen taustalla mahdollisesti myös koettua kotitöihin tai vanhemmuuden jakamiseen liittyvää epäoikeudenmukaisuutta. Tällainen tieto voisi auttaa myös kehittämään sateenkaariperheille tarjolla olevia palveluita, kuten parisuhdepalveluita, joista Suomessa on ylipäätään pulaa (ks. Aarnio et al. 2018, 180–181).

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Aarnio, Kia, Kati Kallinen, Jari Kylmä, Tytti Solantaus & Anna Rotkirch. 2017. *Sateenkaariperheiden lasten ja nuorten hyvinvointi ja kokemukset*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 62/2017. Väestöliitto, Helsinki.

Aarnio, Kia, Jari Kylmä, Tytti Solantaus & Anna Rotkirch. 2018. *Sateenkaariperheiden vanhemmat. Kokemuksia lasten hyvinvoinnista, perhesuhteista ja tuen saannista*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 63/2018. Väestöliitto, Helsinki.

Aarskaug Wiik, Kenneth, Ane Seierstead & Turid Noack. 2014. Divorce in Norwegian Same-Sex Marriages and Registered Partnerships: The Role of Children. *Journal of Marriage and Family* 76:5, 919–929.

Alasuutari, Pertti. 1995. *Laadullinen tutkimus*. Vastapaino, Tampere.

Allen, Samuel H. & Shawn N. Mendez. 2018. Hegemonic Heteronormativity: Toward a New Era of Queer Family Theory. *Journal of Family Theory & Review* 10:1, 70–86.

Amato, Paul R. & Stacy J. Rogers. 1997. A Longitudinal Study of Marital Problems and Subsequent Divorce. *Journal of Marriage and Family* 59:3, 612–624.

Andersson, Gunnar, Turid Noack, Ane Seierstad & Harald Weedon-Fekjæ. 2006. The demographics of same-sex marriages in Norway and Sweden. *Demography* 43:1, 79–98.

Anttila, Anu-Hanna. 2012. Sukupuolitettu kotityönjako ja sosiokulttuuriset rakenteet. *Sociologia* 49:4, 291–306.

Berlant, Lauren. 2008. *The Female Complaint. The Unfinished Business of Sentimentality in American Culture*. Duke University Press, Durham/Lontoo.

Bjørnholt, Margunn & Gunhild R. Farstad. 2014. ‘Am I rambling?’ on the advantages of interviewing couples together. *Qualitative Research* 14:1, 3–19.

Bos, Henny M. W., Frank van Balen & Dymphna C. van den Boom. 2004. Experience of parenthood, couple relationship, social support, and child-rearing goals in planned lesbian mother families. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 45:4, 755–764.

Bourdieu, Pierre. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, Cambridge.

Buschner, Andrea. 2014. *Die Arbeitsteilung gleichgeschlechtlicher Paare in Deutschland*. Vaitöskirja, University of Bamberg Press, Bamberg.

Butler, Judith. 1999. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York.

Carrington, Christopher. 1999. *No place like home: relationships and family life among lesbians and gay men*. University of Chicago Press, Chicago.

Deutsch, Morton. 1985. *Distributive Justice: A Social-Psychological Perspective*. Yale University Press, New Haven.

Downing, Jordan B. & Abbie E. Goldberg. 2011. Lesbian mothers' constructions of the division of paid and unpaid labor. *Feminism & Psychology* 21:1, 100–120.

Eerola, Petteri. 2018. Tunteita herättävä lastenhoito. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.): *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus.

Ervasti, Heikki & Anniina Kaittä. 2015. Mikä selittää parisuhteen ristiriitoja? *Sociologia* 52:2, 104–122.

Esmail, Ashraf. 2010. 'Negotiating Fairness': A Study on How Lesbian Family Members Evaluate, Construct, and Maintain 'Fairness' with the Division of Household Labor." *Journal of Homosexuality* 57:5, 591-609.

Farr, Rachel H. 2017. Factors associated with relationship dissolution and post-dissolution adjustment among lesbian adoptive couples. *Journal of Lesbian Studies* 21:1, 88–105.

- Gager, Constance T. 1998. The Role of Valued Outcomes, Justifications, and Comparison Referents in Perceptions of Fairness Among Dual-Earner Couples. *Journal of Family Issues* 19:5, 622–648.
- Goldberg, Abbie E. 2013. ‘Doing’ and ‘Undoing’ Gender: The Meaning and Division of Housework in Same-Sex Couples. *Journal of Family Theory & Review* 5:2, 85–104.
- Haavio-Mannila, Elina, Karoliina Majamaa, Antti Tanskanen, Hans Hämäläinen, Antti Karisto, Anna Rotkirch & JP Roos. 2009. *Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 107. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- Heikkilä, Hanna Kaisa. 2013. *Biologisesta vanhemmuudesta sosiaaliseen vanhemmuuteen. Suomen vanhemmuuslainsäädäntö sateenkaariperheiden ja lapsen edun näkökulmasta*. Pro gradu, Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.
- Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme. 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Hochschild, Arlie. 2003 [1989]. *The Second Shift*. Penguin Books, New York.
- Ingraham, Chrys. 1996. The Heterosexual Imaginary: Feminist Sociology and Theories of Gender. Teoksessa Seidman, Steven (toim.): *Queer Theory / Sociology*. Blackwell Publishers, Oxford.
- Jaspers, Eva & Verbakel, Ellen. 2013. The Division of Paid Labor in Same-Sex Couples in the Netherlands. *Sex Roles* 68:5; 335–348.
- Jokinen, Eeva. 2005. *Aikuisten arki*. Gaudeamus, Helsinki.
- Jokinen, Pauliina. 2017. Nalkutatko sinäkin? ”Naisvalitus” ei ole naisten vika, vaan puhetapa kertoo parisuhteiden epätasa-arvosta. *Helsingin Sanomat* 10.10.2017.
- Juvonen, Tuula. 2018. Yet another lesbian breakup? Understanding intimate relationship dynamics through affective resonance. Teoksessa Juvonen, Tuula ja Marjo Kolehmainen (toim.): *Affective Inequalities in Intimate Relationships*. Routledge, Lontoo.

- Jämsä, Juha. 2007. Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja 1996. sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa Mustola, Kati ja Johanna Pakkanen (toim.): *Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*. Like, Helsinki.
- Kalmijn, Matthijs & Anne-Rigt Poortman. 2006. His or Her Divorce? The Gendered Nature of Divorce and its Determinants. *European Sociological Review* 22:2, 201–214.
- Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2017. Kela, Helsinki.
- Kelly, Maura & Elizabeth Hauck. 2015. Doing Housework, Redoing Gender: Queer Couples Negotiate the Household Division of Labor. *Journal of GLBT Family Studies* 11:5, 438–464.
- Kielitoimiston sanakirja. 2018. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018. (Viitattu 9.11.2019.)
- Kuula, Arja. 2006. *Tutkimusetiikka*. Vastapaino, Tampere.
- Laakso, Reeta. 2016. *Kuka saa sanoa tahdon? Samaa sukupuolta olevien avioitumisen ja vanhemmuuden hallinta*. Pro gradu, Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos.
- Lammi-Taskula, Johanna. 2007. Parental Leave for Fathers? Gendered Conceptions and Practices in Families with Young Children in Finland. *Stakes, Research Report 166*.
- Lehtinen, Jenny. 2015. Metatyö räjäyttää äidin pään! *Yle.fi* 29.10.2015. (Luettu 11.11.2019.)
- Luukinen, Susanna. 2017. *Näkymätön näkyväksi. Metakotityön sisältö ja jakamisen tavat*. Pro gradu, Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos.
- Miettinen, Anneli. 2008. *Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa*. Väestöntutkimuslaitos, Helsinki.
- Moberg, Ylva. 2016. *Är lesbiska föräldrar mer jämställda?* Rapport 2016:9. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Uppsala.

- Moring, Anna. 2007. Kolmen kerroksen vanhempia? Hetero- ja parisuhdenormatiivisuuksia Suomen ja Ruotsin hedelmöityshoitolaieissa. *Suomen Queer-Tutkimuksen Seuran Lehti* 2:1, 15–34.
- Moring, Anna. 2013. *Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Moore, Mignon R. 2008. Gendered Power Relations among Women: A Study of Household Decision Making in Black, Lesbian Stepfamilies. *American Sociological Review* 73:2, 335–356.
- Närvi, Johanna & Minna Salmi. 2019. Kotitöiden ja yhteisten kulujen jakaminen tyytyväisyyden tai ristiriitojen lähteenä parisuhteissa. Teoksessa Teräsaho, Mia ja Johanna Närvi (toim.): *Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyyseja tasa-arvobarometrasta 2017*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Oswald, Ramona, Libby Blume & Stephen Marks. 2005. Decentering Heteronormativity: A Model for Family Studies. Teoksessa Vern Bengtson, Alan Acock, Katherine Allen, Peggy Dilworth-Anderson & David Klein (toim.): *Sourcebook of Family Theory and Research*. Sage, Thousand Oaks.
- Pietiläinen, Marjut & Henna Attila. 2018. Sukupuolten tasa-arvon toteutuminen perheiden työnjaossa ja päätöksenteossa. Teoksessa Henna Attila, Marjut Pietiläinen, Miina Keski-Petäjä, Päivi Hokka ja Markku Nieminen: *Tasa-arvobarometri 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Pääkkönen, Hannu. 2019. Kotityöt – rutiinia ja velvollisuutta vai myös huvia ja harrastusta? *Tieto & Trendit* 28.10.2019. Luettu 31.3.2020.
- Pääkkönen, Hannu & Riitta Hanifi. 2011. *Ajankäytön muutokset 2000-luvulla*. Tilastokeskus, Helsinki.
- Rubin, Herbert J. & Irene S. Rubin. 2005. *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. Sage, Los Angeles, Lontoo.

Saari, Tiina. 2015. ”Marja Hintikka: Avioerojen taustalla usein näkymätön työtaakka.” *Iltalehti.fi* 2.11.2015. Noudettu 24.1.2018.

http://www.iltalehti.fi/viihde/2015110220601359_vi.shtml

Salih, Sara. 2002. *Judith Butler*. Routledge, Lontoo / New York.

Salo, Ulla-Maija. 2015. Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Riitta Högbacka (toim.): *Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Tampere University Press, Tampere.

Salmi, Minna & Johanna Närvi. 2017. *Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Sihto, Tiina, Annukka Lahti, Heidi Elmgren & Raisa Jurva. 2018. Naisvalitus ja parisuhteen epätasa-arvot. Teoksessa Petteri Eerola & Henna Pirskanen (toim.): *Perhe ja tunteet*. Gaudeamus, Helsinki.

Sulander, Juhani. 2018. *Epäreilua vai oikeudenmukaista? Vähän tutkittuja näkökulmia oikeudenmukaisuuden tutkimukseen*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto, Helsinki.

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2010. Perheet-verkkojulkaisu, liitetaulukko 11. Tilastokeskus, Helsinki. (Luettu 15.5.2019.)

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2018. Perheet-verkkojulkaisu. Tilastokeskus, Helsinki (Luettu 19.4.2020.)

Suoranta, Kirsti. 2005. *Veriside on eri side? Sukulaisuuden ja ydinperheen rakentuminen lastensa kanssa elävien naisparien sosiaalisissa verkostoissa ja puhetavoissa*. Pro gradu, Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos.

Taylor, Bridget & de Vocht, Hilde. 2011. Interviewing Separately or as Couples? Considerations of Authenticity of Method. *Qualitative Health Research*. 21:11, 1576–1587.

Thompson, Linda. 1991. Family Work: Women's Sense of Fairness. *Journal of Family Issues*, 12:2, 181–196.

Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus, Jyväskylä.

Vihavainen, Suvi. 2019. Kotityöt kasautuvat naisille miesten tajuamatta – Helsingiläispari jakaa työt tasan: ”Excel on nostanut tyytyväisyyttäni enemmän kuin kosinta”. *Helsingin Sanomat* 21.10.2019. (Luettu 21.10.2019.)

Vuori, Jaana. 2001. *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnellut asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Väitöskirja. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Ylikännö Minna, Mia Hakovirta ja Milla Salin. 2016. Miten perhevapaat tulisi jakaa äidin ja isän kesken? Asenteet Suomessa ja muualla Euroopassa. Teoksessa Anita Haataja & al (toim.): *Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla*. Kela, Helsinki.

Muut lähteet:

Finlex: Hedelmöityshoitolaki 1237/2006

Finlex: Laki avioliittolain muuttamisesta 156/2015

Finlex: Parisuhdelaki 950/2001.

Finlex: Äitiyslaki 253/2018.

Sateenkaariperheiden verkkosivut. (Luettu 15.5.2019.)

LIITTEET

Liite 1: Gradun haastattelurunko

Taustatiedot

Haastateltavan ikä ja lapsen/lasten iät

Miten perheesi on syntynyt?

Naisparien on usein mahdollista neuvotella siitä, kumpi synnyttää ja jää kotiin lapsen kanssa. Kuinka neuvottelitte puolisosasi kanssa tästä?

Millainen työ- ja opiskeluhistoria sinulla on?

Mitä työ merkitsee sinulle?

Tavallinen arkipäivä

Jos ajattelet tavallista arkipäivää, millainen päivän kulku on kotitöiden suhteen?

Onko sinulla joistain kotitöistä isompi vastuu kuin puolisosillasi? Mitä kotitöitä sinä teet enemmän?

Kotityöt ja sosiaaliset suhteet

Kauanko olette asuneet yhdessä puolisosasi kanssa?

Jos mietit omaa arkeasi ennen kuin muutitte yhteen, onko tekemiesi kotitöiden määrä tai se, millä tavalla teet kotitöitä, jotenkin muuttunut? Millä tavalla?

Teillä on X-vuotias lapsi tai X-vuotiaat lapset. Vaikuttiko lapsen syntymä jotenkin kotitöiden määrään tai teidän työnjakoonne? Millä tavalla?

Oletko aiemmin elänyt yhdessä avo- tai avioliitossa jonkun kanssa? Oletko jakanut kotitöitä aiemmissa suhteissa jotenkin eri lailla kuin nyt?

Miten kotitöitä jaettiin lapsuudenperheessäsi? Oletko ajatellut, että haluaisit jakaa kotitöitä jollain lailla samalla tai eri tavalla kuin lapsuudenperheessäsi tehtiin?

Työnjako nyt

Miten olette päätyneet puolisosasi kanssa tällaiseen kotitöidenjakoon? Kuinka työnjako on muotoutunut?

Koetko, että olet parempi tekemään joitain kotiaskareita kuin puolisosasi? Mitä? Onko jotain kotitöitä, missä puolisosasi on parempi?

Suomessa on puhuttu viime vuosina paljon metatyöstä, jolla tarkoitetaan kaikkea sellaista organisoimista ja koordinoimista ja ennakointityötä, jota pitää tehdä ennen kuin voi tehdä varsinaisia kotitöitä. Miten tällainen työ jakautuu teillä?

Käyttökö te arjessa paljon kotitöihin liittyviä keskusteluja? Esitättekö vaikka toisillenne jotain toiveita siitä, että mitä toisen olisi hyvä tehdä?

Koetko, että kotityönjakoonne on kaikin puolin reilu?

Mikä siitä tekee reilun?

Jos mietit puolisosasi työpanosta teidän yhteisessä kodissanne ja arjessanne, mikä siinä on mielestäsi parasta?

Ympäristön asenteet, omat näkemykset työnjaosta ja naisvalitus

Koetko, että tuttavapiiri tai sukulaiset olettavat tai odottavat teidän työnjaoltanne jotain asioita, koska te olette naispari?

Entä oletko kohdannut jotain vanhemmuuteen tai vanhempien rooleihin liittyviä ennakkokäsityksiä?

Uskotko itse, että työnjakoonne vaikuttaa jotenkin se, että teillä on sateenkaariperhe?

Helsingin Sanomissa ilmestyi lokakuussa lehtijuttu, jossa kerrottiin naisvalitusnimisestä ilmiöstä. Naisvalituksella viitattiin jutussa siihen, että naisten on huomattu tuottavan paljon kielteistä puhetta siitä, ettei puoliso tee tarpeeksi parisuhteen eteen tai tee tarpeeksi kotitöitä. Näistä asioista voidaan naisvalittaa suoraan puolisolle tai esimerkiksi omille kavereille. Tunnistatko tätä ilmiötä ja naisvalitatko itse?

Liite 2: Tutkimuskutsu, julkaistu Sateenkaariperheet ry:n Facebook-sivulla

Etsitään haastateltavia naisparien kotityönjakoa käsittelevään gradutyöhön!

Kumpi teillä useimmiten laittaa ruokaa, huoltaa pyörän, viikkaa pyykit tai pitää lapsen oikeankokoisissa vaatteissa? Teen Helsingin yliopistossa sosiologian pro gradu -työtäni kotitöiden jakamisesta naisparien sateenkaariperheissä. Etsin nyt haastateltavaksi pariskuntia, joissa molemmat puoliset käyvät töissä tai opiskelevat, ja joilla on ainakin yksi alaikäinen lapsi.

Puolisot haastatellaan erikseen, ja yksi haastattelu kestää noin 45 minuuttia. Haastateltaviksi sopivat pariskunnat, joiden molemmat puoliset määrittelevät itsensä naisiksi. Haastattelut ovat luottamuksellisia, eikä vastaajia voi tunnistaa tutkimuksesta. Voin haastatella teitä sopivana aikana kasvokkain pääkaupunkiseudulla tai Oulun seudulla. Jos asutte muualla Suomessa, myös Skype-haastattelu on mahdollinen.

Lähtisittekö haastateltavaksi? Minulta voi kysyä lisää sähköpostitse, veera.adolfson(at). Voit myös mielellään levittää tietoa eteenpäin mahdollisesti kiinnostuneille tutuille. Suurkiitos avusta!

Liite 3: Tarkempi informointi pro gradu -työstä, lähetetty haastateltaville ensimmäisessä sähköpostiviestissä

Teen Helsingin yliopistossa sosiologian pro gradu -työtäni kotitöiden jakamisesta naisparien sateenkaariperheissä ja siitä, millaisia työnjakoon liittyviä neuvotteluja parit käyvät arjessaan. Tässä tutkimuksessa kotityöllä tarkoitetaan kaikkea kodin ja sen asukkaiden ylläpitämiseen tähtäävää työtä, kuten lastenhoitoa, siivoamista, vaatehuoltoa, huoltotöitä ja ruuanlaittoa.

Haastateltavaksi sopivat naisparit, joissa molemmat puoliset käyvät töissä tai opiskelevat, ja joilla on ainakin yksi alaikäinen lapsi. Puolisot haastatellaan tutkimusta varten erikseen. Yksi haastattelu kestää noin 45 minuuttia. Haastateltavaksi lähteminen ja kysymyksiin vastaaminen on täysin vapaaehtoista.

Nauhoitan ja litteroin haastattelut analyysin tekemistä varten. Ääninauha tuhotaan sen jälkeen, kun haastattelu on kirjoitettu tekstitiedostoksi. Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan pro gradu -työssä tavalla, jossa tutkittavia tai haastatteluissa mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa. Tutkittavan suostumuksella voin myös kysyä jälkeempään sähköpostilla lisätietoja haastattelussa käsitellyistä asioista. Tutkielman valmistuttua haastateltavien yhteystiedot tuhotaan. Säilytän kuitenkin litteraatit itselläni mahdollista jatkotutkimusta varten.

Graduntekijän yhteystiedot

Veera Adolfsen

(puhelinnumero)

Graduohjaajan yhteystiedot

Riitta Högbacka, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto

Liite 4: Aineiston perheet

Perhe 1 on uusperhe, jossa on kaksi lasta. Kouluikäinen lapsi on syntynyt toisen aiemmassa heterosuhteessa, alle kouluikäinen on parin yhteinen.

Perhe 2 on uusperhe, jossa on kaksi lasta. Kouluikäinen lapsi on syntynyt toisen aiemmassa naissuhteessa, alle kouluikäinen lapsi on parin yhteinen.

Perhe 3 on ydinperhe, jossa on yksi kouluikäinen lapsi.

Perhe 4 on ydinperhe, jossa on yksi alle kouluikäinen lapsi.

Perhe 5 on ydinperhe, jossa on kaksi alle kouluikäistä lasta.